

**UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA EVANJELIKÁLNEJ TEOLÓGIE A MISIE**

**ŽALM 23 JAKO PARADIGMA PASTORÁLNÍHO
VEDENÍ OSOB STŘEDNÍHO VĚKU**

TADEÁŠ FIRLA

2007

ŽALM 23 JAKO PARADIGMA PASTORÁLNÍHO VEDENÍ OSOB STŘEDNÍHO VĚKU

DIPLOMOVÁ PRÁCA

TADEÁŠ FIRLA

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra evanjelikálnej teológie a misie

Študijný odbor: evanjelikálna teológia
Predseda: prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD.

Stupeň odbornej kvalifikácie: magister (Mgr.)

Dátum odovzdania práce: 2007-04-20

Dátum obhajoby: 2007-05-18

BANSKÁ BYSTRICA 2007

ABSTRAKT

FIRLA, Tadeáš: *Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku* [Diplomová práce] / Tadeáš Firla. - Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pedagogická fakulta, Katedra Evanjelikálnej teológie a misie. - Vedoucí práce: prof. ThDr. Pavel Procházka, PhD.

Banská Bystrica: PF UMB, 2007.

Práce se zabývá problémy střední generace mužů a žen, věkového rozpětí od čtyřiceti do šedesáti let. Pokouší se rozpoznat typické problémy, které tito lidé mohou prožívat. Autor práce vychází z předpokladů některých psychologů a poradců. Dále z vlastní kazatelské profese a studia Písma. Důraz je položen na oblast lidských potřeb. Prostředkem pro vytváření příznivého ovzduší a zmírnění důsledků stárnutí je prostředí křesťanské církve. Paradigmatem pastorační péče je exegeze, výklad a aplikace biblického Žalmu 23. Praktický anketní průzkum mezi muži a ženami této generace, provedený ve čtyřech křesťanských sborech v oblasti, má za úkol prověřit prožívání těchto osob. Výsledky doplňují a také přibližují předpoklady uváděné v teoretické části práce.

Klíčová slova a pojmy:

Žalm 23. Pastorální vedení. Střední věk. Krize středního věku. Duchovní, emocionální, fyzické, sociální potřeby osobnosti. Exegeze. Průzkum.

PŘEDMLUVA

Začneme povídkou, kterou napsal známý psycholog a která velmi pěkně vyjadřuje, co prožívá člověk, jenž prochází vrcholem svého života, jinak, co znamená žít střední věk?

„Běžec na dlouhé trati se dříve nebo později dostane do krize. Je unaven, špatně se mu dýchá, má pocit, že už nemůže dál, že to musí vzdát. Na nic nemá větší chuť, než vybočit z trati a sednout si do trávy. Pak náhle, jakoby z něj únava spadla, pocítí příliv nové síly a svěžesti, radostné nálady. Tělo poslouchá jako stroj, nohy se pohybují lehce a pravidelně. Říká se tomu druhý dech. Vydařená, dobře žitá čtyřicátá léta se podobají čerstvému druhému dechu. Člověk ví, co chce a co může, má před sebou jasný cíl, nerozptyluje se, jde kupředu klidně, pevně a věrně.“¹ Pak se postupně začne něco měnit.

O tomto běhu na dlouhou trať, jeho krizích a řešeních pojednává tato diplomová práce. Přesný název však zní: *„Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku“*.

Na otázku, proč práce pojednává právě o pastorálním vedení ve střední generaci existují 3 důvody, o kterých je více řečeno v další části práce. Je to důvod osobní, profesní a vyplňující určitou mezeru v praktické teologii.

V prvním roce magisterského studia jsem si volil do předmětu Pastorální teologie pro seminární práci z nabízených témat: Pastorační vedení ve střední generaci. Toto byl zrod myšlenky pro pozdější diplomovou práci, aniž bych to tehdy tušil. Toto téma mně velmi zaujalo, a tak jsem se rozhodl ho rozvinout, prohloubit a využít nejen k napsání práce, ale také ve své další kazatelské praxi.

Diplomová práce je završením mého studia na Univerzitě Mateja Bela a její Pedagogické fakultě, jejíž součástí je Katedra evangelikální teologie a misie v Banské Bystrici. Rád bych velmi poděkoval *vedoucímu KETM prof. Pavlovi Procházkovi, PhD.* za vedení a možnost konzultací při procesu vzniku této diplomové práce. Před dvěma lety stál u zrodu mé bakalářské práce, kontinuoval svoji péči od samého začátku i nyní. Zároveň vyjadřuji můj upřímný dík *všem vyučujícím* za pěkné ovzduší, které vytvářeli a za jejich přístup a přínos do mého studia i osobního života.

¹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 316

Oni měli trpělivost s mužem středních let, pozvolna stárnoucím, ale velmi nadšeným k poznávání nových věcí. V pětáctyřiceti letech, kdy většina lidí zúročuje své vzdělání, tento muž maturoval na gymnáziu. Byl to velmi zajímavý vstup do středních let života. Ano, mé vzdělávání, na vysoké škole, které mi v mém mládí nebylo z některých objektivních příčin dopráno, se posunulo a poněkud oddálilo. Pokud tato zkušenost byla jednou z „krizí“ mého středního věku, tak byla nádherná a velmi obohacující mé vnitřní prožívání i kazatelskou službu. Ano, byl to jakýsi druhý dech, radostná nálada, nová síla a svěžest. Určité chopení se poslední příležitosti a realizace své osobní touhy po studiu teologie, která dřímala kdesi v nitru a pomalu, ale jistě zhasínala. Byla to zároveň potřeba ještě lépe se připravit na povolání, které se začínalo jevit, jako dosti náročné pro dobu nových, neomezených možností, které s sebou přinesla svoboda. I když v různých obměnách mé studium teologie probíhalo téměř celým mým dosavadním životem, tato epizoda se zdála být mnohem více vzrušující, hlubší, náročnější, složitější. O to více si jí vážím a jsem vděčný Pánu Bohu i těm, kteří na tom všem měli podíl.

Také bych rád poděkoval *manželce i svým čtyřem dětem*, kteří mně povzbuzovali v náročném období a svými postoji pomáhali lépe chápat mé krize ale i vzlety a vítězství. Rád také vyjadřuji vděčnost *staršovstvu a dalším pracovníkům* našeho sboru, kteří zvláště v období mých zkoušek vzali ještě více mých povinností na sebe a stáli za mnou po celou dobu studia. Dík patří i *Radě Církve bratrské* za udělení souhlasu, za studijní volno a podporu. Můj dík završuje obdiv a čest *vůči nejlepšímu Pastýři*, který rozumí mé duši a který to se mnou umí nejlépe. Sám jsem osobně prožil, že když *Hospodin je můj Pastýř, nemám nedostatek*. On naplňuje mé potřeby. Jsem v bezpečí, prožívám jeho lásku a milost pro sebe, rodinu i sbor. On také způsobil, že tato již stárnoucí má generace zakusila život ve svobodné, demokratické zemi. Žijeme v době nových výzev a možností. Využijme ještě čas, který nám byl darován.

OBSAH

PŘEDMLUVA	4
SEZNAM GRAFŮ A ILUSTRACÍ	9
0 ÚVOD	10
1 PROČ PASTORACE VE STŘEDNÍ GENERACI?	13
1.1 VĚK AUTORA.....	13
1.2 KAZATELSKÁ PRAXE.....	13
1.3 ČERNÁ SKŘÍŇKA	14
1.3.1 <i>Knihy zahraničních autorů z oblasti poradenství</i>	14
1.3.2 <i>Psychologické knihy polských a českých autorů</i>	15
1.3.3 <i>Exegetické knihy k výkladu Žalmů</i>	16
1.4 KLIMA VE SPOLEČNOSTI	16
2 CO JE STŘEDNÍ GENERACE?	18
3 JAKÉ PROBLÉMY PROŽÍVÁ STŘEDNÍ GENERACE?	19
3.1 TYPICKÉ PŘÍZNAKY POSTOTALITNÍ GENERACE	19
3.1.1 <i>Rozdělení života</i>	19
3.1.2 <i>Rozdíl možností obyvatel dvou světů</i>	20
3.1.3 <i>Minutí s cílem svého poslání</i>	21
3.1.4 <i>Mimo aktivní dění</i>	21
3.1.5 <i>Příklad</i>	22
3.1.6 <i>Ničivá rozhodnutí</i>	22
3.2 DUCHOVNÍ KRIZE	23
3.2.1 <i>Sebeúcta a sebezpyšnost</i>	23
3.2.2 <i>Krize a nebezpečí</i>	24
3.3 FYZICKÉ NEDUHY	25
3.4 EMOCIONÁLNÍ PORUCHY	27
3.5 SOCIÁLNÍ KRIZE.....	30
3.6 PROFESNÍ PROBLÉMY	31
3.7 MORÁLNÍ KRIZE	33
3.7.1 <i>Sexuální pokušení</i>	33
3.7.2 <i>Milostná zkušenost krále Davida</i>	34
3.7.3 <i>Závist</i>	35
3.7.4 <i>Pýcha a ješitost</i>	35
3.8 POZITIVNÍ ZMĚNY	36
4 VÝCHODISKA ŘEŠENÍ	37
4.1 PSYCHOLOGIE.....	37
4.2 PORADENSTVÍ.....	39
4.2.1 <i>Poznání Boha a identita v Kristu (Neil Anderson)</i>	39
4.2.2 <i>Význam a bezpečí (Larry Crabb)</i>	39
4.3 PSYCHIATRIE.....	40
4.4 PASTORACE	40
4.4.1 <i>Rozdíl mezi pastorcí a psychoterapií</i>	40
4.4.2 <i>Symbióza mezi pastorcí a poradenstvím</i>	41
4.4.3 <i>Symbióza mezi vědami</i>	42
4.5 PÍSMO	42
4.5.1 <i>Péče o celou lidskou bytost</i>	42
5 BIBLICKÉ MODEL Y PASTORACE	44
5.1 PASTORACE V KNIZE PROROKA EZECHIELE	44
5.1.1 <i>Důraz na sjednocení a řád</i>	44
5.1.2 <i>Důraz na terapii a uzdravení</i>	44
5.2 PASTORACE V JANOVĚ EVANGELIU	44
5.2.1 <i>Důraz na charakter dobrého Pastýře</i>	44

5.2.2	<i>Důraz na budování vztahu</i>	45
5.2.3	<i>Důraz na obětování</i>	45
5.3	PASTORAČNÍ SLUŽBA V NZ LISTECH	45
5.3.1	<i>Důraz na charakter a poslání pastýřů</i>	45
5.4	ŽALM 23	45
5.4.1	<i>Důraz na naplnění potřeb v Hospodinu</i>	45
6	EXEGEZE ŽALMU 23	46
6.1	ŽÁNŘ KAPITOLY	46
6.1.1	<i>Svatý spis</i>	46
6.1.2	<i>Poetický spis</i>	46
6.1.3	<i>Zhudebněná báseň</i>	47
6.1.4	<i>Alegorie</i>	47
6.2	DĚLENÍ TEXTU	47
6.2.1	<i>Dvě části</i>	47
6.2.2	<i>Dvě metafory</i>	48
6.2.3	<i>Dvě vyjadřovací formy</i>	48
6.3	AUTOR	48
6.4	OKOLNOSTI VZNIKU	49
6.5	ZVLÁŠTNOSTI	50
6.5.1	<i>Hapax legomena</i>	50
6.6	ANALÝZA VERŠŮ	50
6.6.1	<i>Etymologie jména $\eta\eta\eta$</i>	51
6.6.2	<i>Pastýř</i>	51
6.6.3	<i>Hospodin můj Pastýř</i>	52
6.6.4	<i>Ne nedostatek</i>	52
6.6.5	<i>Strava</i>	53
6.6.6	<i>Odpočinek a pohodlí</i>	53
6.6.7	<i>Obnova životní vitality</i>	54
6.6.8	<i>Následování ve stopách spravedlnosti</i>	54
6.6.9	<i>Motivací jeho jméno</i>	55
6.6.10	<i>Následování v údolí stínu smrti</i>	55
6.6.11	<i>Neustálá ostražitost a ochrana</i>	56
6.6.12	<i>Hostitel prostírá a slouží</i>	56
6.6.13	<i>Hostitel pomazává hlavu</i>	57
6.6.14	<i>Hostitel se s hostem raduje</i>	57
6.6.15	<i>Hostitel nalévá po okraj</i>	57
6.6.16	<i>Hospodin stíhá dobrotou a milosrdenstvím</i>	58
6.6.17	<i>Hospodin uzavřel smlouvu</i>	58
6.6.18	<i>Hospodin udílí milost</i>	58
6.6.19	<i>Hospodin staví dům</i>	59
7	SHRNUTÍ DAVIDOVÝCH POTŘEB	60
7.1	DAVIDŮV VĚK A DOBA	60
7.1.1	<i>Reakce na rozkvět království</i>	60
7.1.2	<i>Reakce na vzpouru Abšalóma</i>	60
7.2	KONTEXT DAVIDOVA ŽIVOTA	60
7.2.1	<i>Kříze a pády Davidova středního věku</i>	60
7.2.2	<i>Davidovy naplněné potřeby</i>	61
7.3	SROVNÁNÍ PYRAMID LIDSKÝCH POTŘEB	64
8	MOST MEZI SZ A NZ	65
8.1	HOSPODIN PASTÝŘ A KRISTUS DOBRÝ PASTÝŘ	65
8.2	VZTAH MEZI PASTÝŘEM A PASTORAČNÍ SLUŽBOU	65
8.2.1	<i>Ke společenství s Hospodinem potřebujeme i vztah s lidmi</i>	66
8.2.2	<i>Lidé nenahradí náš osobní vztah s Bohem</i>	66
8.2.3	<i>Pastorace vede k cíli, jímž je Hospodin</i>	66
8.2.4	<i>Osobní vztah s Bohem vytváří prostor pro vzájemnou duchovenskou službu</i>	67
9	PASTORACE – NAPLŇOVÁNÍ POTŘEB STŘEDNÍ GENERACE	68

9.1 CELKOVÉ DŮRAZY	68
9.1.1 Povzbuzení v krizích života	68
9.1.2 Milost	68
9.2 SBOR JAKO MÍSTO NADĚJE PRO NENAPLNĚNOU GENERACI.....	69
10 NAPLNĚNÍ DUCHOVNÍCH POTŘEB	70
10.1 IDENTITA V ŽIVÉM BOHU	70
10.1.1 Důraz na obrácení.....	70
10.1.2 Ujišťování a připomínání.....	71
10.1.3 Inspiroující bohoslužba	72
10.2 USPOKOJENÍ V ŽIVÉM BOHU.....	72
10.2.1 Postoj dostatku.....	72
10.2.2 Inspirovat láskou	73
10.3 ODPOČINUTÍ A POKOJ V ŽIVÉM BOHU.....	73
10.3.1 Společenství radosti:.....	73
10.3.2 Nalézt správnou motivaci.....	74
10.3.3 Dobrá zpráva pro stárnoucí	75
11 NAPLNĚNÍ FYZIOLOGICKÝCH POTŘEB	77
11.1 ZAJIŠTĚNÍ PROSTŘEDKŮ PRO ŽIVOT	77
11.1.1 Strava.....	77
11.1.2 Odpočinek.....	78
11.1.3 Zdraví.....	79
11.2 FYZIOLOGICKÉ ZMĚNY	80
11.2.1 Znova objevené ženství	80
11.2.2 Nový život po padesátce.....	80
12 EMOCIONÁLNÍ NAPLNĚNÍ.....	81
12.1 NOVÁ DOBRODRUŽSTVÍ.....	81
12.2 POHLÉDNOUT ZPÁTKY	81
12.3 ODHALIT SVÉ SRDCE.....	82
12.4 VYUŽÍT ZKUŠENOSTI	83
12.5 RELAXAČNÍ TECHNIKY	83
12.6 PASTORAČNÍ MOŽNOSTI	84
12.7 DBÁT NA KOMPLEXNÍ PÉČI OSOBNOSTI.....	86
13 SOCIÁLNÍ NAPLNĚNÍ.....	87
13.1 RODINNÉ A SBOROVÉ VZTAHY	87
13.2 SBOROVÉ MATEŘSTVÍ.....	87
13.3 PROFESNÍ VZTAHY.....	89
14 MORÁLNÍ NAPLNĚNÍ.....	91
14.1 JÍT CESTOU SPRAVEDLNOSTI PRO BOŽÍ JMÉNO.....	91
15 NAPLNĚNÍ V POSLÁNÍ.....	92
15.1 ŽIVOT PRO DRUHÉ	92
15.2 SÍLA ŽIVOTNÍCH PARADIGMAT	93
15.3 ŽÍT PRO CÍL.....	93
16 PRŮZKUM	95
16.1 POSTUP PROVEDENÉHO PRŮZKUMU	95
16.1.1 Filozofie	95
16.1.2 Jednotlivé kroky k dosažení výsledků.....	95
16.1.3 Dílčí výsledky.....	96
16.1.4 Konečné výsledky.....	97
17 ZÁVĚR.....	98
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	101

SEZNAM GRAFŮ A ILUSTRACÍ

PŘÍLOHA	104
ANKETA.....	104
GRAF 1 - POCIT ZMĚNY.....	111
GRAF 2 - DŮSLEDKY TOTALITNÍHO REŽIMU	112
GRAF 3 - ŘEŠENÍ DŮSLEDKŮ TOTALITY	113
GRAF 4 - DUCHOVNÍ ŽIVOT	114
GRAF 5 - ŘEŠENÍ DUCHOVNÍCH PROBLÉMŮ	115
GRAF 6 - FYZICKÉ ZMĚNY	116
GRAF 7 - NEGATIVNÍ EMOCE.....	117
GRAF 8 - ZMĚNA VE VZTAZÍCH	118
GRAF 9 - POCITY V DŮSLEDKU ZMĚN VE VZTAZÍCH	119
GRAF 10 - VZTAH VŮČI ZAMĚSTNÁNÍ	120
GRAF 11 - POKUŠENÍ	121
GRAF 12 - POZITIVNÍ ZMĚNY	122
GRAF 13 - HLEDÁNÍ ŘEŠENÍ KRIZÍ.....	123
GRAF 14 - DUCHOVNÍ HODNOTY	124
GRAF 15 - DŮRAZY CÍRKVE	125
GRAF 16 - VNÍMÁNÍ PÁNA BOHA.....	126
GRAF 17 - POMOC KE ZMĚNĚ POSTOJŮ	127
GRAF 18 - PŮSOBNÍ SBORU PRO UZDRAVENÍ KRIZÍ	128

0 ÚVOD

V této úvodní části bychom se rádi zabývali metodikou diplomové práce. Její název: „*Žalm 23 jako paradigma pastorálního vedení osob středního věku*“, přesně vyjadřuje její obsah a poslání. Je třeba zdůraznit, že každé slovo v názvu má smysl a bude postupně předmětem našeho uvažování. V práci budeme používat pojem pastorální vedení jako pastorační péče, nebo jednoduše pastore. Pojem střední věk bude vyjadřován také jako střední generace.

Napřed se budeme zabývat otázkou *střední generace*. Proč právě střední? Náznak se již objevil v Předmluvě. A kdo jsou lidé tohoto životního období? Jedná se o zralé muže a ženy, přibližně ve věku mezi 40 – 60 lety.

Je zřejmé, že tito zmiňovaní lidé prožívají své *specifické problémy*. Některé z nich jsou přirozené dány přibývajícími léty života, úbytkem fyzických sil a mnohými vnějšími i vnitřními změnami. Další jsou psychického, sociálního rázu, dané měnícími se vztahy v rodině i společnosti. V případě křesťanů, jichž se především týká pastorační péče, to jsou i duchovní aspekty osobního i církevního života. Na tomto místě je třeba ještě zdůraznit, že právě nynější střední generace, to jsou lidé, kteří vyrůstali, hledali své uplatnění, zakládali své rodiny a většinu svého aktivního života prožili v totalitním režimu. Proto tato generace je jiná, než ty, které prožívaly svůj život v demokratických zemích. A proto většina literatury z těchto zemí, může zdůrazňovat jiné aspekty nebo problémy než ty, které prožíváme a které jsou stále ještě dány naší minulostí. Můžeme je nazvat symptomy posttotalitní střední generace. Důležitou částí práce jsou právě tyto zmiňované problémy a krize.

Poprvé pojem „krize středního věku“² použil E. Jaques jako moment, kdy si lidé začnou uvědomovat realitu vlastní smrti (začnou mít dojem, že prožitý čas života je již delší než ten, který jim zůstal k dispozici). Od toho se pak odvíjejí další obavy, frustrace, deprese. Pochopení těchto krizí a problémů se pokusíme nastínit v další části.

Východiskem budou 4 zdroje: *Odborná literatura, zkušenosti z kazatelské profese, Písmo a průzkum*, který byl vykonán mezi muži a ženami studované

² NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju czlowieka*, s. 236.

generace. Tento nám zdokumentuje, zda naše předpoklady jsou správné nebo se vymykají praxi.

Když se blíže zaměříme na tyto problémy, je jisté, že většina z nich se dá shrnout pod jeden společný jmenovatel, a tím jsou *lidské potřeby* v mnoha obměnách a důsledky naplnění nebo nenaplnění těchto potřeb. Je zde určitý proces, kde minulost velmi často má vliv na budoucí prožívání a postoje. Budeme tedy tyto problémy důkladněji specifikovat. Chceme-li najít východisko z jednotlivých krizí a problémů, které se týkají lidských potřeb nabízí se nám několik řešení:

Psychologie, která se zabývá touto oblastí. Zde zmiňujeme jednoho z těchto odborníků na lidskou duši a její hierarchii potřeb - Maslowa.

Poradenství, které nám předkládá mnohá řešení problémů. Jen stručně se pokusíme srovnat Maslowův koncept s pokusy několika dalších poradců, kteří vycházejí z těchto předpokladů.

Psychiatrie, která nebude východiskem našich úvah, ale která má nezastupitelnou úlohu při řešení krizí, deformací, narušení, léčení atd.

Pastorace. To je téma diplomové práce a předmět našeho studia. Jsme na půdě praktické teologie a pastorace je jednou z jejích oblastí. Pokusíme se o srovnání různých konceptů pastorační péče. K čemu slouží a k čemu směřuje? Existuje rozdíl mezi pastoračí a psychoterapií?

Písmo. Především je to Žalm 23. Otázkou je, *proč právě tato část Bible a Starý zákon?* Po důkladném studiu docházíme k závěru, že v Písmu existuje několik různých podkladů k pastorači všeobecně. Jedná se především o knihu Ezechiele 34. kapitolu (pastýři Izraele a Bůh jako pastýř). Dále Janovo evangelium 10. kapitola (Kristus jako dobrý pastýř). Pak některé texty Nového zákona, hovořící o pastorační nebo pastýřské péči. Posledním z těchto textů je Žalm 23 (Hospodin – Pastýř). Všechny tyto texty mají něco společného (Pastýř, ovce, pasení, poetické obraty, alegorie...) Avšak jen Žalm 23. je velmi zřetelně zaměřen na *lidské potřeby a jejich naplnění* v Hospodinu.

Abychom dokázali *přesně specifikovat význam*, který se nachází v textu a abychom mohli *aplikovat prostudované* na pastorači střední generace, bylo nutné udělat několik důležitých kroků:

Provést exegezi Žalmu 23 se zaměřením na pastorační střední generaci. Nelze však toto velmi přesně vymezit. Některé prvky je nutné pojmout více všeobecně, abychom se vyvarovali jednostrannosti a zkresleného pohledu.

Zaměřit se na autora textu. Z hlediska doby napsání, což je podstatné pro střední generaci. Z hlediska jeho vztahu k Bohu, který nádherným způsobem naplňuje jeho potřeby a činí jej spokojeným v něm, jehož nazývá svým Pastýřem. Důležité je stručně uvést autorovy problémy a krize, které sám prožíval a ve světle slov, která podle předpokladů napsal nebo také zpíval, nabývají nebývalé moci pro generaci, která prochází stejnými úskalími jako sám autor Žalmu 23.

Hledat některá možná řešení. Teprve až zde, v poslední části, se můžeme věnovat hledání východisek, která nabízí osobní vztah s Hospodinem a potažmo sbor křesťanů. Ten je určitou bází, prostředkem, ovzduším, které pomáhá věřícím, zvláště *střední generaci* k duchovnímu růstu, *naplnění potřeb*, prospívání ve vztahu k Hospodinu a mezi sebou navzájem. Cílem je Hospodin a vztah s ním skrze *dobrého Pastýře*, jímž se pro nás stal bezesporu náš Spasitel a Pán Ježíš Kristus.

Průzkum. Poslední fází je *zjištění pomoci průzkumu*, zda lidé prožívají stejné problémy, které jsou uvedeny v práci. Jak prožívají svůj vztah s Bohem a zda vidí východisko svého života v prostředí, *které jim nabízí sbor*, jenž je pro ně místem pastorační péče. Jsou zde spokojeni, cítí se naplnění ve vztahu s „Pastýřem“ i dalšími „ovečkami“?

1 PROČ PASTORACE VE STŘEDNÍ GENERACI?

1.1 Věk autora

Jeden z důvodů, proč jsme se rozhodli studovat tuto oblast, je zřejmý. Protože sám autor je již ve věku zralého muže, kterého se toto bytostně týká. Sám prožil některé nové zkušenosti a dokonce krize, které jsou důsledkem zralého středního věku. Pěkně to vyjádřil autor, jenž se zabývá poločasem života:

„Nedávno jsem se na vlastní život začal dívat pomocí metafory fotbalového zápasu. Hrál jsem v první půli. Pak zasáhly okolnosti, které způsobily, že jsem si musel vybrat oddechový čas. Nyní hraji druhý poločas a vypadá to na skvělé utkání. Druhá polovina se může stát naší osobní renesancí.“³

1.2 Kazatelská praxe

Druhým důvodem, proč jsme volili toto téma, je uvědomění si problémů, které jsou známy ze *sedmnáctileté kazatelské praxe*. Jsou to lidé střední generace, kteří prožívají specifické potřeby, o kterých mnohdy jen tušíme a uvědomíme si to, až vypukne krize v rodině nebo osobním životě daných jedinců. Při rozhovorech s vrstevníky a řešení konkrétních problémů jsme nejednou poznali, jak málo víme o této široké vrstvě našich přátel, spolukřesťanů, kteří tvoří poměrně velkou skupinu sboru (1/ 3). Tak tomu je ve společenství, ve kterém autor je pastorem. Jedná se o rodiče dospívajících dětí. Někteří z nich již vychovávají vnoučata. Jiní zůstali sami, nejmilovanější partner života je opustil. Pár z nich se učí pečovat o stárnoucí rodiče. Těch změn během několika let je velmi mnoho a někdy jednu závrtnou změnu stíhá hned další. V jiném případě se stárnutí plíží nepozorovaně a krize, která vypukne je o to více bolestivá a zraňující. Mohli bychom zde použít jako příklad „Jóbovy rány.“⁴ Jak se tento stárnoucí muž střední generace dovídá postupně o těch největších ztrátách svého života. Jak se mu hroutí jeho svět před očima. Jak jedna rána stíhá druhou. Jak ztrácí velmi rychle po sobě napřed svůj majetek, pak děti a nakonec se mu vzdaluje jeho žena.

³ BUFORD, B. *Poločas života*, s. 13.

⁴ PÍSMO. *Jóbova kniha*, kap. 1.

Ne všechny zkušenosti v našich životních příbězích jsou takto radikální, ale mnozí lidé ztrácejí práci a novou již po padesátce nenalézají. vzdalují se jim děti svými životními postoji a se svým partnerem se v „prázdném hnízdě“ potřebují znova učit žít. Hroutí se jim jejich po léta vypěstované ideály a plány.

1.3 Černá skříňka

Třetím důvodem, proč se zaměřujeme na tuto oblast, je důležité zjištění ohledně literatury. Psychologové, jedním z nich je O. G. Brim⁵, uvádějí, že období středního věku je svým způsobem „černou skříňkou“ lidského vývoje. Když srovnáme počet knih a časopisů, které se věnují dětství a mladému věku, u literatury pro střední věk zjišťujeme její nedostatek. Také poradenská literatura, která je dostupná v našich knihkupectvích věnuje tomuto vývojovému období jen určitou část. Často to bývá třeba jen jedna kapitola, která přímo zmiňuje střední generaci. K pochopení dané tematiky jsme použili tři druhy literatury:

1.3.1 Knihy zahraničních autorů z oblasti poradenství

V tomto úvodu zmiňujeme stručně autory, kteří pak budou uvedeni v textu a v bibliografii. Jedná se především o knihy z oblasti křesťanského poradenství. A jen stručně se zabývají střední generací.

DOBSON, J. *Narovinu*. Autor Dr. James C. Dobson je zakladatelem a ředitelem nevládní americké organizace Focus On A Family, která nabízí pomoc manželstvím a rodinám. Jeho práce se věnuje citlivým tématům, která se týkají života mužů. (s. 182- 191- mužský střední věk).

BUFORD, B. *Poločas života* (celá kniha). Jeden člověk o této knize napsal: „Bob vytvořil výtečné dílo o tom, jak můžeme přestat počítat léta a zařídit, aby se naše léta počítala.“

TOURNIER, P. *Dobrodružství života*, LLOYD, J. *Duchova depresja*,
COVEY, S., MERRILL, A. *Krok za krokem*.

⁵ NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju czlowieka*, s. 234.

1.3.2 Psychologické knihy polských a českých autorů

Tyto knihy jsou z oblasti psychologie a psychiatrie. Byly použity citáty pojednávající především o lidských potřebách všeobecně, ale i specifické k *naší popisované generaci*. Poměrně hodně informací nám poskytuje rozsáhlý počet psychologické literatury v polském jazyce.

Jedná se především o tyto knihy:

NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju czlowieka*. (s. 234-257). Tato kniha charakterizuje všechny vývojové fáze lidského života. Představuje teoretické a empirické poznatky v návaznosti na světovou psychologickou literaturu. Je adresována studentům psychologie, pedagogiky a psychologům v praxi.

ZIMBARDO, P. *Psychologia i zycie*. Již název určuje její význam. Teoretické vědecké poznatky a jejich aplikace v praktickém životě. Velmi obsáhlá kniha (820 s.) Současná ale i klasická psychologická učebnice. Navazuje na výzkumy prováděné v USA, ale s aplikací na polské současné prostředí. Část knihy je vymezena studiu střední generace.

GRZESIUK, L. *Psychoterapia*. Jedná se o akademickou učebnici, která pojednává o základních a specifických terapeutických školách a analyzuje mnohé poruchy osobnosti. Kniha je určena studentům psychologie a medicíny a také osobám působícím v klinické psychologii a psychiatrii. Zajímavý v našem kontextu je přístup některých poradců ve věci naplňování lidských potřeb a důsledky vyplývající z absence těchto hodnot lidského života.

PERWIN, L. A., JOHN, O. *Osobowość*. Další učebnice, která se zabývá psychologií osobnosti. Je to jedna z velmi populárních knih v Evropě a v USA k danému tématu. Nás zajímá pohled autorů, kteří se zaobírají osobností člověka z hlediska naplnění nebo nenaplnění lidských potřeb.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Nejvíce citovaná kniha v této práci. Sám autor hodnotí svoji knihu jako tu, která je psána pro čtenáře, jež žijí svůj jediný život, v němž se každý den může stát neopakovatelnou příležitostí nebo neznámou nástrahou.⁶

⁶ (střední věk- s. 316- 367)

FURST, M. *Psychologie*. Kniha renomované rakouské autorky představuje důkladnou, ale přístupně zpracovanou učebnici psychologie.

1.3.3 Exegetické knihy k výkladu Žalmů

K výkladu Žalmů jsme použili několik málo titulů, které se zabývají exegezí Žalmů v českém nebo polském jazyce. Zdrojem zahraničních autorů byla knihovna biblického semináře v Mittersillu v Rakousku. Zde uvádíme jen některé z nich:

GAEBELEIN, F. E. *The Expositors Bible Commentary*, KEIL, C. F. and DELITZSCH, F. *Commentary on the Old Testament*, PEROWNE, S. J.J *The Book of Psalms*, ANDERSON, A. *New Century Bible Commentary – The Book of Psalms*. ALLEN, L. C. *Word Biblical Commentary*,

UGLORZ, M. *Jahwe- Bóg Izraela*, NANDRÁSKY, K. *Exegéza vybraných Žalmov*, (s. 68 – 73), RAVASI, G. *Psalmy*, (s. 105- 110), LEWIS, C.S. *Úvahy nad Žalmy*

1.4 Klima ve společnosti

Čtvrtým důvodem zkoumání právě této oblasti je všeobecné klima ve společnosti. Při rozhovorech s lidmi na pracovištích, ve školách i v církvích si poradce, učitel nebo pastor snadno položí otázku, která často zůstane bez odpovědi: „Jsou tito lidé spokojení a šťastní? Je štěstí jen „muška zlatá“, jak hovoří přísloví, nebo lze prožít ve všech stádiích vývoje smysluplný, spokojený a naplněný život navzdory všem nástrahám a problémům, které jsou součástí každého životního příběhu. Je jisté, že každý myslící tvor se sám před sebou potřebuje setkat s touto otázkou spokojenosti a smyslu svého života. Tato základní otázka pak navozuje další s tímto spojené. Existují nějaké hodnoty, potřeby, které způsobují, že člověk *zvláště na vrcholu své životní pouti* nebo již *na cestě z kopce do údolí* je spokojen, naplněn, cítí se vnitřně ujištěn, že jeho život měl a stále má smysl.

Některé reakce lidí a jejich postoje a řeč prozrazují, co se nachází uvnitř jejich bytosti. Frustrace, naříkání, kritika, nevděčnost napoví mnohé. Taktéž i vnitřní bohatství, které někteří prožívají a s kterým se dokáží rozdělit s jinými a aniž si to vždy uvědomují zúročují to, co jim bylo svěřeno, bylo jedinečné, smysluplné

a plné života. I tento postoj se dříve nebo později projeví ve vztahu k jiným. Postojem vděčnosti, radosti, plnosti.

Stephen Covey⁷ se dotýká problémů spokojenosti lidí ve společnosti a vyjadřuje, že existuje jedna důležitá hodnota, která působí spokojenost, anebo v jiném případě nespokojenost ze života. Jedná se o schopnost volit, jaký my sami zaujmeme postoj k životu. Je v ostrém kontrastu se způsobem uvažování v dnešní společnosti. Je to představa, že jsme oběti (okolnosti, nebo jednání jiných lidí), a kultura svalování viny na druhé. Dále dodává, že lidské bytosti nejsou v první řadě produktem přírody, nebo okolnosti, ale rozhodování. Mnohé věci se podílejí na formování člověka, nejsou však faktorem, který by ho determinoval.

⁷ COVEY, S. R. 8. *návyk*, s. 49.

2 CO JE STŘEDNÍ GENERACE?

Jedná se o věk přibližně 20 let, a to v rozmezí od 40 – 60 – ti let. Tento věk je nazýván některými psychology „černou skříňkou“⁸ lidského vývoje v porovnání s množstvím bádání, která jsou zaměřená na jiná vývojová období, zvláště dětství, dospívání, manželství nebo výchovu v rodině. Jiní autoři považují zkoumání tohoto období života jako likvidaci „bílých skvrn.“⁹ Následující rozdělení a charakteristika pochází ze studia Levinsona,¹⁰ který se zabýval vývojem osobnosti zralého věku. Není snadné přesně určit rozmezí tohoto věku.

Podle Levinsona lze střední věk rozdělit do několika stádií, která mají svá specifika:

40 – 45 let (Přechod do středního věku – vznik pochybností. Období krize spojené s hledáním smyslu, směru a hodnot života. Zanedbané části "já" volají po uplatnění).

45 – 50 let (Střední dospělost – je nutné rozhodovat a formovat novou strukturu života, nové úkoly).

50 – 55 let (Přechod do padesátých let - další modifikace struktury života. Pokud muži neprožili krizi ve čtyřicítce pravděpodobně se s ní setkají nyní).

55 – 60 let (Kulminace střední dospělosti – může to být období velikého naplnění).

⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s.234.

⁹ ZIMBARDO, P. *Psychologia i zycie*, s. 205.

¹⁰ ZIMBARDO, P. *Psychologia i zycie*, s. 205.

3 JAKÉ PROBLÉMY PROŽÍVÁ STŘEDNÍ GENERACE?

3.1 Typické příznaky posttotalitní generace

Prvním důležitým aspektem, který potřebujeme vzít na vědomí a z něj vycházet, je skutečnost, že generace těch, kteří nyní dovršují důchodový věk, prožila asi 2/3 svého aktivního života v totalitním komunistickém systému. Potřebujeme si uvědomit, že ovzduší společnosti se vždy odrazí i v církvi, i když tomu je tak s určitým časovým posunem. Tento fenomén je nutné uvést. Jistěže zde bude spousta společných příznaků mezi lidmi ze sekulárního prostředí a církve. Tyto rozdíly však nebudou předmětem našeho zkoumání, i když by jistě stálo za to se tímto zabývat.

3.1.1 Rozdělení života

Především tato starší generace je stále v zajetí chybných strategií. V mladším věku byli tito lidé vyučováni o důležitosti rozdělení oblasti života na *svaté* a *sekulární* nebo *profánní*. Jako by Bůh jevil zájem o vše, co je duchovní. O jiné oblasti, jako je běžný život, práce, kultura, sport, škola, rekreační aktivity zájem nejeví.

"Tento *anti – materialismus* pramení z Augustinova řeckého důrazu na nadřazenost věcí ducha nad hmotným světem. Tento světonázor vnímá práci jako břemeno, zatímco rozjímání považuje za činnost vznešenější."¹¹

Zde můžeme spatřit opak oproti protestantské etice, která tvrdila, že: „každá legitimně konaná práce je *svatá*. Tím se vymezila vůči odvěké katolické dichotomii mezi posvátnými a profánními aktivitami. Podle Lutera každý úkol je závažným, neboť se stává možností Boží oslavy.“¹²

Tato filosofie rozdělení života na sféru víry a světa byla umocňována ovzduším totalitního systému. Bohoslužebný život byl prožíván především za zdmi sborů a chrámů. Víra měla být pouze skrytou osobní záležitostí jedinců nebo měla být zcela vymýcena. Žel, že tato zákeřná a falešná filozofie měla veliký vliv na církve a lidé neutvrzení ve vztahu s Bohem ji podlehli. Zvykli si, rezignovali, stáhli se do ústraní. Ztratili se z dosahu církve ve spárech materialismu, zápasu

¹¹ EVANGELIKÁLNÍ FÓRUM. *Vztah teologie a psychologie v pastoračním poradenství*, s. 20.

¹² Mc GRATH, A. *Blackwellowa encyklopedie moderního křesťanského myšlení*, s. 352.

o holou existenci, strachu a lhostejnosti. Mnozí lidé se z této letargie a rozpolcenosti nevzpamatovali navzdory nádhernému závanu svobody v devadesátých letech minulého století. Je téměř jisté, že právě tehdy aktivní generace, téměř střední, byla nejvíc zasažena duchem doby a utrpěla. Veliká očekávání duchovního probuzení musela být zmírněna. Mnohé křesťanské sbory musely radikálně změnit své postoje a strategie misijní práce a díky Pánu Bohu i moudrým, zralým vedením těchto sborů, byla církev na mnoha místech utvrzena, posílena, získala znovu své poslání. Také díky těm lidem, kteří v těžkém období nepodlehli pokušení doby, stáli věrně při Bohu a někdy také platili za věrnost obětí života v různých oblastech.

Ten postoj ke světským oblastem života, nevýjimaje zaměstnání, má nedozírné následky a působí deformaci myšlení, z jehož objetí se již mnozí lidé neuvolní do konce života. V tomto myšlení je důležité to, co má bohoslužebný, svatostný charakter. Existuje zde nebezpečí všeobecného životního stylu křesťanů, který vede k přepracovanosti, nedostatku času k oblastem „neslužebným, méně důležitým, světským. Střední generace v naší zemi a sborech neklade tak velký důraz na budování přátelských vztahů, na obyčejné „profánní sféry“ běžného života. Nemají tam téměř žádné přátele. Ty si našli ve sboru, blízko „oltáře“ v atmosféře svátosti a služby. Je evidentní, že tento nedostatek vztahů má co do činění s oblastí misie a evangelizace.

3.1.2 Rozdíl možností obyvatel dvou světů

Je téměř jisté, že problémy střední generace, té, která žila na západ od našich hranic, budou odlišné, než obyvatel žijících v postkomunistických zemích, nevýjimaje křesťany. Tento důraz se jeví jako velmi důležitý v kontextu rozdílu mezi chápáním a praxí dvou světů – západního a východního. Autoři knihy „Kdo jsem“ citují:

„Většina z nás vyrostla s myšlenkou, že se můžeme stát, čím chceme. Od raného věku se zdálo, že jsou nám otevřeny všechny možnosti, pokud se budeme dost snažit...“¹³

¹³ MILLER, A., MATTSON, R. *Kdo jsem*, s. 12.

Je to pohled autorů, kteří prožívali svůj život ve svobodné společnosti. Tato společnost jim ve velké míře poskytovala prostor pro téměř neomezené možnosti se vzdělávat, hledat informace, studovat obor, po kterém toužili. Stát se ve velké míře tím, kým měli a chtěli být. Zároveň však ani tento svět nepochopil v plnosti, oč se jedná. I tyto možnosti bývaly někdy zneužity a špatně realizovány.

3.1.3 Minutí s cílem svého poslání

Je tomu skutečně tak, že většina z nás vyrůstala s myšlenkou, že *se můžeme stát, čím chceme?* Zásadní rozdíl spatřujeme právě v tomto. Naše generace, která vyrůstala v době totality, si nemohla nechat ani zdát, že se může stát čím chce. V totalitní společnosti již každé dítě vědělo, že nikdy nedosáhne toho, po čem touží. Každý dospívající si uvědomuje, že jen za cenu ústupků a kompromisů s vládnoucí mocí, nebo loajalitou se může pokusit naplnit, byť jen z části touhy svého srdce. Proto tato střední generace, vyrůstající v totalitě v našich zemích, byla nucena se spokojit s tím málem, co jí bylo vůbec poskytnuto. Musela se smířit s tím, že nebude nikdy studovat podle svých představ. Mnozí lidé *museli rezignovat na své ambice a stáhli se do ústraní*. Nevěřící do ulit svých rodin a křesťané do rodin a sborů. *Mnozí volili cestu emigrace*. Někteří sloužili režimu a ztratili kredit ve společnosti a důvěru mezi křesťany. S tímto zatížením žijí tito lidé dodnes a občas se tyto kauzy vracejí jako bumerang. Nesporně se tato ztráta důvěry odráží na vztazích v církvi. Jen někteří křesťané jsou ochotni odpustit a zapomenout selhání jejich bratrů a nějakým způsobem zmírnit napětí. Jiní o tom nehovoří, ale při sebemenší vztahové krizi vůči těmto lidem se ozývají vnitřní zranění. I tato stárnoucí generace, která byla v komunistickém období v aktivním věku, si ponese tyto vzpomínky snad až do konce života. Toto jsou jedny ze specifických problémů, které by jistě zasloužily hlubší analýzu.

3.1.4 Mimo aktivní dění

Po politických změnách se mnozí nedokázali přizpůsobit novým možnostem a tempo růstu a náročnost doby je staví v mnoha oblastech *mimo aktivní dění*. Ale lidé směřující k důchodovému věku již nebudou schopni se realizovat a naplňovat své sny. Tak rodiče velmi často přenesou své touhy dětství na své dospívající děti nebo i vnuky. V nich by se rádi realizovali. A musí nutně narážet. Tyto děti jsou

již naprosto jiné než jejich rodiče. Mohou již stejně jako jejich vrstevníci v jiných zemích, hledat svoji vlastní cestu a využívat možností, které se před nimi otevírají. Jen ti pozvolna stárnoucí rodiče se projeví jako moudří, jež dovolí svým dětem jít vlastní životní cestou. Povzbudí je k tomu, aby byly sami sebou a naslouchali hlasu svého srdce. Jinak krize střední generace na sebe nedá dlouho čekat. Budou a často bývají velmi nešťastní, frustrovaní, s pocitem hořkostí a nenaplnění. Nepochopili tento měnící se svět ani svoji úlohu. Mohli bychom zde uvést příklad, který je součástí autorovy pastorační péče:

3.1.5 Příklad

Rodiče, vychovali jedinou dceru. Žili jen pro ní. V minulosti nemohli realizovat své představy a touhy. Respektovali své rodiče a ctili je. Zároveň, byť jen částečně, přijímali jejich pohledy a přání. Pro svou milovanou dceru ve svém myšlení a rozhovorech připravili určitý scénář. Ona však začala mít jiné plány pro svůj život. Postoje dcery považují za vzpouru a neposlušnost, za neúctu k rodičům. Jejich dosavadní život se najednou hroutí. Řítí se celý jejich svět. Nejsou ochotni přijmout jejího partnera bez podmínek. Nedokáží oběma naslouchat. Je jisté, že tito lidé, kteří jsou zároveň určitým vzorkem rodičů dorůstajících dětí, nejsou připraveni pro tuto situaci. Nepostřehli, jak běží čas a mění se doba. Pokud nepochopí, že se změnila jejich poslání a role, budou muset dál vyhledávat poradce. Zachraňovat svůj bortící se vztah. Jinak naprosto ztratí svoji milovanou dceru. A krize se ještě více prohloubí.

3.1.6 Ničivá rozhodnutí

A zde již můžeme souhlasit s autory:

„Ve skutečnosti mohou být lidé se svým životem opravdu spokojeni pouze tehdy, když se snaží rozvinout to, co je v souladu s tím, čím přirozeně jsou. Lidé nejsou jen stvořeni podle úžasného a konkrétního plánu, ale tento plán v nich zůstává pevný po celý život. Množství lidí, kteří udělali ničivé rozhodnutí o svém vzdělání nebo povolání, je alarmující.“¹⁴

¹⁴ MILLER, A., MATTSON, R. *Kdo jsem*, s. 12.

V těchto citátech je veliká moudrost. Je dobré je zachovat a připomínat příležitostně v tomto delším znění. Naše společnost již toto z části pochopila. Otevírá nové možnosti všem generacím. Mnohem méně právě té střední. Navzdory všem překážkám, tito lidé, jichž se to týká, jsou velmi vděční, že svoboda od útlaku zasáhla ještě i je. Někteří procestovali kus světa. Zakusili na sobě, co to znamená žít ve svobodné zemi. K těmto různým omezením mají velikou výsadu. Dokáží srovnávat. Škoda, že ne dost objektivně ale jednostranně. Je to tím, že se nebyli schopni vymanit ze stereotypů života, chyběla jim síla k pochopení nezbytných změn.

Přikláníme se k autorům, že „*množství lidí, kteří udělali ničivé rozhodnutí, je alarmující.*“ A musí mít nutně dopad na celé společenské klima. Pokud je tomu tak i na západě, což pro svobodu a demokracii nemuselo být, o to více je jich v naší posttotalitní společnosti. Je téměř jisté, že tito lidé musejí duševně strádat. Jsou nespokojeni, závistiví jiným, jímž se podařilo vymanit z průměru. Prožívají deprese, vyhoření, pocit zklamání a zboření svých ideálů. Nejsou spokojeni se svým životem. Nedosáhli cíl. V tomto kontextu je potřeba pozvednout svůj hlas a konat, co lze ještě vykonat.

Fenoménem této doby je úsilí lidí, kteří se nezalekli náročnosti života, *zvýšit si své vzdělání*. Mohlo by se říci, že si léčí své komplexy mládí. Mnozí z nich jsou však zralí a zkušení lidé, kteří nemají zapotřebí sobě ani jiným potvrzovat svoji hodnotu. Lze říci, že tito novodobí stárnoucí studenti teprve nyní následují hlas svého srdce. Nechtějí se spokojit jen s průměrem ve svém zaměstnání a konstatováním, že takto již nenaplnění musí odcházet ze světa. Přece pochopili vymoženosti doby a využili příležitost, která má pro ně, vzhledem k ubíhajícímu věku, cenu zlata.

3.2 Duchovní krize

3.2.1 Sebeúcta a sebepřijetí

SHAW¹⁵ nazývá věk, ve kterém žijeme, „věkem sebeúcty“. Vysvětluje, jak potřeby být ceněn a považovat se za cenného člověka mají vliv na zdravý vývoj lidské bytosti. Koncept sebeúcty a sebepřijetí značně změnil současnou výchovu,

¹⁵ SHAW, M. *Deset významných idejí církevních dějin*, s. 96.

vzdělání, politiku, psychologii a dokonce náboženství. V církvi se můžeme setkat s lidmi, kteří patří ke dvěma typům problémových lidí:

Nominální křesťan, který trpí nafouklou sebeúctou. Je plný sebeuspokojení a sebe ospravedlňování. Je odolný vůči změnám i pravému křesťanství.

Neurotický, úzkostlivý křesťan, který trpí splasklou sebeúctou. Navzdory všem zaslíbením evangelia jsou tito lidé plni averze vůči sobě samým. Nemají jistotu spásy. Mají pochybnosti o hloubce Boží lásky k sobě. Jsou kritičtí k sobě i jiným.

„Nepřiměřené zaujetí samým sebou může vyústit v psychickou nemoc. Tito lidé trpí pocity prázdnoty a méněcennosti. Bývají to úspěšní lidé, kteří v dětství i mládí měli potíže s navazováním hodnotných vztahů, protože byli příliš zaujati sami sebou. Bývají neschopni milostné intimity, opravdové manželské lásky. Jsou to lidé velmi pracovití a houževnatí, čím se snaží dokázat sobě i druhým svoji hodnotu. Jejich touha po úspěchu a pochvale je nenasytaná, žárlivě závistivá. Někdy se úzkostlivě upínají ke svému tělesnému půvabu nebo mravní dokonalosti. Nechápu postojе jiných. S těmito problémy přicházejí lidé do psychiatrických ordinací nejčastěji po čtyřicítce.“¹⁶

3.2.2 Krize a nebezpečí

Existuje několik nebezpečí křesťanského života:

Otupělost se neprojeví vždy hříšným postojem ale náboženským formalismem (legalismem, náboženskostí). Zůstává jen obal bez obsahu. Objevuje se často až po mnoha letech aktivního křesťanského života.

Hřích, který je zřetelným přestoupením Božích přikázání. Může vyústit až ke vzpouře vůči Bohu.

Únava dobrými skutky a poctivou prací. „*Střední generace více než jiné, je často unavena dobrými skutky. Tento příznak můžeme nazývat také krizí čtyřicetiletých. Problémem středního věku.*“¹⁷

Ztráta motivace. Člověk zjišťuje, že již nestíhá a není schopen udržet krok s mladšími přáteli. Nedokáže konkurovat svými znalostmi, technickému pokroku

¹⁶ SHAW, M. *Deset významných idejí církevních dějin*, s. 96.

¹⁷ LLOYD, J. *Duchova depresja*, s. 144.

a vymoženostem doby. Důsledkem těchto změn dochází k únavě, frustraci, nespokojenosti, kritice jiných.

Rutina. Na počátku cesty víry bylo vše vzrušující, nové, dobrodružné. Bůh vedl kroky a zázračným způsobem vyslýchával modlitby. Po určité době člověk upadne do stereotypu. Nejen těžká práce nebo služba unavuje, ale i rutina. Když se zdá, že se neděje nic mimořádného, vzrušujícího. Tehdy se lidé cítí znechuceni a upadají do pokušení ukončit, odejít, rezignovat. Někteří to neudělají z obavy o ztrátu uznání nebo pocitu selhání. Budou pokračovat s pocitem povinnosti, s přesvědčením, že oni jsou těmi, kteří nesou většinu zodpovědností na svých bedrech, při tom se jiní jen přiživují a lenoší. Stávají se velmi kritičtí, podráždění, nepochopení, nedocenění.

Falešná motivace. Pokud navíc konáme dobro, sloužíme, vykonáváme naše křesťanské úkony jako čtení Písma a modlitbu s motivací, která zasahuje do oblasti jistoty spasení, naše krize je téměř jistá. Děláme něco, abychom se zalíbili, našli přijetí a uspokojili Boha, ne z vděčnosti za přijetí a lásku, kterou již dávno máme v Kristu.

Hledání nelegitimních, umělých prostředků. Ty jen zdánlivě přinesou odpočnutí a klid duše. Existují lidé, kteří sáhli poprvé v životě po utišujících prostředcích. Uvědomili si, že jedna sklenička alkoholu jim udělá dobře. Jedna nebyla jedinou. Možná, že přinesla náznak uspokojení, euforie, navodila změnu ve stereotypu života. Někteří sáhli po droze. Nebyla jen jediná.

Klamné naděje. Přesvědčení, že úchvatný, zajímavý program, nová neznámá církev, sekta dokáže navodit změnu, abych se začal cítit lépe, aby mi bylo pomoheno, abych se dostal do extáze, kterou jsem před tím nepoznal. Abych prožil radost, kterou jsem již dlouho nezažil. Byli mnozí, kteří podlehli těmto svodům a skončili jako trosky. V určité fázi poznali, že potřebují víc a ještě více, jenže zdroj se již vyčerpал a oni zůstali nenaplnění, nešťastní, opět znudění a unavení.

3.3 Fyzické neduhy

Pokud se jedná o celkový zdravotní stav této generace, bývá ještě poměrně dobrý. Jeden americký výzkum¹⁸ provedený organizací (U. S. Department of Health and

¹⁸ NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju człowieka*, s. 234.

Human Services, 1982) uvádí, že až 80 % dotazovaných hodnotilo svůj zdravotní stav jako dobrý. Jediných 6 % trpělo chronickými nemocemi. Polský výzkum ukazuje na méně optimistické hodnocení zdravotního stavu nynější populace střední generace.

Šok ze stárnutí. V tomto věku zaslíbení Boží o udržení života zní více jasněji a zřetelněji. Ano, právě fyzické změny jsou ty, které vnímáme nejdřív. Jsou totiž viditelné v zrcadle, někdy i bolestivé a velmi znatelné a vnímané okolím. Velmi poutavě období stárnutí vyjádřil Šalomoun v knize Kazatel:

"Pamatuj na svého Stvořitele ve dnech svého jinošství, než nastanou zlé dny a než se dostaví léta, o kterých řekneš: „Nemám v nich zalíbení“...(Kazatel 12, 1)

Počátek stárnutí. Výrazný po padesátém. roce života. Tělesné změny, častější nemoci. Pozvolný úpadek tělesných funkcí. Zhoršování smyslových funkcí. Méně síly, pomalejší reakce. Mění se postoj k vlastnímu tělu (fáze prvních signálů, fáze smlouvání, fáze přijetí reality). Někdy rezignace. Změna v ženské roli (menopauza).

Změna. *"Zákonem života je změna. A zcela určitý druh změny charakterizuje stárnutí– nezvratitelné, nepříznivé, úpadek. Moderní medicína nepřisuzuje biologickému stárnutí žádnou specifickou příčinu. Považuje je za něco, co patří k životnímu procesu právě tak jako narození, růst rozmnožování, smrt."*¹⁹

Rovnováha. Zde je nutné připomenout, že čím větší rovnováha mezi duchem a tělem, tím více se daří prodloužit tento proces. Tělo vzdoruje déle úpadku. Platí to i opačně. Když se podstatně zhorší fyziologický stav, zakalí se i duševní nebo duchovní schopnosti.

Oslabení smyslových orgánů. Postupné oslabení funkcí zraku, sluchu a pohybu. Výkonnost plic, srdce a dalších orgánů zřetelně klesá. Ubývá některých tkání, také svalových. Zpomaluje se metabolismus.

Řídnutí a šedivění vlasů a přibývání vrásek. *„Existuje povídka o muži, který se jednou večer vrátil domů a zeptal se ženy, co si maže na obličej. „Pleťový krém,“ odpověděla. „Prosím tě, proč?“ zeptal se naivně. „Kvůli vráskám,“ zněla odpověď. Na chvíli se zamyslel a nakonec prohlásil: „Zdá se, že to funguje. Máš jednu vedle druhé.“*²⁰

¹⁹ FÚRST, M. *Psychologie*, s. 153.

²⁰ DOBSON, J. *Narovinu*, s. 7.

Omezení pohybu. Výkon, kterého je lidské tělo schopno, po čtyřicítce již znatelně klesá. V tomto věku se již lidé učí opatrnosti a zdrženlivosti v pohybu.

Nemoci, invalidita nebo smrt.²¹ V padesáti se již na psychiatrii objevují i pacienti, jejichž obtíže jsou zaviněny špatným prokrvením mozku - v důsledku sklerózy cév. Mozek se pomalu dusí nedostatkem kyslíku. Pacienti jsou podrážděni, zapomnětliví, špatně se soustředí a zle ovládají své city. Schange²² uvádí, že některými dalšími velmi častými nemocemi jsou problémy spojené s oběhovým systémem, hypertenzí, onemocněním prostaty u mužů, dýchací potíže.

Specifické problémy mužů.²³ Častěji si stěžují na depresi, pocit únavy, fyzické slabosti. Narůstá pravděpodobnost impotence.

3.4 Emocionální poruchy

Psychosomatické poruchy. Zvětšující se bludný kruh. Krize zhoršuje tělesný stav a horší tělesný stav znesnadňuje řešení krize. (vředové choroby žaludku a dvanáctníku, vysoký krevní tlak, arterioskleróza mozkových cév).

Obavy z nevrátných změn. Smíšené pocity a obavy z toho, co nastává v životě. Pochybnosti o sobě samém a rozčarování nad tím, na čem člověk doposud stavěl. Dostavují se děsivé myšlenky, které *nelze odhalit ani přiznat před svými nejbližšími*.

Otázky. Navozuje některé otázky spojené s pomíjitelností lidského života a jeho omezeností. Podobné otázky, které si klade dospívající se naskytnou i v tomto období života: „*Kdo jsem, co tady dělám, má to vše nějaký smysl?*“

Zbavení iluzí o plném, šťastném životě. Uvědomění si, že děti, které milujeme nedokáží naplnit naše očekávání. Jdou svoji vlastní cestou a naděje, které jsme do nich vkládali, odvál čas. Dokonce náš životní partner, který nás měl obohacovat a naplňovat a my jeho, není schopen, i kdyby učinil vše, co může, uspokojit naši duši a ducha. Dokonce *sexuální požitek, vášně již ztrácejí svoji sílu, krásu a intenzitu*.

²¹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 352.

²² NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju czlowieka*, s. 236.

²³ NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju czlowieka*, s. 238.

Varovné signály. Dovolíme si zde citovat výpovědi některých úspěšných osob. Jejich vyjádření znamenají, že jsou to vesměs lidé zralí, úspěšní, mají velkou část života za sebou. Jsou lidmi středního věku.

„Všichni mi říkají, že jsem velmi úspěšný. Pracoval jsem, obětoval se, dostal jsem se nahoru. Ale nejsem šťastný. Někde v hloubi duše mám pocit prázdnoty.“

„Cítím se, jako by mně někdo trhal na kousky. Moje rodina je pro mě důležitá, stejně tak i práce. Žiju v neustálém konfliktu, když se snažím uspokojit nároky obou. Je možné být úspěšný i šťastný?“

„Mám pocit, že nevládnou svým životem. Jiní lidé mé snažení neustále maří.“²⁴

Bolest.²⁵ Pro některé je bolest spojená s onou propastí silná. Cítíme se lapeni v pasti, ovládnání ostatními lidmi nebo situací. Pořád musíme reagovat na nějaké krize. Cítíme, jakoby náš život za nás žil někdo jiný. Horlivě jsme se vyšplhali po žebříčku úspěchu, abychom na posledním stupínku zjistili, že je opřen o špatnou zeď. Nechali jsme za sebou stopy rozbitých vztahů a promarněných příležitostí. Nezastavili jsme, abychom udělali to, na čem nejvíce záleží. Ti ostatní jsou z nás dezorientovaní a zmatení. Jednou za čas nás napadne, zda to, co děláme má ještě nějaký smysl.

Dramatické okolnosti:

Smrt blízké osoby. Najednou je pryč a zůstane jen pocit prázdnoty a lítost nad absencí hlubokého vztahu, který byl odsunut na úkor šplhání po špatném žebříku.

Vlastní cesta dětí. Některé z dětí se vydá vlastní, hříšnou cestou. Celá léta jsme mohli strávit s ním, sdílet svůj život a prohlubovat vzájemný vztah. Místo toho jsme vydělávali slušné peníze nebo jen koukali na televizi.

Ztráta zaměstnání. Naše firma jde ke dnu a výpověď je jen otázkou času.

Rozpad manželství. *„Místo toho, abychom se pídili po hluboko zakořeněných chronických příčinách, vyhledáváme k léčení akutní bolesti jen aspirín a rychloobvaz.“²⁶*

Obavy z narůstajících finančních nároků. Rodina a jejich potřeby (studující děti, svatby dětí, narození vnuků, stárnoucí rodiče...)

Zklamání. Děti jdou svoji vlastní cestou. Pocit nepochopení, nevděčnosti, pohrdání rodičovskou láskou a snahou. Rčení, které bylo někdy formálně

²⁴ COVEY, S., MERRILL, A. *Krok za krokem*, s. 19.

²⁵ COVEY, S., MERRILL, A. *Krok za krokem*, s. 19.

²⁶ COVEY, S., MERRILL, A. *Krok za krokem*, s. 21.

opakováno se stává skutečností, že: „Malé děti malá starost, velké děti velká starost.“

Vzbouření emocí. Zvláště muži se stávají v tomto období zdeprimovaní, zlostní, sobečtí, mají potřebu někam prchnou, schovat se, uniknout nárokům a zodpovědnosti za řešení problémů ve vlastní rodině.

„Někteří padesátníci jsou citově zranitelnější než dříve. Lehce se dojmají k slzám, hůře snášejí stres a psychický konflikt, hádky v rodině nebo na pracovišti. Na stres reagují nespavostí, zvýšením činnosti štítné žlázy, srdečním selháním. Jsou zde však velké individuální rozdíly. Někteří jsou naopak psychicky v životní formě. Duševně pevní, odolní, dovedou být druhým oporou. Životní zkušenost a to, že centrem jejich zájmu není jen jejich vlastní osoba, jim dodává klidné vědomí nezávislosti.“²⁷

Strach ze smrti. Tyto skutečnosti vědomě i podvědomě připomínají stále častěji, že se neúprosně krátí náš čas. V závislosti na osobním vztahu k Bohu, osobní víře si lidé budou stále více formovat svůj vztah ke smrti.

„Zkušené lékaři říkají, že v žádném životním období neprojeví lidé tolik strachu ze smrti, jako mezi 40 – 45 léty. Pak se s tím nějak vyrovnají nebo o tom přestávají mluvit.“²⁸

Ageismus.²⁹ Odpor ke stáří, předsudky vůči lidem vyššího věku. Rub kultu mládí, kterým je naše doba posedlá. Erikson a Lorenz mluví o pseudodruhovém protikladu: *„ti druzí, jakoby byli jiný biologický druh, na který se nevztahuje solidarita vlastního druhu.“³⁰*

Menopauza a deprese.³¹ Klimakterium je období, kdy žena ztrácí reprodukční schopnost. K tomuto jevu dochází mezi 40 – 55 lety. Hladina estrogenů v plazmě se výrazně snižuje. V odborné literatuře bývá popisován tzv. klimakterický syndrom a s tím spojené klimakterické psychózy. Tento syndrom představuje řadu symptomů psychických i vegetativních jako jsou návaly horka, pocení, parastézie, mravenčení nespavost, nervozita, deprese, závratě, bolesti hlavy. Tyto příznaky udává asi 80 % žen, avšak asi ¼ vyhledává lékařskou pomoc. Klimakterium působí jako nespecifický stresor a v tomto období je u žen výrazně častější výskyt

²⁷ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 352.

²⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 319

²⁹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 321

³⁰ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 323.

³¹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 345

především depresivních fází maniodepresivity než u mužů. Faktory ovlivňující psychický stav žen v klimakteriu:

„Mýtus ztráty mládí a feminity. Ztráta reprodukční schopnosti. Syndrom prázdného hnízda. Partnerské konflikty spojené s hledáním náplně volného času. Problémy se zajištěním stárnoucích rodičů“.

3.5 Sociální krize

Sociální změny se projevují mnohem tvrději (osamělost, finanční nejistota, závislost, pocit nepotřebnosti). Z různých výzkumů vyplývá, že:

„Způsob stárnutí má úzkou souvislost se sociálními předpoklady (školní vzdělání, povolání, rodina, okruh známých a přátel, příjmy). V neposlední řadě s celým životním stylem.“³²

V souladu s těmito podmínkami je průběh stárnutí kvantitativně a kvalitativně velmi rozdílný. Z výzkumu dlouhověkosti však zřetelně vyplývá, že: *„se tento jev objevuje u velmi aktivních osob s pozitivním postojem, jejichž sociální situace je dobrá (malé finanční problémy, dobrý kontakt s rodinou a přáteli, všestranné zájmy, duševní čilost).“³³* Normy chování vládnoucí ve společnosti vedou ve stáří často k tomu, že se starší lidé také skutečně chovají ve smyslu "self – fulfilling prophecy" (sebe naplňující proroctví). Přijímají společností předepsané role chování. Stárnutí je spojováno s omezováním, ochabováním a vyhasínáním schopností.

Syndrom prázdného hnízda. Když milované děti, které bývaly středem zájmu, rozhovorů, řešení, radosti, obav mezi rodiči odcházejí z domu na vždy. Co z pokračujícím životem? Budou si mít co říci? Najednou jim zůstane spousta času. Mnohé otázky, zda nezanedbali něco ve výchově, zda je dobře zabezpečili. Jak to bude dál. Jak budou nyní budovat sami své rodiny a vychovávat děti?

Když se matka stává dcerou a dcera matkou. Nenápadně dochází k výměně rolí. Kdysi matka pečovala o dceru, nyní matka potřebuje být opečovávána. („Oblékni si svetr, ať nenachladneš, dej pozor přes tu silnici.“ Pokračuje to vedením na toaletu nebo dokonce plenami. Krmením, potěšováním,

³² FÚRST, M. *Psychologie*, s. 154.

³³ FÚRST, M. *Psychologie*, s. 154.

domlouváním...) Asi to obě, matku i dceru, z počátku velmi pokořuje a je pro ně složité.

Smrt rodičů. Najednou si syn po smrti svého otce uvědomí, že již není junior, ale senior. Teď bude řada na něm. Začnou přicházet na mysl otázky, které nedají spát. Měli jsme dobré vztahy? Byl jsem na něj dost trpělivý a milý, když byl nemocen a trpěl. Chtěl jsem mu ještě tak mnoho říci, ale nikdy nebylo dost času. Mé vyznání, že ho mám rád jsem odkládal na později. Mnohé věci se zdály důležitější než společenství a rozhovor s otcem. Rád bych se ještě zeptal na některé věci z jeho života a naší rodiny, ale již se to nikdy od něj nedozvím. Někteří muži oplakali tuto ztrátu jako malé děti. Potřebovali utišit svůj žal a bolest.

Nevyrované vztahy. Ještě složitější problém se jeví, když vztahy byly s otcem nebo matkou napjaté, bolestné. V srdci zůstala hořkost, bolest, neodpuštění, pocit křivdy, strádání, nenávist. Mnozí muži a ženy se z těchto zranění nevzpamatují do konce života. Někteří budou hledat poradce, psychiatra nebo utišující prostředky.

Další krize a problémy.³⁴

3.6 Profesní problémy

Radost z práce nebo zklamání?

"Svévolníka výdělek z jeho práce zklame, kdežto kdo rozsévá spravedlnost, má mzdu jistou." (Příslaví 11,18). Šalomoun prochází i zde krizí středních let. Práci nazývá pachtěním. Ale dobře si všiml, že touha po věčnosti, kterou nám vkládá Bůh do srdce, převažuje nad pomíjitelností tohoto života. Stojí za to radovat se a konat dobro.

"Shledal jsem, že není nic lepšího, než když se člověk raduje z toho, co koná, neboť to je jeho podíl. Kdo mu dá nahlédnout, co se stane po něm? Jaký užitek má ten, kdo pracuje, ze všeho svého pachtění..." (Kazatel 2, 8 – 14).

Záleží na společenském postavení, lidské povaze, vztazích pěstovaných předtím. „Mnozí se teprve nyní najdou.“³⁵ V některých profesích jsou tato léta

³⁴ Více na téma krizí ve střední generaci viz: ŘÍČAN, P. *Cesta životem* s. 316- 367.

³⁵ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 324.

nejproduktivnějšími (lékař, učitel, kvalifikovaný dělník...) za předpokladu, že jsou přizpůsobiví, schopni využít získané zkušenosti, ale zároveň ochotni se učit novým věcem.

Pozitivní postoje: *Radost, vyváženost, vytrvalost, stabilita, houževnatost.*

Negativní postoje: *Pokles výkonnosti (náročná, nebezpečná povolání – hutník, horník, policista, letec, sportovec – mnohem dřív). Apatie, konec kariéry, lhostejnost („mládí pryč, do důchodu daleko“). Zklamání z minutí se povoláním.*

„Zvláštní vliv na život člověka má jeho profesní socializace. Význam a nutnost práce se projevuje na problémech a krizích, které souvisejí s nezaměstnaností a odchodem do důchodu. (tzv. šok z penze)"³⁶

Osobní uspokojení z práce³⁷ Spokojenost ženy vyplývající z domácích povinností není nikdy větší než v době, kdy se vdá. Její nadšení začíná ochabovat s narozením prvního dítěte a v průběhu dalších let, během výchovy dále slábne. Nejnižšího bodu dosahuje v době, kdy se dostavuje syndrom prázdného hnízda. Její spokojenost se pak opět vrací.

Uspokojení mužů ze zaměstnání se vyvíjí opačně. Nejnižšího bodu dosahuje v prvních letech manželství. Cestou vzhůru v profesním žebříčku jeho emocionální uspokojení z práce a finanční ohodnocení narůstá. Práce přitom pohlcuje stále větší množství jeho času a energie. Tato kombinace si koleduje o potíže, zvláště tehdy, když manžel necítí žádnou odpovědnost za to, aby manželce pomohl její potřeby a touhy naplnit. Samozřejmě jedinci mohou reagovat velmi různě.

Deprimovaná a sklíčená žena může reagovat podobnými způsoby: Návrat do práce. Zahořknutí. Deprese a zoufalství (vztek obrácený dovnitř). Nezákonný vztah (ještě větší deprimace a osamělost). Utišující prostředky (alkohol, drogy, léky). Pokus o sebevraždu. Útěk z domu, ponechání rodiny na otci. Rozvod.

³⁶ FÚRST, M. *Psychologie*, s. 151.

³⁷ DOBSON, J. *Narovinu*, s. 120.

3.7 Morální krize

3.7.1 Sexuální pokušení

Jedním z nebezpečí sejítí z Boží cesty je *sexuální pokušení* mužů i žen střední generace. Tato se potýká z následujícími problémy:

Obavy z nepřitažlivosti opačného pohlaví. „Zlatý věk“ je nenávratně pryč.

Poruchy potence u mužů. Příčiny tkví jen zřídka v onemocnění pohlavních orgánů. Častěji je příčinou: přirozené snížení sexuální vzrušivosti, nedostatečný zájem o manželku, nuda z nepřitažlivosti stárnoucí ženy.

Stoupající sexuální vzrušivost u žen. Pokud byla manželka citově i sexuálně zanedbávána svým manželem, je ohrožena zájmem jiných mužů, zvláště, když po mnoha letech bytí v domácnosti jde do zaměstnání. Po celá léta rozdávala lásku jiným, zvláště dětem. Je vyprahlá, prázdná, touží po slovech uznání a lásce. Lichotivá slova, vyjádření obdivu a úcty jsou silným trumfem v ruce muže, který stejně jako její manžel prochází krizí a utíká před skutečností a pomíjitelností života. Je schopen zneužít ženu za cenu vyléčení svých vlastních komplexů a problémů. Potřebuje si dokázat, že ještě stále za něco stojí. Bude – li to nutné, svede i ženu svého nejlepšího přítele.

Nelegitimní, hříšný poměr s jiným partnerem. Velmi často útek muže k mladší ženě. Takto řeší své touhy užít, co se dá. Vyjadřuje přání zastavit čas nebo dokonce začít znovu. Muži si začínají mnohem více všímat krásy jiných žen a často se uchýlí k „lehkému sexu“, pornografii, masturbaci a jiným „nezávazným praktikám“.

Odloučení nebo rozvod. Tento krok po čtyřicítce může být důsledkem druhé vývojové manželské krize. Tato krize spočívá v tom, že muž se cítí mladší, zatímco žena starší. Začne se chovat závisle, vyčítá manželovi, že jí nemá rád, žárlí, vyhrožuje. Vynucuje si milostné projevy. Jeho postoje jsou vynucené, styk nepříjemný, někdy již nemožný. Citové odcizení se prohlubuje. Stává se, že muž vidí ženu více zestárlou, méně atraktivní, než je ve skutečnosti. Je to klam. Sám není schopen připustit, že sám zestárl, provede nevědomě psychický kotrmelec zvaný projekce.

Důsledek neřešených problémů v minulosti. Matějček soudí, že: „*Krise v manželství ve středním věku bývají vyústěním vážného neuspokojení ve vztazích, vleklých problémech, které se neřešily včas.*“³⁸

Křivohlavý³⁹ vysvětluje, že k mimomanželskému styku dochází často v době, kdy vrchol mládí je již za námi, ale cítíme se ještě mladí. Žena chce dokázat, že je stále krásná a začne flirtovat. Muž si namlouvá, že „muži nestárnou“, a navazuje styk s mladší ženou.

3.7.2 Milostná zkušenost krále Davida

David byl v této době již léta králem. Byl nejlepším králem. Mužem podle Božího srdce. Sloužil Hospodinu celým srdcem. Procházel již velmi zralým obdobím života. Někteří uvádějí, že procházel krizí středního věku.⁴⁰ Měl již mnoho potomků a byl na vrcholu. Dokonce již podcenil válku, která probíhala. Všichni válčili a on si zůstal doma. Mohl si to dovolit? Jistě měl opodstatněné důvody, proč neválčil. I Betšebé měla svůj důvod, proč se odhalovala před zraky krále. Možná se chtěla líbit, vyzkoušet, jak daleko se může posunout. Možná jí to docela lichotilo, že král na ní hledí se žádostí. Zřejmě to nebylo ani poprvé. Snad se cítila osamělá a trochu deprimovaná. Potřebovala nějakou změnu v tom stereotypu života. Oba napínali strunu, až praskla. Všechny okolnosti byly příznivě nakloněny. Muž ve válce. Král plný energie si hoví doma. Měl již tolik žen, ale ještě ne tu, která mu byla dokonce jako králi zapovězena. Žena jeho služebníka a možná i přítel. Jeho narušené "ego" potrebovalo to, co mu ona mohla přesně v tu chvíli poskytnout. Možná je ten románek zpočátku dokonce podněcoval. Jeden hřích rodí další. David cizoloží, vraždí, stává se z něj intrikán, pokrytec. Je zajímavé, jak Bible hodnotí Davidův život. Tato epizoda zůstala navždy jako černá skvrna, i když Bůh mu jistě odpustil a požehnal jeho další život.

"To proto, že David činil to, co je správné v Hospodinových očích, a po celý svůj život se neodchýlil od ničeho, co mu on přikázal, kromě té věci s Chetejcem Urijášem." (1. Královská 15,5)

³⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta života*, s. 332.

³⁹ KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorální péče*, s. 153.

⁴⁰ DOBSON, J. *Narovinu*, s. 187.

3.7.3 Závist

Velmi varující příběh člověka, jenž se nacházel již ve starším věku a jehož vnitřní život se hroutil, byl Izraelský král Saul. Jeho životní krize byla však dána duchovním úpadkem a vzpourou proti Bohu. Ta se přenesla na vztahy s lidmi. Začalo to závistí, když byl jeho kdysi přítel David adorován a ctěn více než on sám.

Pak následoval pokus o zabití Davida, zlost, začal se před Davidem trást strachem, kul proti němu pikle a nenáviděl.

„Saul viděl a poznal, že Hospodin je s Davidem, a jeho dcera Míkal ho milovala. I bál se Saul Davida ještě víc a byl po všechny dny Davidovým nepřítelem. (1. Samuelova 18, 28-29)

Je to varování, jak jeden pád, který není uzdraven, rodí další. Vede k pokrytectví, pomstě. Je to příklad, který prožívají lidé i starší generace, jak narušený vztah s Hospodinem rozbíjí vztahy s lidmi, kteří byli předtím přáteli.

3.7.4 Pýcha a ješitnost

V biblických příbězích spatřujeme tuto krizi zvláště u mužů pozdního středního věku, kteří měli vysokou pozici ve společnosti. V tomto případě to byli králové jižního království.

Král Jóšafat. Započal velmi požehnaně své kralování. Ke konci se u něj začala projevovat pýcha. Stal se soběstředným a pyšným člověkem. Z kontextu se dá pochopit, že se chtěl vytáhnout, ukázat, předvést svoji moc. *„V oněch dnech Chizkijáš smrtelně onemocněl. Modlil se k Hospodinu a ten k němu promluvil a dal mu zázračné znamení. Ale Chizkijáš za prokázané dobrodiní nebyl vděčný, jeho srdce se stalo domýšlivým. Proto jej i Judu a Jeruzalém postihlo Hospodinovo rozlícení.“ (2. Paral. 20, 32)*

Král Chizkiáš. Taktéž si ho Bůh používal pro obnovu svého národa. Začal i pokračoval velmi slibně. Stal se domýšlivým a jednal velmi nerozumně a zbaběle. Projevuje se jeho egoismus. (2. Paral. 32, 24- 25)

3.8 Pozitivní změny⁴¹

Rané stáří – střední věk po padesátce přináší:

Novou citlivost, smyslovost.⁴² Náš zrak je slabší, ale dokážeme se lépe dívat, a z toho co vidíme, máme větší radost, větší estetický požitek.

Vyvíjí se generativita. Počítá méně s odezvou. Po padesátce máme své děti rádi, i když se nám odcizily, myslíme s láskou na vnoučata, která ani pořádně neznáme. Maslow říká, že: *"Každý člověk potřebuje lásku, ale člověk skutečně zralý a moudrý vystačí s malým přisunem jejich projevů. Vydrží mnoho nepochopení, nenávisi a pohrdání."*⁴³

Žena v muži a muž v ženě.⁴⁴ Hormonální rozdíly mezi mužem a ženou se zmenšují už před padesátkou a pokračují pak dál. Muž se stává méně výbojným, bývá mírnější, laskavější. Nyní může projevit i své "ženské" povahové sklony, měkkost, přání podřizovat se vedení, mírnost a laskavost, pasivní umělecké zájmy. Dokáže se hodiny nimrat s vnoučaty. Užívá si toho, co si v první polovině života vědomě či bezděčně odříkal. Naopak u ženy se někdy objevují mužské povahové rysy, je průbojnější, ráznější, přebírá dominantní roli v manželském páru.

*„Změny vůči sobě a okolnímu světu ve středním věku byly předmětem klasických teorií vývoje C. G. Junga a E. Eriksona. Tento pohled, že ženy ve středním věku se stávají více asertivní, projevují více agrese a mužských vlastností, naopak muži jsou více otevření, citoví, je akceptován v psychologii vývoje. Jung považoval tyto změny za nadčasové a nadkulturní.“*⁴⁵

Intelektová složka.⁴⁶ Velká zásoba informací, zkušenost, rozvoj určitých funkcí, oslabení jiných. Dobrá schopnost dobře využívat informací a svých schopností. Snaha předávat zkušenosti. Výkony kolísají, mění se. Snížená flexibilita myšlení, zhoršená krátkodobá paměť. Změna postoje k učení.

⁴¹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 357.

⁴² ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 354.

⁴³ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 355.

⁴⁴ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 357.

⁴⁵ NAPIERALA, B., TREMPALA, J. *Psychologia rozwoju czlowieka*, s. 253.

⁴⁶ FÜRST, M. *Psychologie*, s. 155.

4 VÝCHODISKA ŘEŠENÍ

Když se blíže zadíváme na tyto problémy, které prožívá střední generace v církvi i ve společnosti, dokážeme stručně pojmenovat tyto oblasti jedním jmenovatelem, a to je oblast *nenaplněných lidských potřeb v minulosti nebo také pokles funkcí, které mají vliv na potřeby lidských bytostí, zvláště pokud se jedná o naši zmiňovanou generaci.*

Chceme-li najít východisko z jednotlivých krizí a problémů, které se týkají lidských potřeb, zvláště ve střední generaci, nabízí se nám několik řešení:

Psychologie, která se zabývá touto oblastí. Zcela všeobecně popisuje duši člověka s jeho prožitky, myšlením a chováním. „Jen v NZ se vyskytuje nejméně 101 krát a překládá se jako: duše, srdce a život.“⁴⁷

Poradenství, které nám předkládá mnohá řešení problémů. Má přispět ke zmírnění nebo vyléčení psychických poruch. Jen stručně se pokusíme srovnat Maslowův koncept s pokusy několika dalších poradců, kteří vycházejí z těchto předpokladů.

Psychiatrie, která nebude východiskem našich úvah, ale která má nezastupitelnou úlohu při řešení krizí, deformací, narušení, léčení atd.

Pastorace. To je téma diplomové práce a předmět našeho studia. Pokusíme se o srovnání různých konceptů pastorační péče. K čemu slouží a k čemu směřuje? Existuje rozdíl mezi pastorcí a poradenstvím?

Písmo. V našem případě ono je paradigmatem. Především je to Žalm 23.

4.1 Psychologie

Mezi ty psychology, kteří se zabývali otázkou lidských potřeb patří *Abraham Maslow* (1908-1970).

*„Klasické seřazení potřeb, které provedl Maslow, nasvědčuje tomu, že lidé mají pět základních potřeb. Nejdříve je nutno uspokojit potřebu, která je na nejnižší příčce. Teprve pak člověk získává motivaci uspokojit potřebu o stupínek výš, takto se postupuje dál, až k potřebě, která stojí nejvýše.“*⁴⁸

⁴⁷ PFEIFER S. *Slabé nésti*, s. 20.

⁴⁸ CRABB, L. *Osobnost člověka*, s. 72.

- a) *Fyzické předpoklady* (jídlo, voda...prvky nutné k zachování života).
- b) *Bezpečí, jistoty*
- c) *Sociální* (lásky, sounáležitosti, akceptace)
- d) *Uznání, úcty, pozornosti, péče.*
- e) *Seberealizace* (vyjádření nejvyšších kvalit lidskosti – rozvoj člověka v plně vyvinutou, tvořivou osobnost s dostatečným prostorem k sebevyjádření)

Maslowův systém hodnot nás provokuje k otázce, zda se tento systém podobá principům uvedeným v Žalmu 23, anebo dokonce křesťanskému systému hodnot. Je tomu tak, že seberealizace, konečná, nejvyšší potřeba v Maslowově systému, se blíží biblické představě dozrávání v Kristu, kdy v sobě pěstujeme takové vlastnosti, které charakterizují Pána a pak v uctívání Boha a službě druhým s použitím svých duchovních darů vyjadřujeme svou Bohem danou hodnotu?⁴⁹

I když pohledy Maslowa a jiných představitelů „lidského potenciálu“ zní v některých momentech mesiánsky a nábožensky, je zde zásadní rozdíl mezi jejich koncepcí a Písmem. Jedná se o otázku antropologie a soterologie. Dle Písma člověk není v zásadě dobrý nebo neutrální, jak rozumí Maslow, ale od začátku hříšný.

„Všichni zhřešili a jsou daleko od Boží slávy“ (Řím. 3, 23)

Dalším rozdílem v pohledech na člověka jsou zdroje problémů.

„Příčinou lidských frustrací a deformací je společnost, která má na člověka vliv. Změna může nastat, když lidé budou mít svobodu sebevyjádření a možnosti bytí sebou.“⁵⁰

Písmo učí, že tyto hodnoty jsou důležité, ale změna musí vycházet z lidského srdce, které je proměněno Boží láskou a v němž je přítomen Boží Duch. Pak nastává opačný proces, že společnost je ovlivněna lidmi, kteří na ní působí Boží láskou, pokojem, odpuštěním a přijetím.

„Nyní však není žádného odsouzení pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši, neboť zákon Ducha, který vede k životu v Kristu Ježíši, osvobodil tě od zákona hříchu a smrti.“ (Římanům 8,1- 2)

Potřebu seberealizace bychom pak mohli v křesťanském konceptu nazvat „Teorealizací.“ Působením Boha do života lidské bytosti.

⁴⁹ Srovnání uvedeno na s. 64. práce

⁵⁰ PERVIN, L., OLIVER, J. *Osobowość*, s. 216

4.2 Poradenství

V tomto náznaku srovnání lidských potřeb je zřejmé, že někteří poradci vycházejí z Maslowovy stupnice. Zdůrazňují ve svých teoriích nanejvýš dvě základní lidské potřeby.

4.2.1 Poznání Boha a identita v Kristu (Neil Anderson)

„Věřím tomu, že největším určujícím faktorem duševního a duchovního zdraví a svobody je pravdivé poznání Boha a správný vztah s ním. Dobrá teologie je nezbytným předpokladem dobré psychologie. Výchova učedníků i poradenství musejí začínat tam, kde začíná Bible: u poznání Boha a identity v Kristu.“⁵¹

Tohle tvrzení o tom, že psychologie vychází z teologie je odvážné a zajímavé. Lze vůbec spojovat tyto disciplíny? Pokud myslíme na psychologii ve významu vědy, nauky o lidské duši nelze vycházet z teologie. Pokud však učením o duši vnímáme učednictví a poradenství v křesťanské církvi a osobním životě jednotlivců, musíme začít u *poznání Boha a Ježíše Krista*. Tento aspekt má nesmírný vliv na stav a spokojenost lidské duše. Dalším zkoumáním tématu budeme moci dokázat nebo vyvrátit tvrzení Andersona.

4.2.2 Význam a bezpečí (Larry Crabb)

Autor položil důraz na dvě potřeby z Maslowovy stupnice – význam a bezpečí. Pokud promýšlíme problémy střední generace, zdá se jisté, že tento princip je pravdivý, ale není úplný. Autor také dále rozvádí téma lidských potřeb a dochází k závěru, že východiskem z krizí je osobní vztah s Ježíšem Kristem a poslušnost vůči němu. Svoji hierarchii posouvá na nejvyšší stupeň. Mnohé problémy v dospělosti a ve stáří jsou ovocem nesprávných návyků a filozofie nebo falešného poznání Boha. Zároveň však musíme konstatovat, že dokonce lidé, kteří neměli v životě moc důvodů se cítit bezpečni a významní, mohou prožít naplněný život ve středním věku (osoby, které prožily týrání, tábory, domovy, smrt rodičů). Mnoho záleží, jak dovolí Bohu, aby na ně působil svým Duchem, láskou, napomínáním. Pokud jsou schopni a ochotni odpustit těm, kteří jim ublížili, prožít

⁵¹ ANDERSON, N. *Vítězství nad temnotou*, s. 6.

smíření, mohou žít ještě mnohem bohatší vnitřní život než ti, jenž prošli životem poměrně snadno.

4.3 Psychiatrie

„Velmi důležitá disciplína, která se zabývá diagnózou, léčením a opatřeními k zabránění duševních nemocí a jiných psychických poruch.“⁵²

Jinými slovy devastací, napravováním, uváděním na správnou míru toho, co v lidské bytosti utrpělo, někdy právě nedostatkem, absencí naplněných potřeb.

„Psychiatrie se zabývá poruchami funkce lidského mozku, který je nejsložitějším známým orgánem naší planety. Jsme teprve na prahu poznání příčin poruch lidského mozku a z nich vznikajících onemocnění.“⁵³

4.4 Pastorační péče⁵⁴

„Výraz pastorační péče je odvozen od latinského výrazu “pastor“, pastýř, který nacházíme v Písmu asi 266 x. Tato oblast tedy patří k základním biblickým důrazům.“⁵⁵ Budeme tedy směřovat naše studium k této oblasti křesťanské služby. Pastorační péče chápeme jako prevenci, proces udržení, rozvíjení, růst kvality života. Bude se opírat více o duchovní prostředky, Písmo, modlitbu, kázání, povzbuzování, společenství církve. I když samozřejmě bude zasahovat do případných ozdravných procesů toho, co již není na správném místě. Lze říci, že v určitém smyslu absencí kvalitní pastorační péče bude rostoucí potřeba poradenství, potažmo psychoterapie. Nedostatkem správného růstu a vývoje, které podporuje pastorační péče mohou vznikat konflikty, deprese, napětí ve vztazích, v lidských životech vůbec, které se často projeví až po delším časovém období.

4.4.1 Rozdíl mezi pastorační péčí a poradenstvím

Při přemýšlení o pastorační péči *všeobecně* se naskýtá zajímavá otázka, zda existuje rozdíl mezi pastorační péčí, poradenstvím nebo psychoterapií? I když v různých

⁵² PFEIFER, S. *Slabé nésti*, s. 21.

⁵³ ZVOLSKÝ, P. a kolektiv, s. 5.

⁵⁴ Více na téma pastorační péče: KŘIVOHLAVÝ, J. *Pastorační péče*, s. 10- 21.

⁵⁵ EVANGELIKÁLNÍ FÓRUM. *Vztah teologie a psychologie v pastoračním poradenství*, s. 6.

praktických pomůckách se tyto oblasti více nebo méně překrývají, dospěli jsme k závěru, že se jedná o poněkud odlišné pojmy.

Poradenství řeší více krizové životní situace a pokouší se uvést věci na správnou míru, uzdravit, obnovit, vrátit funkčnost. Bude vycházet víc z poznatků psychologie, psychiatrie a také z Písma.

„Poradenství je aktivita, jejímž cílem je pomoci druhým ke konstruktivním změnám v jakémkoliv či v každém aspektu života skrze pečující vztah, jenž má smluvené hranice a klade potřebný důraz na psychologické mechanismy.

Psychotherapie je léčba zaměřená na psychiku člověka slovem, chováním, prostřednictvím určitých technik a postupů, situace, sportu aj.⁵⁶

4.4.2 Symbióza mezi pastoračí a poradenstvím

Pro doplnění uvádíme ještě jeden pohled, jak se pastorače prolíná nebo doplňuje s poradenstvím: *„Fascinuje mě, jak se výchova učedníků (pastorače)⁵⁷ a poradenství překrývají. Křesťanská výchova se dívá do budoucna s cílem podnítit duchovní růst a zralost. Křesťanské poradenství se dívá do minulosti a snaží se dát do pořádku problémy a posílit daného člověka tam, kde je slabý.“⁵⁸*

Pokud si všimneme těchto citátů, nutně si musíme uvědomit, že se zde také zdůrazňuje služba jednotlivým lidem. Tedy pastorače je kolektivní činnost, služba sborového společenství, je to zázemí, ve kterém jednotlivci prožívají naplnění svých potřeb v živém Bohu. Samotná pastorače není cílem, je prostředkem, je druhotná. Cílem je naplněný, spokojený, zralý křesťan, jehož Pastýřem je Hospodin.

„Mnohé problémy se týkají oblasti spoutanosti, kde si satan v mysli člověka vybudoval opevněná místa. Lidé nemohou růst a dozrávat, protože nejsou svobodni. Cílem je pomáhat lidem prožít svobodu v Kristu, aby na své cestě s ním mohli směřovat ke zralosti a plodnosti.“⁵⁹

⁵⁶EVANGELIKÁLNÍ FÓRUM. *Vztah teologie a psychologie v pastoračním poradenství*, s. 6.

⁵⁷ Doplnění autora

⁵⁸ ANDERSON, N. *Vítězství nad temnotou*, s. 6.

⁵⁹ ANDERSON, N. *Vítězství nad temnotou*, s. 167.

4.4.3 Symbióza mezi vědami

Ale je zde na místě připomenout, že si stále více potřebujeme uvědomovat potřebu spolupráce, symbiózy mezi psychoterapií, psychiatrií, medicínou a praktickou teologií. Všechny tyto vědecké disciplíny zasahují více nebo méně do všech oblastí *lidských potřeb*. I když každá z nich je vymezena svou působností, jejich činnost se však prolíná. Nepochopení této symbiózy lze chápat také jako určitý pozůstatek z minulé doby a také jako falešné ambice o soběstačnosti jednotlivých disciplín. Možná i samotná teologie se cítí být v řešení problémů nezávislá na jiných disciplínách a soběstředná. Autor práce si stále více uvědomuje, jak je nezbytné v pastorační a teologické praxi být citlivý, mít poznání, pochopení a směřovat klienta, pacienta pro pomoc do poradny nebo ordinace. Anebo využít všech duchovních a církevních prostředků a ponechat si ho ve své péči, případně možnosti navzájem kombinovat. Kdo toto není schopen připustit a využít, může klienta či pacienta třeba i natrvalo poškodit.

4.5 Písmo

4.5.1 Péče o celou lidskou bytost (Ježíš Kristus)

Je zřejmé, že Kristus ve své službě zahrnoval člověka v celistvosti *tělesných, duševních, duchovních*, emocionálních a *sociálních* potřeb. Uzdravoval nemocné, občas je nakrmil, dodával jim odvalu a naději, upevňoval jejich význam, pozýval ke spolupráci, odpouštěl, přijímal a miloval bez podmínek. Nezval lidi k seberealizaci, ale ke spolupráci na obnově a svatosti života, na závislosti na Bohu a k poslušnosti. Respektoval přitom základní potřeby a postupoval v naplňování stále výš. Sekundárně tedy vedl k „seberealizaci“ skrze „Theorealizaci“ lidských bytosti.

Zmiňujeme zde jen některé faktory, které mají vliv na formování ale i na spokojenost lidského života. Jejich podcenění v minulosti jistě ovlivnilo to, jak lidé reagují dnes v krizích středního věku. Je ale možné, že ne všichni stejnými krizemi musejí procházet. Budou – li tyto oblasti života respektovány a naplňovány. Pokud pastorec pomůže v této oblasti, udělá veliký posun ke zkvalitnění života křesťanů v církvi, rodinách a ve společnosti.

4.5.2 Plná zralost (apoštol Pavel)

Neusiloval o to, aby se lidé především cítili dobře a byli šťastní, což je druhotným důsledkem zralosti, ale aby se především stávali stále více zralejšími a dokonalejšími v Kristu!

*"Jeho zvěstujeme, když se vší moudrostí napomínáme a učíme všechny lidi, abychom je mohli přivést před Boha jako **dokonalé v Kristu**. O to se snažím a zápasím tak, jak on ve mně působí svou silou."* (Koloským 1, 28)

Cílem pastorační péče, dle Pavlova modelu, je připravit křesťany, aby se stávali Božími osobnostmi: pravými a zralými lidmi, dospělými, pravdivými v lásce, sjednocenými a podobnými Kristu. Tato výzva zasahuje do oblasti lidského srdce. Je to proměna charakteru, bytí a integrace celého života.

(Ef. 4, 11- 16)

5 BIBLICKÉ MODELY PASTORACE

Naskytuje se další otázka. Proč je paradigmatem pastorační péče zvolen zrovna SZ text Žalmu 23? Existují přece jiné texty, které hovoří o pastorači všeobecně a které by taktéž mohly sloužit jako základ pastorače střední generace. Při pohledu a exegezi vybraných biblických oddílů se ale zdá zřejmé, že každý z nich zdůrazňuje jiný aspekt pastorační péče.

5.1 Pastorače v knize proroka Ezechiele

5.1.1 Důraz na sjednocení a řád

Bůh vystupuje do popředí jako Pastýř, který bude soudit pastýře, shromáždí ovce, navrátí je nazpět. V kontextu exilu v Babylóně zde sám sebe představuje jako Boha, který *vládne*. Vidíme Pastýře, jenž je nositelem moci a autority, ale zároveň je soucitný a plný lásky. On o svůj lid pečuje (11. a 12. v.) tím, že jej vyhledává mezi národy, shromažďuje, vyvádí do jejich země (13. v.). Vlastně konec této kapitoly vyúsťuje v očekávání na příchod toho Pastýře budoucího.⁶⁰

5.1.2 Důraz na terapii a uzdravení

Jeho role Pastýře spočívá ještě v jiné oblasti. Nejen, že jedná se svým lidem, coby vládce, král, ale vystupuje jako *lékař, ochránce, terapeut*. Zaujímá postoj vůči zbloudilým ovcím, nemocným. Ztracenou vypátrá, zaběhlou přivede zpět, polámanou ováže, nemocné posílí.⁶¹

Zdůrazňuje pastorači jako určitou *terapii, nápravu, léčení* toho, co není na svém místě, není v pořádku.

5.2 Pastorače v Janově evangeliu

5.2.1 Důraz na charakter dobrého Pastýře

Představuje Ježíše Krista jako dobrého Pastýře, který je vzorem a motivací pro jiné pastýře. Jeho život kontrastuje s jinými „samozvanými“ pastýři. Je zde zdůrazněn charakter a poslání Božího Syna. Je *povolán* být Pastýřem.

⁶⁰ STARÝ ZÁKON, *Překlad s výkladem*, s. 172.

⁶¹ BLOCK, D. I. *Book of Ezekiel*, s. 291.

5.2.2 Důraz na budování vztahu

Ovce slyší jeho hlas. Volá své ovce jménem a vyvádí je. – Jedná se o vzájemný vztah, o dobrou komunikaci. Ovce jdou za ním, protože znají jeho hlas – je zde následování. „Já jsem přišel, aby měly život a měly ho v hojnosti“ – v tomto důrazu na hojnost se text velmi přibližuje k Žalmu 23. (Jan 10, 10).

5.2.3 Důraz na obětování

„Já jsem dobrý pastýř. Dobrý pastýř položí svůj život za ovce.“ (Jan 10, 11).

Důraz je položen na jeho lásku a oběť, kterou přináší.

5.3 Pastorační služba v NZ listech

5.3.1 Důraz na charakter a poslání pastýřů

Ukazují pastorační službu jako jeden z darů Božích, což obnáší péči o ovce, určitou strážní službu a také zdůrazňují charakter a nezištnost těch, kterým tato služba byla svěřena.

5.4 Žalm 23

5.4.1 Důraz na naplnění potřeb v Hospodinu

Tento Žalm je zvláštní v tom, že hovoří o vztahu mezi člověkem a Bohem jako vztahu mezi Pastýřem a ovci v kontextu lidských potřeb, které jsou naplňovány v Bohu. Tyto naplněné potřeby mají zřetelný dopad na život jednotlivce. A právě v tom je také Žalm 23 jedinečný, že ve srovnání s výše uvedenými texty se jedná o naplnění potřeb ne mnoha oveček, potažmo celého „stáda“, ale jednotlivého člověka. Jedinec stojí v osobním vztahu k Bohu. A právě toto způsobuje, že celá oblast pastorační péče je postavena do velmi osobní roviny. Zároveň navozuje problém a další otázku: „Jak tedy skloubit tuto osobní rovinu s pastorační péčí v křesťanském sboru, kde je položen důraz na kolektiv, společenství věřících lidí? Odpověď lze nalézt v dalším pojednání o pastorační službě. Než budeme pokračovat, je nutné vycházet z důkladného studia samotného textu Žalmu 23.

6 EXEGEZE ŽALMU 23

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רֵעִי לֹא אֶחְסָר:

Žalm Davidův. Hospodin (je) můj pastýř, nebudu mít nedostatek (ČEP)

6.1 Žánr kapitoly

6.1.1 Svatý spis

Patří do sbírky biblického kánonu, která je nazývána: „svaté spisy neboli hagiografy.“ K nim dále patří knihy Jób a Přísloví. Hanes⁶² uvádí, že kniha Žalmů se těší většímu zájmu mezi křesťany než jiné části Písma a je jakýmsi „srdcem SZ“. Pro svůj emocionální náboj, který je vyjadřován pomocí lyrické poezie a jiných žánrů jako epika a drama, jsou tyto písně, kdysi součástí hebrejského uctívání, velmi oblíbené mezi křesťany. Název Žalmy pochází ze LXX a do našich jazyků se dostal skrze „Vulgátu“.

Totéž výše použité obrazné označení bychom mohli použít pro Žalm 23, který se stal obdobně jako celá kniha kánonu „srdcem knihy Žalmů.“ Zřejmě právě pro nespočetné a bohaté využití v poezii, hudbě, biblistice. Je předmětem mnoha exegetických výkladů, což se ale týká i jiných jazyků, především angličtiny.

6.1.2 Poetický spis

Poezie v hebrejské literatuře měla své důležité poslání. Je téměř jisté, že jejím účelem bylo citově, více barevně vyjádřit prožívání a chápání často nepochopitelného Božího jednání vůči autorům, potažmo básníkům, neboli zpěvákům. Mnohé věci byly tak důležité, že jen tento druh literatury dokázal vyjádřit hlas srdce a způsobit, že lidský duch i rozum byl schopen uchovat toto sdělení nejen pro sebe ale i pro další generace. Samotný rým a rytmus zhudebněných básní zároveň pomáhal interpretům a zpěvákům si lépe zapamatovat text.

⁶² HANES, Pavel, *Úvod do SZ*, s. 138.

„Hegel považoval poezii v porovnaní s prózou za více autentickou, vnitřně celistvou, ve které převládají duchovní zájmy.“⁶³

6.1.3 Zhudebněná báseň

מְזִמֶּרֶת

Toto slovo znamená „melodie“ neboli „píseň“

6.1.4 Alegorie

Zajímavá se v tomto kontextu jeví hermeneutická otázka: „Jakým způsobem lze vykládat tento druh hebrejské poezie a nakolik můžeme daná vyjádření chápat doslovně?“

Liguš⁶⁴ zařazuje tento Žalm mezi alegorické texty SZ. Doporučuje některé postupy výkladu:

Seznámení s *autorem* a dobou, ve které žil. Potřebujeme rozpoznat *skrytý význam* alegorického textu. Každý detail zde má svůj význam.

Vykládat tento žánr musíme velmi moudře ale zároveň i srdcem. V součinnosti s působením Božího Ducha, který byl původcem těchto textů již na počátku v nitru autorů. Jejich vyjádření přijímáme jako inspirativní. Dovolíme, aby *mysl* v tomto případě *byla osvětlena srdcem*. Jsme přesvědčeni, že *za danou metaforou se nachází důležitá myšlenka*. Nebudeme doslovně vykládat každé jednotlivé slovo, ale pokusíme se najít *záměr* jednotlivých metafor.

6.2 Dělení textu

6.2.1 Dvě části

Žalm „*důvěry*“ (1.- 4. v.). Tato část patří podle některých autorů mezi Žalmy důvěry a spoléhnutí.

Žalm „*proklínající*“⁶⁵ (5.- 6. v.). Tuto část někteří jako C.S. Lewis⁶⁶ nebo Gordon Fee⁶⁷ zařazují mezi proklínající. Toto označení má však souvislost ve vztahu

⁶³ LIGUŠ, Jan. *Biblická hermneutika*, s. 130.

⁶⁴ LIGUŠ, Jan. *Biblická hermneutika*, s. 130.

⁶⁵ GORDON, FEE, *Jak číst Bibli*, s. 179.

⁶⁶ LEWIS, C. S. *Úvahy nad Žalmy*, s. 29.

⁶⁷ GORDON, FEE, *Jak číst Bibli*, s. 179.

autora k nepřátelům. Ve vztahu autora a Hospodina můžeme klidně nazvat i tuto druhou část jako „důvěrnou a zaopatřující.“

6.2.2 Dvě metafory

Marcel Wincent⁶⁸ také analyzuje Žalm po stránce jazyka a poetické struktury a rozděluje jej na dvě metafory: Hospodin jako *Pastýř* (1.- 4. v.), Hospodin jako *Hostitel* (5. – 6. v.)

6.2.3 Dvě vyjadřovací formy

Forma *osobního svědectví*. Vypráví o Božích dobrodinech sám se sebou nebo s jiným člověkem.

Forma *modlitby*. Mluví s Bohem.

6.3 Autor

לְדָוִד

V úvodu Žalmu je uveden jako autor David. Předpokládáme, že se jedná o Izraelského krále Davida. On je uváděn jako skladatel i mnoha dalších Žalmů. Jedná se nejméně o 73 Žalmů.

S. Gelinder⁶⁹ uzavírá, že žalmista byl králem, který ve svých nesnázích spoléhal na Hospodinovu obratnost a jeho záchranu.

Nandráský⁷⁰ uvádí, že označení „Žalm Davidův“ není anachronismem, jak se domnívalo historicko-kritické bádání, a není nutné ho stavět do protikladu v. 6b (o domu Hospodina), který tenkrát nestál. V zásadě se jedná o královský Žalm, který byl určen pro „davidovského krále“, jenž ho recitoval při kultickém rituálu. Po pádu království tyto Žalmy sloužily širokému okruhu vyznavačů.

Je jisté, že David podle samotné výpovědi Písma hrál na hudební nástroje (1. Samuelova 16, 14), vymýšlel je (Ámos 6, 5). Zároveň psal básně (2. Samuelova 1, 17; 3, 33). V NZ jsou některé Žalmy připisovány Davidovi samotným Ježíšem nebo apoštoly.

⁶⁸ GAEBELEIN, F. E. *The Expositors Bible Commentary*, s. 214.

⁶⁹ GAEBELEIN, F. E. *The Expositors Bible Commentary*, s. 214.

⁷⁰ NANDRÁSKÝ, K. *Exegéze vybraných Žalmov*, s. 69.

Jsme si vědomi, pokud se týče autorství Žalmů všeobecně, že existují pokusy zahrnout Davidovo autorství některých Žalmů. Toto však není předmětem našeho zkoumání.

6.4 Okolnosti vzniku

Nelze jednoznačně doložit, že tento Žalm byl napsán v určitém konkrétním období Davidova života, jak tomu je asi u 13 – 14 žalmů. Jak uvádí Novotný⁷¹ i v případě tohoto určení okolnosti vzniku mezi biblisty není shoda. Vycházíme z pohledů několika autorů.

Některé zdroje uvádějí, že již ani autoři Septuaginty neznali přesný důvod napsání tohoto textu.⁷² Jack R. Lundbom⁷³ je přesvědčen, že Žalm vznikl na poušti v době Davidova útěku před Absalómem.

Keil a Delitz⁷⁴ píše, že: „Pokud je David autorem, a není důvod o tom pochybovat, tento Žalm patří do období Absolonovy vzpoury.“

Ale obsahuje styčné body také s jinými Žalmy, které patří do téhož období, jako např.: Ž 63, který byl složen, když David ustupoval se svými věrnými stoupenci přes Kidron a na hoře Olivetské a poušti Judské.

Steward Perowne⁷⁵ se přiklání k názoru, že není důležité přiřazovat Žalm jakémukoli období Davidovy historie. Jakožto výlev srdce, jež našlo odpočinek v Bohu, byl s největší pravděpodobností napsán v pokročilém věku, po mnohých zkušenostech zakoušení Boží dobroty. Jeho jazyk je zabarven vzpomínkami jeho minulého života. Jeho vlastní pastýřská zkušenost zcela jistě vnukla obrazy první části; v té další můžeme pravděpodobně vystopovat vzpomínku, více či méně vzdálenou, příchod Davida do Mahanajimu, během Abšalomovy rebelie, když byl se svými druhy občerstven ve své únavě a slabosti.

„David přišel do Machanajimu a Šóbi, Makír a Barzilaj Gileádský přinesli lůžko, misky a hliněné nádoby i pšenici Davidovi a lidu, který byl s ním, aby pojedli. Řekli si totiž: "Lid je v té poušti hladový, unavený a žíznivý."

(2. Sam.17, 27-29)

Ještě další považují tento Žalm za reakci na vrchol jeho královské slávy.

⁷¹ NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník*, s. 1339.

⁷² NANDRÁSKÝ, K. *Exegéze vybraných Žalmů*, s. 68.

⁷³ GAEBELEIN, F. E. *The Expositors Bible Commentary*, s. 214.

⁷⁴ KEIL, C. F. and DELITZSCH, F. *Commentary on the Old Testament*, s. 329.

⁷⁵ PEROWNE, S. J. *THE BOOK OF PSALMS* vol. 1. s. 249.

Dahood⁷⁶ rozšiřuje význam „nebudu mít nedostatek“, když napsal: „Nemůžeme vztahovat na tento ani na příští život. Ale takto to činí tito komentátoři, kteří nalézají podtext Pánova zajištění, vedení a ochrany Izraele na poušti.“

6.5 Zvláštnosti

6.5.1 Hapax legomena

Jedná se o seznam slov, která jsou použita v daném tvaru jen jednou v celé SZ, a to právě v Žalmu 23

אֶחָסֵר אֶחָסֵר nebudu mít nedostatek

בְּנְאוֹת בְּנְאוֹת na loukách

יְרֵבִיצַנִי יְרֵבִיצַנִי dává mi ulehnut

מְנַחֲוֹת מְנַחֲוֹת klidná místa u vod

יְנַהֲלֵנִי יְנַהֲלֵנִי vede k vodám – k občerstvení, napojení, slovo které se přímo vztahuje k „práci“ pastýře, obsahuje v sobě tu pastýřskou péči o dobro (vodu a odpočinek pro ovci)

יָשׁוּבֵנִי יָשׁוּבֵנִי navrátit, obnovit

יִנְחַנֵּנִי יִנְחַנֵּנִי vede (obsahuje v sobě něžnost vůči tomu vedenému, který může být až bezmocný)

בְּמַעְגְלֵי בְּמַעְגְלֵי po stezkách, stopách

6.6 Analýza veršů

1. verš

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רֹעִי לֹא אֶחָסֵר:

„Žalm Davidův. Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek.“

⁷⁶ KEIL, C. F. and DELITZSCH, F. *Commentary on the Old Testament*, s. 329.

6.6.1 Etymologie jména יהוה:

Jméno „J-H-V-H“ je použito v textu SZ více než 6 828 krát. Některými je označováno jako vlastní jméno Boha Izraele.⁷⁷ Existují dohady o významu „svatého“ tetragramu. Někteří jako W. F. Albright⁷⁸ tvrdí, že je zde použito imperfektum hifil, což by znamenalo: *Ten, jenž způsobuje, že jest. Ten, který povolává k bytí.* Jiný pohled klade tento původ do arabského jazyka, kde kořen „HVJ“ znamená – *být vášnivý (ten, který vášnivě miluje).* I když Hospodin skutečně miluje, ale zdá se, že jeho jméno je spojeno především s konceptem spasení. Nejjistější se zdá hypotéza, že Jahwe pochází od slovesa „HJH“ – je imperfektem qalu slovesa a znamená JSEM. Na více místech se takto Hospodin prezentuje: „*Jsem to já, já jsem, zde jsem.*“ (Izajáš 52, 2 – 6)

První slovo Žalmu „J-H-V-H“ evokuje bohatý obraz zaopatření, ochrany Boha. On zaslíbil, že bude pečovat o lidi, zjeví sám sebe bytím plné lásky, soucitem, trpělivostí, věrností a odpuštěním. On, kdo je „J-H-V-H“ majitel všech věcí, sám má všechno, nepostrádá nic.

6.6.2 Pastýř

יהוה רעי

Hospodin Pastýřem. Všimněme si, že v textu není sloveso „je“, jak se samozřejmě neuvádí v překladech. Je zde použito sloveso v particípiu. Můžeme přeložit jako „pasoucí“. Také v Žalmu 80 je pastýřem Izraele ישׂרָאֵל רֹעֵה a na dalších místech SZ. Pro tehdy žijící národy byl obraz pastýře, který pečuje a pase své ovce velmi výstižný a vypovídající. Na blízkém východě byl titul „pastýř“ označením vladaře. „Termín pastýř se standardně ve starověkém blízkém východě používal pro krále. Král „Hamurabi“ nazýval sám sebe pastýřem. Babylónský bůh soudu „Shamash“ je také nazýván „pastýřem“. Ukazuje se tu posloupnost – bůh – pastýř – lid.“⁷⁹

Pojetí Hospodina jako pastýře je již velmi staré, možná to nejstarší⁸⁰ (Genesis 48,15). Metafora není pouze označením nebo jménem Pána, ale je stádiem

⁷⁷ BIČ, M. *Ze světa Starého zákona*, s. 306.

⁷⁸ UGLORZ, M. *Jahwe- Bóg Izraela*, s. 76.

⁷⁹ ALLEN, L. C. *Word Biblical Commentary*, s. 161.

⁸⁰ UGLORZ, M. *Jahwe- Bóg Izraela*, s. 78.

společenství mezi Bohem a jeho dětmi smlouvy. Žalmista se přesunuje od „můj Pastýř“ k popisu „Nebudu mít nedostatek“. Lidé Boha byli vždy dobře obeznámeni s pastýři. David sám byl pastýřem. Jak píše Rawasi: „Pastýř pro Semity znamenal více než jen průvodce. Na jeho schopnosti, péči, moudrosti závisela existence stáda. Proto pro ně pastýř znamenal zároveň spasitele, zachránce.“⁸¹

6.6.3 Hospodin můj Pastýř

רְעִי

Jahve jest *můj Pastýř* se zdůrazněním na „můj“. Pokušením starověkého Izraele bylo hovořit pouze o našem Bohu. (Deuteronomium 6, 4), zapomínaje, že Bůh Izraele je také Bohem jednotlivců. Přínos Žalmu spočívá tedy v osobním, subjektivním vyjádření starověké zbožnosti. Důvodem, proč je takto populární je, že dovoluje každému věřícímu vzít tato slova do svých úst a vyjádřit vděčně a směle totéž.

6.6.4 Ne nedostatek

לֹא אֶחְסֵר ...*nebudu mít nedostatek* (imperfekt Qal).

Imperfekta hebrejského textu především naznačují, že *Boží činnost, dobrota nejsou ukončenou záležitostí, ale budou pokračovat i nadále.*

Tento termín navozuje ovzduší hojnosti, dostatku, plnosti nejen nyní, ale i v budoucnu. Je dobré také zdůraznit, že dostatek a bohatství bylo vnímáno jako důsledek poslušnosti a věrnosti vůči Hospodinu.

Zdá se, že celý první verš je vlastně úvodem k dalším, které blíže specifikují, co to znamená nemít nouzi, nedostatek. Další verše rozvíjejí náplň života v hojnosti.

Představa pastýře vyvolává dojetí z péče, zaopatření a ochrany. Dobrý pastýř měl osobní zájem na prospěchu své ovečky. Jelikož toto pojmenování „můj pastýř“ je popisováno jako důsledek Boží péče: „nebudu mít nedostatek“ (2.a 3.) a následný klid (4. v.), dále pak „nebudu se báti zlého.“

⁸¹ RAVASI, G. *Psalmi*, s. 106.

2. verš

בְּנִאוֹת דְּשָׂא יִרְבִּיצְנִי עַל־מֵי מְנַחֲוֹת יִנְהַלְנִי:

Dopřává mi odpočívát na travnatých nivách, vodí mě na klidná místa u vod,...

6.6.5 Strava

„V této pasáži se projevuje znalost palestinského prostředí. Léto je chudé na vodu. Proto pastýři vodili svá stáda tak, aby si v období polední přestávky ovce mohly odpočinout někde v údolí, kde bývalo více vody i zeleně.“⁸² Podstata péče spočívá v Božím zaopatření všech nezbytných věcí pro jeho lid. Zelené pastviny jsou bohaté, aby se ovečky nemusely pohybovat z místa na místo. To je sezónní fenomén. Pole, dokonce části pouště mohou být zelené během zimy a jara. Ale v létě a na podzim musí být ovečky vedeny na mnohá místa, aby mohly najít potravu. Boží péče *není sezónní, ale trvalá a hojná*. Ovce mají čas na *odpočinek*, když je tam pastýř vede.

6.6.6 Odpočinek a pohodlí

יִרְבִּיצְנִי *dopřeje mi pohodlí* (poležení)

Tato činnost evokuje skutečné pohodlí, klid a odpočinek. Ovce byla přivedena k travnatým nivám a hoví si. Může se pást, ale nemusí. Má svobodu, může si odpočinout, poležet. Není ve stresu.

בְּנִאוֹת *v líbezných* (hodících se)

דְּשָׂא *tráva* (zeleně)

Připomíná místo příhodné, uzpůsobené pro ovečku. Líbezné může být krásné místo, kde je jí dobře. Tam se cítí příjemně. Může znamenat zelené místo na poušti. Použitá hebrejská slova mohou znamenat, že se jedná o pastviny čerstvé a jemné trávy, kde ovce leží uvolněně a s požitkem odpočívá.

יִנְהַלְנִי *vede k vodám, k občerstvení, napojení, slovo které se přímo vztahuje k „práci“ pastýře, obsahuje v sobě tu pastýřskou péči o dobro (vodu a odpočinek) pro ovce.*

⁸² NANDRÁSKÝ, K. *Exegéze vybraných Žalmov*, s. 69.

3. verš

נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צְדָק לְמַעַן שְׂמוֹ:

...naživu mě udržuje, stezkou spravedlnosti mě vede pro své jméno.

6.6.7 Obnova životní vitality

נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב

Tato dvě slova se obvykle překládají jako *duši mi občerstvuje*. Může být *osvěží*. Lze také překládat: *změnit úděl, opět, znovu něco udělat*. Ale někteří exegeti ukazují na to, že správný překlad těchto hebrejských slov je: „*přinést zpátky, obnovit životní sílu, vitalitu života*.“

Luther⁸³ ve svém výkladu Žalmu upozornil, že v tomto případě ani duše neznamená jen nitro člověka, ale *celou jeho existenci i s tělem*. Můžeme to chápat především jako obnovu života *v protikladu s jeho zánikem*.

6.6.8 Následování ve stopách spravedlnosti

יִנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צְדָק

Hospodin povede (dovede) mně ve stopách nebo cestách spravedlnosti. Může to znamenat, že se jedná o konání dobra. Nebo schopnost se správně rozhodovat. Žalmista v tom nemusí být sám. Je veden ve stopách, jakoby již bylo vyšlapáno. Někdo šel před ním. Jedná se tedy o následování samotného Boha.

יִנְחֵנִי vede (obsahuje v sobě něžnost vůči tomu vedenému, který může být až bezmocný)

⁸³ NANDRÁSKÝ, K. *Exegéze vybraných Žalmov*, s. 69.

6.6.9 Motivací jeho jméno

לְמַעַן שְׁמוֹ:

Vidíme zde důležitý motivační prvek. Proč Hospodin povede? Je to pro *jeho jméno*. Pro něho samého. Jméno tehdy bylo spojeno vždy s nositelem jména. Je to nejen pro jeho slávu, ale pro jeho aktivitu. V jeho konání, v projevech dobroty, péče se projevuje jeho charakter. Bůh, který se zjevuje ve SZ, je tím, který *má jméno*. Mohli bychom hovořit o *teologii jména*. Toto jméno určuje jeho existenci jako Boha živého, existujícího. Není to Bůh vzdálený, ale mnohokrát sám sebe zjevující a představující se jménem. Motivace, pro kterou se vše děje v Božím národě i v osobním vztahu, je pro jeho jméno. Právě skrze své jméno Hospodin manifestuje svoji přítomnost. Tak, jako v mnoha textech SZ (Izajáš 30,27) i zde se zdá být jméno synonymem JAHVE. Má také význam v uctívání a vzývání tohoto jména. Po babylonském zajetí byla úcta ke jménu JHVH mezi Židy tak veliká, že jej nevyslovovali a nahrazovali titulem ADONAJ.

4. verš

גַּם כִּי־אֵלֶיךָ בָּגַיָּא עַל־מֹות לֹא־אִירָא כֹּעַ כִּי־אַתָּה עֹמְדִי שְׁבִטָּךָ וּמִשְׁעֲנֵי־ךָ
הַמָּה יִנְחַמְנִי:

*I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát ničeho zlého, vždyť se mnou jsi ty.
Tvoje berla a tvá hůl mě potěšují.*

6.6.10 Následování v údolí stínu smrti

Někteří překládají toto místo jako: „temným údolím“. Správné znění je : „*údolím stínu smrti*“. Dochovaná výslovnost zachovává vzpomínku na smrt. Původně se mělo hovořit o „roklí Mótově.“⁸⁴ ל צל + מוֹת smrt

Tam, kde je přítomen Hospodin jako Pastýř, ani smrt nemá svoji moc. Není potřeba se bát ničeho zlého. Těmi stíny smrti se označují situace ohrožující život jednotlivce nebo celku. Vše co brání k rozvinutí života jako celku⁸⁵.

⁸⁴ Starý Zákon. Žalmy, s. 107.

⁸⁵ NANDRÁSKÝ, K. *Exegéza vybraných Žalmov*, s. 70.

Velmi silný důraz na společenství, přítomnost Pastýře Hospodina v životě i v těch nejtemnějších situacích אַתָּה עִמָּרִי (v těsném vztahu ke mně).

6.6.11 Neustálá ostražitost a ochrana

שְׁבִטָה וְדֹשֵׁן נִתְּדָה הַמָּה יִנְחַמְנִי:

Pastýřskou péčí symbolizovala hůl a berla. Pastýř nosil hůl z důvodu ochrany před divokými zvířaty a berlu, aby udržel nad ovečkami kontrolu. Pobízel také stádo nebo pomáhal vyprostit zatoulanou ovci. Reprezentuje Boží neustálou ostražitost nad jeho vlastnictvím a vnáší klid díky jeho osobní přítomnosti a angažovanosti. Pro Žalmistu je toto potěšením.

5. verš

תַּעֲרֹךְ לְפָנַי | שְׁלֶחֶן נִגְדַּר | צַרְרִי דִשְׁנָה בַשֶּׁמֶן | רֹאשִׁי כּוֹסֵי רוּיָה:

Prostíráš mi stůl před zraky protivníků, hlavu mi olejem potíráš, kalich mi po okraj plníš.

6.6.12 Hostitel prostírá a slouží

Zde se mění scéna. Mění se vyznání, svědectví Žalmistovo z první části na modlitbu, rozhovor s Hospodinem.

Hospodin se stává hostitelem, který prostírá a slouží.

To vše se však děje před zraky protivníků, nepřátel. Ti, kteří dříve pronásledovali, tupili, se musí dívat, jak Žalmistovi slouží Bůh. Tento prvek někteří považují za „proklínání“. Moffat⁸⁶ tuto část překládá takto: „Ty jsi můj hostitel, vystrojuješ mi hostinu, zatímco moji nepřátelé musí pouze přihlížet.“ Vyjadřoval autor radost nad pokořením nepřátel nebo jen konstatoval skutečnost a vyjadřoval vděčnost vůči Bohu? Uvědomoval si, jak působí toto právo v životě. Je Bůh tím, jenž pokořuje, ale i povyšuje? Mohou tam být přítomny všechny prvky.

V kulticko-rituálním kontextu „nepřátelé“ nemusí znamenat konkrétní osoby ale nepřátelské síly smrti a jejich představitele.

⁸⁶ LEWIS, C. S. *Úvahy nad Žalmy*, s. 21.

6.6.13 Hostitel pomazává hlavu

דִּשְׁנָהּ בַשֶּׁמֶן רֵאשִׁי namažeš (ztučníš) v oleji moji hlavu

Jednou z možností je činnost Boha ke králi. Pomazání olejem znamenalo oddělení ke královské službě. Byla to zvláštní výsada Boha. I božský byl pomazán olejem. Žalm 45, 8 „Miluješ spravedlnost, nenávidíš zvlůli; proto tě božský pomazal Bůh tvůj olejem veselí nad tvoje druhy“.

6.6.14 Hostitel se s hostem raduje

Dále bylo praktikováno polítí hlavy vonným olejem při hostině. Tento úkon symbolizoval veselí, radovánky. Byl využíván při oslavách a svátečních příležitostech.⁸⁷

Byl symbolem jednoty Božího lidu. Vyjadřoval spokojenost a těšení se životem a láskou.

„Jdi, jez svůj chléb s radostí a popíjej své víno s dobrou myslí, neboť Bůh již dávno našel zalíbení ve tvém díle. Tvé šaty ať jsou v každé době bílé a tvá hlava ať nepostrádá vonný olej. Užívej života se ženou, kterou sis zamiloval, po všechny dny svého pomíjivého života.“ (Kazatel 9, 8)

6.6.15 Hostitel nalévá po okraj

כּוֹסֵי רְיָהּ: pohár plný po okraj

Je to také znamením hostiny, ale vyjádření hojnosti, plnosti u stolu hostitele.

Může také vyjadřovat vděčnost za Boží dobrodiní, jak tomu je v jiném Žalmu, i když není zdůrazněna jeho plnost. „Jak se mám odvděčit Hospodinu, že se mne tolikrát zastal? Zvednu kalich spásy a budu vzývat Hospodinovo jméno.“ (Žalm 116, 13)

⁸⁷ ANDERSON, A. *New Century Bible Commentary* – The Book of Psalms, s. 198.

6. verš

אָדאָ | טוֹב וְחַסֵּד יִרְדְּפוּנִי כָּל־יְמֵי חַיִּי וְשַׁבְּתִי בְּבֵית־יְהוָה לְאָדָּךְ יָמִים:

„Ano, dobrota a milosrdenství provázet mě budou všemi dny mého žití.
Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdelsších časů.“

6.6.16 Hospodin stíhá dobrotou a milosrdenstvím

Nakonec se zde objevuje důraz na dobro. Vlastně celý text hovoří o dobru, které provází autora. Lze také přeložit „budou stíhat“ autora. Před tím se zmiňuje, že ho vede Pastýř. Nyní ho provází dobrota a milosrdenství. Je to vyjádření důvěry v Pastýře, jenž je dobrý a plný milosrdenství. Je to také veliký kontrast. Dříve byl stíhán nepřáteli, nyní ho bude stíhat dobrota a milosrdenství. חַסֵּד od něhož jsou podobná slova odvozena

6.6.17 Hospodin uzavřel smlouvu

Znamenat může zavázanost, solidaritu, kterou lze očekávat tam, kde dva subjekty uzavřely smlouvu.

Přítom milosrdenství a smlouva jsou téměř synonyma. Smlouva i milosrdenství je podmíněno láskou a zachováním jeho přikázání.

„Poznej tedy, že Hospodin, tvůj Bůh, je Bůh, Bůh věrný, zachovávající smlouvu a milosrdenství do tisícího pokolení těm, kteří ho milují a dbají na jeho přikázání.“

(Deut. 7, 9, 1. Královská 8, 22, Nehemijáš 1, 5, Žalm 25, 10, Izajáš 54, 10)

6.6.18 Hospodin udílí milost

Nelze zapomenout, že z dvoustranné smlouvy často v Božím plánu spásy vypadl jeden subjekt, člověk, jenž nedodržel závazek, a pak se milosrdenství promění na *milost*. V mnoha případech ten, kdo nedodržel smlouvu byl také *souzen a bylo mu odňato požehnání*.

"Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšší milosrdný a věrný, který osvědčuje milosrdenství tisícům pokolení, který odpouští vinu, přestoupení a hříchy; avšak viníka nenechává bez trestu, stíhá vinu otců na synech i na vnucích do třetího a čtvrtého pokolení." (Ex 34, 6)

Tato jistota bude provázet autora až do konce jeho života. To je veliká důvěra. Má zkušenosti s Pastýřem a jeho věrností. Doposud nebyl zklamán, nebude ani do konce svých dnů.

6.6.19 Hospodin staví dům

בְּיַתְיָהוּהָ לְאַרְבָּעַ יָמִים:

Určitý problém vzniká s pojmem Hospodinova domu. Pokud byl David autorem, o jakém domě hovořil. Ten ještě v Jeruzalémě nestál. Vyskytuje se zde několik možností:

David se rozhodl vybudovat dům Hospodinu. Bude to však podle jeho slov opačně. Hospodin Davidovi zaslíbil vybudovat dům. „Hospodin ti oznamuje, že on vybuduje dům tobě.“ (2. Samuelova 7, 11)

Po tomto zaslíbení David uvnitř prožíval touhu být v domě, ve smyslu Boží přítomnosti, obecenství.

7 SHRNU TÍ DAVIDOVÝCH POTŘEB

7.1 Davidův věk a doba

Velmi důležité v kontextu střední generace se jeví, v jakém byl David věku, když napsal Žalm 23. Je to dosti zásadní pro naše studium.

7.1.1 Reakce na rozkvět království

Pokud byl na vrcholu slávy svého království, byl mužem středních let. Zdá se pravděpodobné, že mohl takto reagovat. Seděl na trůnu a měl mnoho bohatství. Neměl nedostatek. Přitom mohl reagovat na scény, které prožíval ještě jako chlapec při pasení ovcí. S největší pravděpodobností tento Žalm nenapsal v mládeneckém věku.

7.1.2 Reakce na vzpouru Abšalóma

Pokud to byla reakce na vzpouru Abšalóma, tak byl David již v dosti pokročilém věku a již překročil hranici středního věku. Abšalóm měl tehdy 40 let. David začal panovat ve třiceti a zemřel v sedmdesáti. V té době musel tedy mít minimálně 65 let, za předpokladu, že se mu narodil tento syn nejpozději v 25 letech. Bylo to v Chebrónu. Tehdy již David kraloval nad Judou. (2. Sam. 3, 3)

7.2 Kontext Davidova života

7.2.1 Krize a pády Davidova středního věku

Ať již David psal tuto píseň v jednom z těchto období nebo ještě v jiném, je jisté, že ji psal člověk, který měl za sebou pohnutý a drsný život. Měl za sebou několik těžkých životních zkušeností.

Zranění z dětství. Jako dítě mohl být zneužíván, využíván, byl zapomenut, když se Samuel dotazoval na všechny syny. (1.Samuelova 16,11). Mohl se narodit jako nechtěné a nečekané dítě. („V hříchu mně počala má matka.“) (Žalm 51, 7).

Politický útlak. Bojoval proti nepřátelům. Lze říci, že nebyl celkem svoboden. Žil pod nadvládou cizích národů (Filištinů) a jejich vojsk, proti kterým sám bojoval.

Pokořování. Byl podváděn, pronásledován, znevažován, musel se skrývat. Dokonce před svým králem a svými příbuznými (1. Samuelova 18, 19- 21).

Rodinné intriky. Řešil mnohé problémy ve své rodině (mnohoženství, znásilnění, bratrovraždu, nenávisť, vzpouru).

Emocionální zklamání. Prožil zmařené naděje v otázce stavby chrámu, na kterou se vnitřně připravoval.

Duchovní porážky. Nevyhnul se ani duchovním pádům a prohrám, jejichž součástí bylo cizoložství, lež, podvod a vražda. Byl docela necitlivý na pokoření svého syna Abšalóma. I když své děti velmi miloval.

7.2.2 Davidovy naplněné potřeby

Je vzácné, že právě tento stárnoucí muž, velmi zkoušený životem, může povědět nebo zazpívat, že *Hospodin* je jeho Pastýřem a nemá nedostatek. To je důvěryhodné, povzbudivé a příkladné pro starší generaci, která přijde po něm. Pro něho je Hospodin JHVH zdrojem péče, zaopatření, je vlastně vším, plností.

7.2.2.1 Fyzické potřeby

Hospodin ho zaopatřuje a naplňuje jeho základní životní potřeby. I když byl v nouzi, jako při útěku před svým synem, tak mu Bůh poslal do cesty spřízněné duše a zaopatřil ho stravou a jinými potřebnými věcmi. Dokonce ho zabezpečil velkým bohatstvím. To však střídal na stavbu chrámu. V tom je také jeho velikost.

Hospodin mu dává odpočívat. David to využíval. Využíval možnosti k „poležení“ jako ovečka v zelené trávě a při klidných vodách. Těžce pracoval, ale i relaxoval. Z jeho životopisu se dovídáme, že seděl ve svém domě, přemýšlel, odpočíval. Udělal také zkušenost, že příliš odpočívat v době, kdy má bojovat se nevyplácí. Tedy i v tom je potřeba poslouchat Pastýře. On zná čas odpočinku, chůze i námahy. Zná i pokušení.

Hospodin obnovuje jeho duši. Ale již ve středním věku David potřeboval také obnovit své síly. Potřeboval změnit úděl, znovu něco udělat. Nejen v oblasti psyché, ale i fyzické a duchovní. Prožíval protiklad obnovy vůči zániku. Mnozí jeho nepřátelé zahynuli na jeho očích, jemu Bůh dal hojný a pestrý život.

7.2.2.2 Potřeba bezpečí a jistoty

Hospodin naplňuje jeho potřebu identity, jistoty ve vztahu. David mohl zavolat: „Hospodin, můj Pastýř.“ Je v tom velmi osobní rovina. On doopravdy miloval Hospodina a měl s ním nádherný vztah. V kontextu SZ je důraz na „Můj“ velmi silný. Pro Davida to byl důvod k pevné identitě, vděčnosti. Tento Pastýř byl pro něho Spasitelem, zachráncem.

Hospodin naplňuje jeho život dostatkem. Neznamená to, že nestrádal. Měl problémy. Ale vnitřně se David cítil naplněn a spokojen. Věděl, že to tak přetrvá i do budoucna. Je to veliký kontrast k prožitkům jiných biblických i mimo biblických postav. Jejich postoje vyjadřují nespokojenost, kritiku, nevděčnost a frustraci.

Hospodin povede Davida svými cestami. On Boha následoval. Šel v jeho stopách. Byl jemu poslušný. Konal vše celým svým srdcem. Byl také nazván „mužem podle srdce Božího“. Jeho život se Bohu líbil.

Hospodin postaví Davidovi dům. To je pro stárnoucího muže jako balzám. Nemusí se bát o budoucnost. Bude zajištěn v domě Hospodinově. To je nádherné zaslíbení. Nabízí mu svoji přítomnost navždy. Chce zůstat jeho Bohem, Pastýřem, Spasitelem..

7.2.2.3 Potřeba osobního vztahu

Hospodin bude učí Davida chodit ve své přítomnosti. I v době soužení a zkoušek. I v blízkosti smrti se nemusí bát, neboť mu Bůh dá prožívat svoji přítomnost. I když poznal ve svém životě Boží napravující a zachraňující hůl a berlu, Bůh byl s ním. Vychovával ho. Zvláště ve svém středním, zralém věku potřeboval korekci, napomenutí, kterého se mu dostávalo.

Hospodin mu dovoluje těšit se ze života a lásky. Jeho kalich je plný. Veselí pokračuje. Má to souvislost s jeho spasením a vyjádřováním vděčnosti za Boží dobrotu. Může být dobré mysli.

7.2.2.4 Potřeba úcty, pozornosti

Hospodin bude učít Davida přijímat jeho milost a službu. Toto je velmi důležitý prvek. Hospodin připravuje stůl. Ani jedna zmínka o tom, co činí David. Vše pro něho koná Bůh. A koná nádherné věci.

Hospodin mu nabízí svoji dobrotu a milosrdenství. Je s ním ve smlouvě. Učí ho držet smlouvu a být věrný. Za všech okolností. David také jistě prožívá milosrdenství, které se mění na milost. Potřeboval mnohokrát odpuštění. I v jiných Žalmech vyznává své hříchy a nepravosti. Ví, co to znamená mít odpuštěny hříchy.

Hospodin ho vysvobodí a povyšší před těmi, kteří mu předtím křivdili. To je důležitý Boží princip. Změna údělu. Kdo se povyšuje bývá ponížěn a opačně.

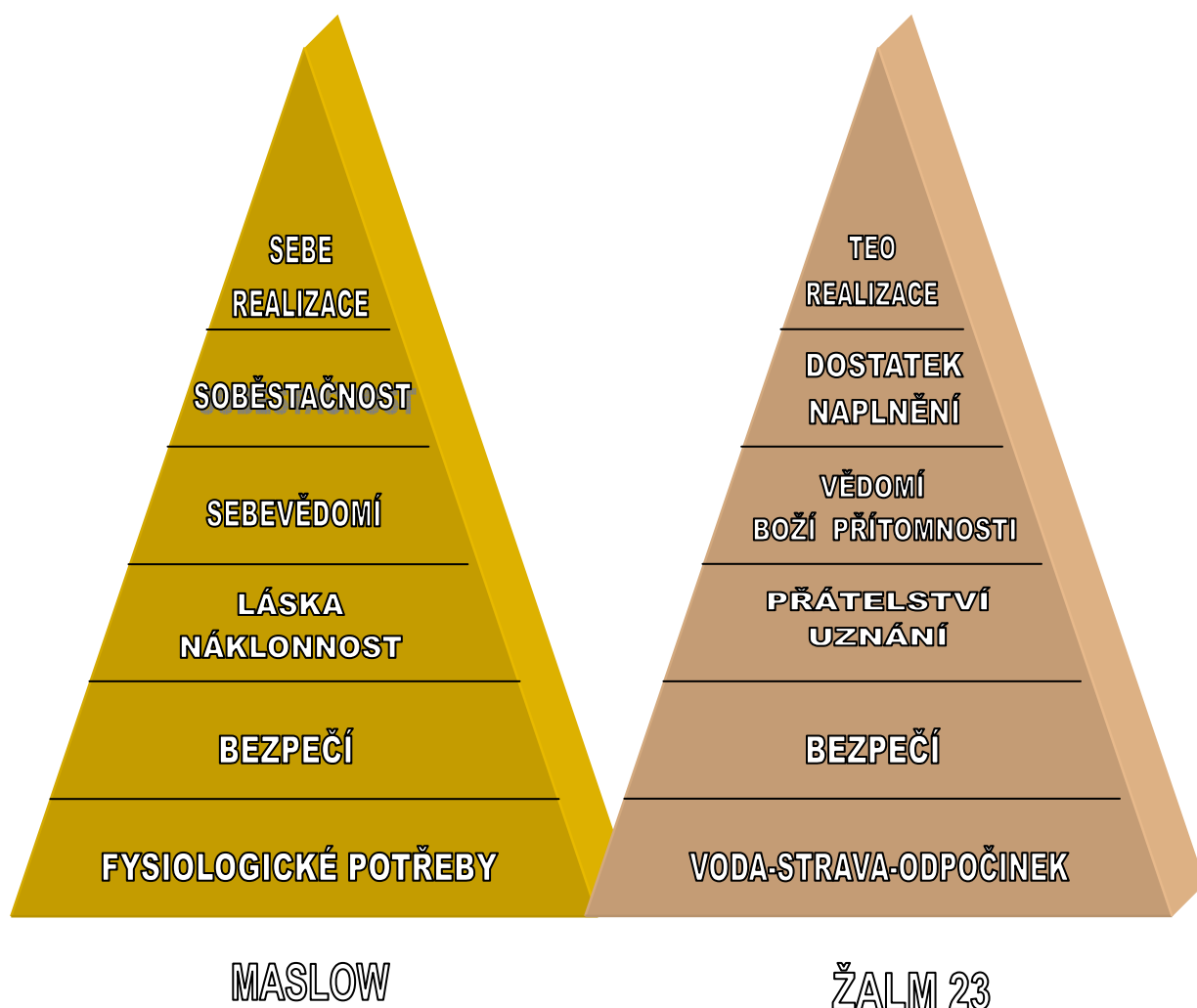
7.2.2.5 Potřeba realizace, povolání, životního cíle

Hospodin odděluje Davida do svých služeb. Pomazání je oddělení, povolání, směr života, delegování, určení cíle. Přitom může prožívat veselí a požehnání. Jeho úděl je údělem radosti a vděčnosti. David se může radovat, neboť Bůh již dávno našel zalíbení ve jeho díle.

7.3 Srovnání pyramid lidských potřeb⁸⁸

Zde bychom se mohli vrátit zpět a pokusit se na základě provedené analýzy textu k odpovědi na uvedenou otázku: „Zda se Maslowův systém podobá principům uvedeným v Žalmu 23, anebo dokonce křesťanskému systému hodnot. Srovnáním zjistíme, že potřeby dle výkladu Maslowa jsou velmi podobné těm, které Bůh naplňuje v životě autora Žalmu 23. Žalmista již mnohem dříve prožil a napsal do své básně to, co mnohem později teoreticky vyjádřil Maslow.

Potřebu seberealizace bychom mohli pak v křesťanském konceptu nazvat „Teorealizací.“ Působením Boha do života lidské bytosti.

⁸⁸ Maslowův systém, s. 37. práce

8 MOST MEZI SZ A NZ

Nyní je správný čas, abychom se pokusili postavit most mezi SZ a NZ. Otázkou je, co má společného osobní tón Žalmisty se společenstvím? Druhou otázkou, která má opodstatnění, je, co má společného tento velmi osobní, důvěrný vztah s pastoračními v církvi? Třetí dotaz zní, jaké je spojení naplněných Davidových potřeb s potřebami střední generace?

8.1 Hospodin Pastýř a Kristus dobrý Pastýř

Tento chrisotologický a soterologický koncept můžeme vnímat jako jeden z velmi důležitých důrazů celé práce. Kristus vytváří spojení mezi Žalmem krále Davida a NZ církví. Nyní lze spojit tato dříve zmiňovaná místa, která hovoří o pastýři všeobecně. Pastýř z proroka Ezechiele, který pásal svůj lid, poslal slíbeného „Davida“, který měl pást jeho lid. „Já budu jejich Bohem a David, můj služebník, bude jejich knížetem“ (Ezechiel 34.) Je zřejmé, že v tomto kontextu je David Mesiáš. A to je Kristus. On přišel a prohlásil o sobě, že on je dobrý pastýř. A své učedníky nazývá svým „stádem“. V něm jsou naplněna všechna požehnání zaslíbená u Ezechiele i v knize Žalmů. On přišel, aby jeho ovce měly život, a to v hojnosti. Rozebíráme-li Žalm 23, myslíme na Hospodina i na Ježíše Krista. On nám ještě více a plněji přišel zjevit svého i našeho Otce. My můžeme mnohem více prožívat požehnání Žalmu než tehdy David. My máme skrze Krista přístup k samému trůnu milosti. V Kristově církvi se projevují tato zaslíbení daná Davidovi.

8.2 Vztah mezi pastýřem a pastorační službou

Pokud budeme hovořit o pastorační péči, jejíž paradigmatem je Žalm 23 a hlavní postavou Pastýř – Bůh Hospodin, je nutné si vyjasnit vztah mezi Pastýřem a pastoračními. *Je vůbec nutná péče jiného člověka, pokud platí toto vyjádření, že Hospodin je schopen zajistit každou potřebu lidského života?*

Hospodin byl Pastýřem pro Davida i celý izraelský národ, ale posílal lidské pastýře, aby viditelným, názorným způsobem prezentovali, přiblížili lidem nebeského Pastýře. Dokonce sám král David byl pastýřem pro svůj lid. Abstraktní, ukryté lidskému zraku a vzdálené hodnoty se stávají zjevnými. Pastýři

mají za úkol pást svůj lid, shromažďovat, sytit dobrou stravou, být se svým lidem v těžkých dobách. Mají zrcadlit Boží lásku a milost.

8.2.1 Ke společenství s Hospodinem potřebujeme i vztah s lidmi

Pán Bůh stvořil muže ke svému obrazu, zajistil pro něj dokonalou péči v zahradě Eden, s možností mít s ním *nerušený vztah*. A přesto Bůh po svém prvotním „je to dobré“ oznamuje, že „není dobré“, aby člověk byl sám. (Gen. 2, 18) Proto pro něj stvořil ženu, se kterou nyní tvoří plnost a Bůh znova potvrzuje, že je to dobré. Ano, je jisté, že Bůh je mocný naplnit dokonale naše vyprahlé nitro. Jelikož jsme lidmi nejen ducha, ale bytostmi plně emocionálními, sociálními, kulturně podmíněnými, tedy osobnostmi, které jsou bytostně závislé jedni na druhých. Nejen vzájemná závislost, ale i symbióza, láskyplné vztahy, porozumění, vzájemná úcta společně s Boží přítomností z nás činí celistvé, spokojené a plné bytosti.

8.2.2 Lidé nenahradí náš osobní vztah s Bohem

Lidé mohou být zároveň oklamáni přesvědčením jakoby milující manžel nebo duchovní pastýř byli schopni naplnit nitro, potřeby své manželky nebo členů sboru. Toto přesvědčení, pěstované v srdci po léta dospívání a dospělosti, přinese jedovaté plody ve středním věku a starobě. Právě tehdy se postupně mnohé lidské ideály a nenaplněné touhy rozpadají jako domeček z karet. Nebudou – li Boží zralí muži a ženy prožívat hlubší vztah se svým Hospodinem velmi osobně, více než se svým životním partnerem a dětmi či věřícími, budou nakonec frustrováni, nespokojeni, nenaplnění.

8.2.3 Pastorec vede k cíli, jímž je Hospodin

Nemá za cíl, ani nemůže nahradit Pastýře. Každý i sebelepší pastor, pastýř je „jen“ spolupracovníkem v pastorační péči. Je to služba, která podporuje a vytváří vhodné podmínky k tomu, aby vyprahlá srdce „oveček“ byla přiváděna ke zdroji, jímž je Pastýř. Pastorec je také odstraňováním překážek, aby „ovečky“ lépe dokázaly reagovat na Jeho hlas a snáze nalézaly odpočinutí v Jeho blízkosti.

Pastorace tvoří prostředí vhodné pro nasměrování zraku oveček na Pastýře. *Hospodin je zdrojem a cílem. Pastorace je prostředkem.*

8.2.4 Osobní vztah s Bohem vytváří prostor pro vzájemnou duchovenskou službu

Jedná se vlastně o uzavřený kruh. Základem křesťanského života je osobní vztah k Hospodinu, který se stává skrze Krista naším Pastýřem (soterologie) a Pánem (učednictví). On nás naplňuje vším potřebným k plnému a zbožnému životu (pastorace). Jen naplnění lidé prožívají lásku, která obrací jejich pozornost na jiné (diakonie). Oni vytvářejí společenství s dalšími (koinonia) a navzájem se obrácejí ke zdroji (uctívání). Takže máme Pastýře, jsme pastýři jedni druhým a společně přicházíme k Pastýři. V naší společné službě využíváme darů k tomu svěřených (pneumatologie). On nás zároveň posílá, abychom k němu přivedli další, kteří se mají stát jeho ovce (evangelizace). Aby každý z nich jednotlivě prožíval osobní vztah s Pastýřem i navzájem mezi sebou.

9 PASTORACE – NAPLŇOVÁNÍ POTŘEB STŘEDNÍ GENERACE

9.1 Celkové důrazy

9.1.1 Povzbuzení v krizích života

Žalm 23 je žalmem víry a spolehnutí (viz interpretace Patricka D. Miller, Jr., *Psalms 23 Interpreting the Psalms*, pp. 112 – 19) ⁸⁹ Jedná se o originální uspořádání *pro těžké životní situace, ve kterých se rozhodujeme*. Tento Žalm vyjadřuje jistotu v Boží dobrotu – v tomto životě i v životě přicházejícím. Všeobecná přitažlivost leží v uspokojení toho, kdo byl konfrontován s těžkým obdobím života. To je *pro rodiče, kteří vytrvali, navzdory pošetilosti a vzpouře dětí, pro lidi vracející se z války, pro nedávno vězněné*.

9.1.2 Milost

Klíčem k pastorační péči ve světle tohoto Žalmu je úžasný důraz, který nelze přehlédnout a který potřebujeme lidem v tomto kritickém období života ve sborech připomínat. Je to prvek milosti. Celý Žalm je vlastně vyznáním autora o tom, co Bůh již vykonal nebo koná v jeho životě. Je to až neuvěřitelné, jak si David dovoluje nechat si sloužit samotným Hospodinem. Napřed jako ovce, pak jako host. Je to opak důrazu, který jsme zvyklí slyšet, že my lidé sloužíme Hospodinu. My máme pocit, že to ve velké míře stojí na nás. Najednou nás David pokořuje svým vyznáním, že je to opačně. Bůh je Pastýř a Hostitel. Má mnoho práce, aby nás učinil zaopatřenými, nasycenými, prosperujícími. Zní to jako evangelium prosperity, ale právě toto je evangeliem milosti.

Pro křesťana, který vyrůstal v ovzduší zákonictví a legalismu, tento prvek vnáší nejen rozruch do myšlení, ale zároveň svěží vítr Ducha do srdce. Povznáší z pocitu povinnosti, záslužnictví, z důrazu na to, co ještě má být vykonáno do jistoty bezpečí a odpočínutí, které tak hojně nabízí Pastýř a potažmo zjevený a ztělesněný dobrý Pastýř Pán Ježíš. Je zřejmé, že David, jelikož žil s Bohem v tak blízkém vztahu, vystihl a poznal Boží milující srdce. Poznal jeho charakter. Mohli bychom říci, že proto je tento Žalm tak mnohokrát v dějinách citován, zhudebňován, znázorňován rozličnými způsoby. Tam lidé nalézají to, po čem

⁸⁹ GAEBELEIN, F. E. *The Expositors Bible Commentary*, s. 214.

touží od svého narození. Po odpočinutí v živém Bohu. Tím více po něm dychtí, když začínají být unaveni pachtěním po věcech, které nenasytí. Snahou získat uznání za každou cenu. Potřebou být milován a neúspěchem v opětování této lásky. Cokoliv bylo a ještě bude v této práci zdůrazněno, je snaha vracet naše myšlení zpátky k Božímu srdci.

9.2 Sbor jako místo naděje pro nenaplněnou generaci

Vytvořit prostor. Možná, že pro rozvíjení obdarování v některých oblastech je příliš pozdě pro ty, kteří již nebudou moci realizovat své plány v sekulární oblasti, v zaměstnání. Sbor se může stát vhodným místem, kde je vytvořen prostor pro neohraničené využití skrytých, uvnitř dřímajících obdarování, schopností a darů Ducha svatého. Vedení sboru může velmi pomoci k uvolnění nesmírné energie, která je ukryta v těchto lidech.

Povzbuzovat. Svým povzbuzováním, dotazováním se, pastoračními rozhovory zjistit, čím tito lidé žijí, co je naplňuje, při čem ožívají, co hýbe jejich srdcem.

Odstranit překážky. Pak dokáže odstranit překážky, aby se tito lidé dokázali prosadit a začali sloužit úměrně svým darům a schopnostem. Mohou to být docela přirozené oblasti, které moudré vedení dokáže nasměrovat k naplnění potřeb členů sboru nebo zároveň mimo sbor v diakonijní a misijní oblasti.

Sdílet své životy s mladší generací. Lidé obdařeni darem vyučování ve svém mládí nemohli realizovat své schopnosti a obdarování. Je pozdě pro rozvíjení jejich učitelské dráhy třeba ve školství. Ve sboru jsou však veliké potřeby a možnosti, aby se tito lidé ještě dokázali vyškolit a postupně zapojili své životy do výchovy mladších. Jsou ve výhodném postavení. Již nemusí vychovávat vlastní děti. Mají více času, zkušeností, a právě tento čas a dary, směřování a energii mohou darovat svému společenství.

10 NAPLNĚNÍ DUCHOVNÍCH POTŘEB

10.1 Identita v živém Bohu

Pán je naším Pastýřem. Základem pro naše kázání, vyučování a pastorační práci je důraz na upevnění své identity v Bohu a v Ježíši Kristu. V našem jazyce má slovo „je“ zásadní význam. Stále v tom pokračuje. Nepřestal být. Nezačne být, až tu nebudeme, ale stále je. To nás naplňuje jistotou. On nás nenechal. Ani svět neponechal samému sobě. Působí neustále.

On je můj Pastýř. To malé slovíčko „můj“ určuje naprosto scénu. Nabývá hodnoty vztahu. Stává se „mým“ osobním Pastýřem, je to „můj“ Hospodin. V kontextu Nového zákona Hospodin je „můj“ skrze Krista, který je osobním Spasitelem a Pánem. Tzn., že mu nikdo není lhostejný. On se k nám sklání, on pečuje o každou svoji jednotlivou ovečku. On s každým počítá. Volá podle jména. Zná potřeby a naplňuje je. Jemu patříme. V jeho očích máme význam. Od toho záleží vše. (Jan 10)

10.1.1 Důraz na obrácení

V každém křesťanském sboru se najdou lidé, kteří neprožili své osobní setkání s Bohem. I když to bývá většinou mladá generace, která díky aktivní evangelizační práci přichází do sborů, přesto se setkáváme i s lidmi z generace střední. Pro tyto hledající je jediným řešením základního problému hříchu „obrácení, znovunarození“. Bývají i lidé tzv. úzkostlivě neurotičtí, pro které je uzdravujícím prostředkem plná jistota spásy. Toto lze považovat za pastorační strategii, bez které se neobejde žádný živý sbor. Lidé, kteří neprožívají jistotu spasení, která je postavena plně na Boží milosti, budou zdrojem kritičnosti, překážkou ke změnám.

„Důraz na obrácení skýtá církvi ideální způsob pastýřské péče a test upřímnosti vyznání daného člověka. Jistota spásy uvolňuje radost člověka k Bohu a ve vykoupení, a naplňuje shromážděné hlubokými city lásky. Taková radost vyhání formalismus a farizejství, které bohoslužbu kazí.“⁹⁰

Právě neřešené otázky identity přinášejí po léta neblahé problémy ve střední a starší generaci křesťanů. Inspirující a inspirovaná Bohem bohoslužba je zdravou

⁹⁰ SHAW, M. *Deset významných idejí církevních dějin*, s. 74.

platformou účinné pastorační služby. Je třeba ji ale citlivě usměrnit potřebám, kultuře a prožívání těchto stárnoucích křesťanů.

Význam je dán tím, že chápeme, kým jsme v Kristu. Můžeme se radovat, že patříme Vládci vesmíru, který má pro nás připravenou práci.

Potřeba bezpečí požaduje, abychom byli bezpodmínečně milováni a přijímáni. Bůh nás tak miloval, že dal za nás svého Syna. (Jan 3, 16)

10.1.2 Ujist'ování a připomínání

Upevňování v jistotě spasení. Cílem pastorační péče pro tuto oblast je rozvíjení jistoty v jednotlivých lidech, že jsou Božími ovečkami, na kterých Bohu velmi záleží. Hovoříme o jistotě spasení, která je nezbytná pro to, aby se duchovní život střední generace rozhojňoval, aby neztráceli směr. Jistota spasení je základem pro vyvážený život, pro otevřené vztahy k Bohu i lidem, pro plodný modlitební a misijní život.

Upevňování v bezpečí v Kristu. S přibývajícímí léty a blížícím se odchodem z tohoto světa je potřeba mít *hlubokou jistotu bezpečí v Kristu*. Zdá se, že lidé si po letech osobní víry *potřebují připomínat*, že mu patří, že byli vykoupeni, povoláni, bylo jim odpuštěno. Jsou stále milováni, jako když před lety uvěřili. Jinak upadnou do depresí, nejistoty. Ve svém dosavadním životě dokázali mnohé, vybudovali svá „impéria.“ Zapomínají, že ve vztahu k Bohu neplatí náš výkon, snaha se zalíbit, úspěch, ale Boží nezasloužená láska, přijetí, milost. Z vlastních zkušeností víme, že tato oblast, byť důležitá pro všechny generace, je zásadní. Právě mnohaleté zkušenosti ve vztazích, různé pády a prohry, ale i osobní vítězství formují postoje mužů a žen k otázce jistoty a přístupu k Pánu Bohu.

Upevňování v Boží blízkosti. *"Budeme – li popírat pravý zdroj lidské touhy, zůstaneme, jak nám to připomíná Augustín, neklidní, zůstaneme navždy závislými, podváděnými mělkostí svých řešení problémů života. Pokud nerozpoznáme pravý pramen lidské touhy, naše touhy zůstanou nenaplněny. Snad jen zoufalství nám pomůže vidět v jakém zmatku jsme nutně bez Boží blízkosti. Když předstíráme, že Boha nepotřebujeme, stává se život spíše prachem než skutečností. Jsme pak tím, čemu Eliot říká „dutí a vycpaní lidé, kteří v noci kňourají o samotě.“⁹¹*

⁹¹ HOUSTON, J. *Touha*, s. 110.

"Koho bych měl na nebesích? A na zemi v nikom kromě tebe nemám zalíbení. Ač mé tělo i mé srdce chřadne, Bůh bude navěky skála mého srdce a můj podíl. Mně však v Boží blízkosti je dobře, v Panovníku Hospodinu mám své útočiště, proto vyprávím o všech tvých činech." (Žalm 73, 25 – 28)

Stále připomínání. *"Proto vám hodlám ty věci stále připomínat, ačkoliv o nich víte a jste utvrzeni v pravdě, kterou jste přijali. Ale považuji za správné probouzet vás napomínáním, pokud přebývám v tomto těle; Nedali jsme se vést vymyšlenými bájemi, ale zvěstovali jsme vám slavný příchod našeho Pána Ježíše Krista jako očití svědkové jeho velebnosti." (2. list Petřův 1, 12 – 16)*

10.1.3 Inspirující bohoslužba

Rozvíjet ovzduší důvěry, radosti a jistoty ve sborovém společenství. Lidé potřebují vědět, že ne jen vůči Pánu Bohu, ale společně mezi sebou mohou vytvářet společenství důvěry a radosti. Církev má být místem, ve kterém muži a ženy mohou vyjádřit své obavy, neúspěchy, při tom mít jistotu, že nebudou odsuzováni, znevažováni. Pravé společenství věřících je schopno unést i vyznání hříchů svých spoluvěřících, aniž by to mělo vést k nedůvěře a k narušení vztahů mezi nimi.

Kázat radostné evangelium o odpuštění a přijetí v Kristu. Ve svých postojích a pastoračních rozhovorech zdůrazňovat Boží milost. Pokládat důraz na působení Ducha svatého, který nás ujišťuje, že jsme stále Božími dětmi.

Vytvářet prostor pro inspirující a svobodnou bohoslužbu, uctívání, ve kterém lidé mohou projevit své city, radost ze spasení a lásku vůči Pánu Bohu. Připomínat, že mu patříme, povzbuzovat se navzájem a upevňovat o jeho přízni a naší vzájemné lásce. Jestliže vpravdě obrácení křesťané z radostného srdce, naplněného jistotou zpívají, modlí se a pijí ze slova, pak je to nejvyšší uctívání, které se velmi líbí Bohu a povzbuzuje Boží lid.

Biblické citáty: (1. list Janův 5, 11 – 13) (Jan 10, 27 – 29 (Římanům 8, 38 – 39)

10.2 Uspokojení v živém Bohu

10.2.1 Postoj dostatku

Pokud je Hospodin náš Pastýř nebudeme mít nedostatek. Co to znamená? Že budeme bohatí? Nebude nám nic scházet? V některých situacích to může tak být.

Nemít nedostatek neznamená to, co máme nebo ne, ale kým jsme, jaký máme postoj, jak vnímáme, zda se cítíme bohatí, naplnění, zabezpečení, šťastní.

Radost a spokojenost v Bohu. Zdá se, že tento postoj má co do činění s *vnitřní radostí a spokojeností v Bohu*. Těšením se v Pánu Bohu a v Ježíši Kristu. To není extáze a mrazení v zádech. Není to být zbaven žalu a problémů. Je to uspokojení duše a ducha a plné odpočinutí v jeho milosti.

Potěšení. Kolik potěšení se nám může dostat v nynějším životě? Více než nejšťastnějším nekřesťanům. Dostatek potěšení, abychom se dokázali povznést nad sklíčenost a různé okolnosti života. Dostatek potěšení, aby dokázalo převýšit uspokojení a touhu po hříchu. Aby se utrpení stalo snesitelným.

10.2.2 Inspirovat láskou

Obnova lásky ke Kristu. Nově si zamilovat Pána, který jediný dokáže upokojit vzbouřené a nenaplněné nitro. Tento důraz je třeba podněcovat v životech křesťanů, kterým je slouženo. Zapalovat dokáží jen hořící.

Povzbuzování ke spokojenosti a vděčnosti. Povzbuzovat, hovořit, samému prožívat a tím inspirovat nasycení Boží láskou, přítomností a uspokojení tak, jak to vyjádřil Žalmista, že: „V Jeho blízkosti je neskonale blaho.“ (Žalm 16) Inspirovat láskou dokáží jen milující!

Potěšení v Bohu. Učinit ho nedílnou součástí života a pastorační služby. Lidé, jimž sloužíme, zápasí s problémy v manželství, s dětmi, s hříchem, hněvem. Potěšení v Bohu zabudovat do bohoslužby. Bohoslužba je ve své podstatě těšením se v Bohu (Žalm 73, 25 – 26)

Očekávat více od Boha, méně od života

10.3 Odpočinutí a pokoj v živém Bohu

10.3.1 Společenství radosti:

V Hospodinu

Ani v této úvaze se nevzdálíme ze scénérie Žalmu 23. Pastýř přivádí stádo k vodám klidným a dopřeje poležení. On je ten, který chce dopřát odpočívat na „travnatých nivách“. Radovat se ze společenství. Zdá se, že tento obraz navozuje atmosféru pokoje, klidu, krásy, nečinnosti, svobody, kde „ovečka“ může ochutnat

pokrm, ale nemusí, může relaxovat, načerpat sílu k další cestě. Může si zdřímnout, ale nemusí. Není pod tlakem, manipulací, není v časové tísní.

V Kristu

V této souvislosti je potřeba rozvinout tento koncept duchovního odpočínutí v Kristu. Tento prvek je zásadní pro střední generaci. Tato je často unavená, nespokojená, s pocitem přepracovanosti. Vedení sborů je zodpovědné dbát na to, aby služebníci ve sboru sloužili radostně, s pocitem odpočínutí v Kristu. Potřebují přicházet k němu a pak mu sloužit, ale v závislosti na jeho moci. Potřebují se také učit od něho a přijímat jeho charakter. Nechat se inspirovat a poučovat Kristem. Je zde trojý zdroj, aby Boží lidé i v dobách těžkých a náročných ve službě odpočívali v Kristu a nemuseli být přetíženi, nespokojeni, rezignovaní.

„Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny, a já vám dám odpočinout. Vezměte na sebe mé jho a učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorného srdce: a naleznete odpočinutí svým duším. Vždyť mé jho netlačí a břemeno netíží.“ (Matouš 11, 28- 30)

10.3.2 Nalézt správnou motivaci

Nalezení odpovědi ve věci motivace dokáže navodit změnu myšlení. Pastýř potřebuje hovořit osobně s jednotlivci, ale i ve skupinkách, aby pochopil co prožívají a jak přemýšlejí. Co je uspokojuje a co naopak unavuje. Potřebují společně probrat následující otázky:

Vnímání Pána Boha. Je jako Pán, který má věci pod kontrolou a hledí na nás, zda makáme, sloužíme, je-li vše v pořádku? Bude trestat a postihovat naše selhání, nedotažení věcí? To není biblický Bůh. Trestání již proběhlo v minulosti a dopadlo na Božího Syna. Tímto pokřiveným obrazem Boha netrpí jen mladí lidé, ale i ti na vrcholu života. Tento postoj se projeví také nepřiměřenými nároky na sebe i na jiné, kritičností, odsuzováním, pomluvami, hodnocením jiných dle sebe.

Zdroj ke službě a k práci. Je to Duch svatý, který naplňuje? Nebo jen vlastní síla, intuice, schopnosti, kterým lidé důvěřují? Pán Ježíš to vyjádřil velmi přesně: „Beze mně nic nemůžete učinit.“ Ve skutečnosti se nám zdá, že dokážeme mnohé. Ale nic, co má význam pro Boží království, co má věčnou hodnotu.

Správné směřování. Toto poznání může být velmi bolestivé. Člověk zjistí, že jeho služba je zaměřená na naplnění vlastních ambicí, ke zviditelnění, k léčení vlastních komplexů. Když připustí myšlenku, že nebude více dělat to, co dělal doposud, nezřítí se mu celý jeho dosavadní křesťanský život? Pravdivá odpověď na tuto otázku může odhalit mnohé. Časté zdůrazňování toho, jak je vše děláno k Boží slávě a *nadměrná aktivita* některé z „oveček“ by měla být varováním pro pastoračního pracovníka, nebo pastora. Nesnaží se jen zakrýt svoji vnitřní prázdnotu a frustraci?

„ *Neboť kdo vejde do Božího odpočínutí, odpočine od svého díla, tak jako Bůh odpočinul od svého.*“ (Hebr. 4, 10)

10.3.3 Dobrá zpráva pro stárnoucí

Písmo je zdrojem potěšení pro střední i stárnoucí generaci. V Izraeli byli ctěni staří lidé. Měli moudrost, kterou dokázali zúžitkovat pro mladé pokolení. Židé se modlili za období stáří a Bůh jim zaslíboval, že je ochrání a povede. Někteří jako Káleb svoji vitalitu ve stáří zdůvodňovali postojem svého srdce, které bylo cele odevzdáno Bohu.

Pastorační pracovníci by se mohli *zaměřit na přípravu věřících na stáří*. Pro ty, kteří zestárli, mají naději a zaslíbení Boží lásky, ochrany, péče. Citovaná slova se mohou stát balzámem pro stárnoucí ženy i muže a zároveň určitým návodem, jak neživořit, ale doopravdy žít. Biblické citáty: (Izajáš 46, 4 – 6) (Žalm 71, 8 – 9) (Jozue 14, 9 – 11) (Jób 8, 8 – 10). *"Všecko mohu v Kristu, který mi dává sílu."* (Filipským 4, 13)

Utvrzovat v jistotě, že jsme stále v Božích rukou a že Pán nás udržuje při životě.

Být v úzkém kontaktu s těmito lidmi. Je téměř nutné, aby měli ve sboru prostor ke sdílení svých obav, vzájemnému povzbuzování a přímluvné modlitbě. Toto lze aplikovat jen v menších skupinkách nebo buňkách.

Dodávat odvalu, aby dokázali změnit věci, které lze změnit a smířili se s tím, co již nelze vrátit zpět. Znamý Peter Urs Bender ve své knize cituje jednu krátkou modlitbu. Je v ní hluboká prosba, která může pomoci lidem v církvi hledět na sebe pravdivě a upřímně.

„Bože dovol nám ve své milosti vyrovnaně akceptovat věci, které nijak nelze změnit, dej nám odvahu změnit věci, které by se změnit měly, a moudrost, abychom ty první uměli odlišit od těch druhých.“⁹²

Povzbuzovat a vést k odpuštění těm, kteří jim, byť v minulosti, ukřivdili.

⁹² BENDER, U. P., *Niterný Leadership*, s. 58.

11 NAPLNĚNÍ FYZIOLOGICKÝCH POTŘEB

11.1 Zajištění prostředků pro život

Žalm 23 je velikou výzvou pro církve i v této oblasti. Tak, jako Hospodin vedl svou ovečku na pastvu, na zelenou trávu, má péči i o náš všední život. Dokonce to vyjádřil před učedníky, aby se modlili o vezdejší chléb na každý den. Někdy i k nakrmení hladových používá svoji církve. Lze říci, že zde nehovoříme přímo o pastoraci, ale diakonii, charitativní službě, přesto má i tato oblast co do činění s pastorcí střední generace.

Stejně tak, jako vedl svoji ovci k vodám tichým k poležení, i nám dovoluje odpočívat. Církev může být takovým místem načerpání nových sil, ale také využitím zbytku sil svých členů. Proto vedení sboru je zodpovědné, aby citlivě delegovalo do služeb zvláště ty, kteří již nejsou tak houževnatí a zdatní.

11.1.1 Strava

Dnešní doba přináší nové nároky ve vztahu k základním lidským potřebám, jako je strava. V době poměrně rozsáhlého sociálního zabezpečení a funkčnosti charitativních organizací nemá církve přímou zodpovědnost za sociálně slabé, postižené a lidi bez domova. Izraelité a prvotní církve měli tuto zodpovědnost nařízenou Bohem. Přesto zde vzniká veliký prostor a potřeba hledat možnosti, jak zmírňovat ještě více a pečovat o potřebné, kteří v menší, nebo větší míře mají kontakt s církví. Uvádíme zde několik výzev, jak může sbor pastoračně pomoci lidem v nouzi. Kristus měl na mysli právě takto potřebné.

Bezdomovci. Potřeba určité strategie. Mít jasno, co si vůči nim můžeme dovolit. Jak s nimi jednat, abychom ještě více nepoškodili jejich narušenou psychiku. Mít informace o azylových domech a charitativních organizacích. Být schopni nasměrovat správným směrem klienty. Nedovolit sebou manipulovat. Mnozí z nich jsou právě lidé, kteří vlivem krizí střední generace, ztratili i střechu nad hlavou.

Sociálně slabí. Každý sbor se s těmito lidmi může setkat. Je třeba o ně projevit zájem tím, že je pozveme na jídlo. Nelze zapomenout na výzvy Písma na téma pohostinnosti. Měli by mít jistotu, že je máme rádi. Že nám na nich záleží.

Pomoci jim v kontaktu s příslušnými úřady. Organizovat v rámci možnosti sbírku oblečení.

Hladoví. V této oblasti se zdá, že církve vědomě přesunula svoji pozornost na státní instituce a úřady. V našem rámci však můžeme připomenout, že právě i my věřící jsme v určitém smyslu zodpovědní za místní i globální nouzi ve světě. Církve je povinna rozšířit své pastorační působení více do šířky. Mít strategii. Hovořit o nouzi, bídě, hladových. Připojit se k iniciativám podporujícím tyto projekty. Přitom bychom mohli zapojit i naše lidi ze střední generace. Nemají již péči toliko o své děti. Mohou sdílet svůj život, svůj dostatek a čas s jinými, kteří mají totální nedostatek základních životních potřeb. Ve světle obrovských potřeb jiných, budou hledět na své problémy více střízlivě.

Lidé bez zaměstnání. I ti se nacházejí v našich sborech. Vždy to budou většinou lidé *po padesátce*. Ty málo kdo zaměstná. Nemají kvalifikaci, nejsou pro zaměstnavatele perspektivní. Církve musí být vůči nim citlivá, povzbuzovat je a modlit se s nimi o novou práci. V případě nouze je i podpořit. Je ale zvláštností, že nezaměstnaných v křesťanské církvi je poměrně málo. Drtivá většina křesťanů je zaměstnaná.

Sbor pečující pastoračně o osamělé vdovy. "Pečuj o vdovy, které jsou skutečně opuštěné. Vdova, která je opravdu osamělá, doufá v Boha a oddává se vytrvale prosbám a modlitbám ve dne i v noci." (1. Timoteova 5, 5)

11.1.2 Odpočinek

Bůh chce, abychom dokázali fyzicky odpočívat a relaxovat. Lidé, zvláště střední generace, si potřebují znova položit několik důležitých otázek. Pro kladení těchto otázek má být prostor ve vyučování a v osobních pastoračních rozhovorech:

Nejsou členové sboru pravidelně přepracováni? Kromě zaměstnání mají službu ve sboru, která je pro některé břemenem? Pokud ano, tzn., že dělají věci, které jim nepatří, které pro ně nepřipravil Pán. On řekl, že: „*Mé jho netlačí a netíží.*“⁹³ Možná, že dotyčný člověk byl delegován do programů sboru, ke kterému nemá obdarování. Chtěl někomu vyhovět, být podřízen, nechtěl působit problémy. Dříve nebo později ho to zlomí. Ten zlom někdy trvá léta, aniž kdokoliv co pozná. Krize středního věku, o kterých hovoříme, dokonají zkázu.

⁹³ Matouš 11, 30

Umění se zastavit. Dokáží najít rovnováhu, umí naostřit svoji „pilu“?

Následující řádky mají inspirovat k *pastoračním rozhovorům a vyučování ve sboru*, ale mohou také *zastavit často unavené a uspěchané pastorační pracovníky*. Popřemýšlejme, kolik nádherných příležitostí nám dává Bůh, abychom duchovně prospívali. Umění života spočívá ve vyváženosti: smysluplně pracovat, sloužit jiným a také odpočinout, nabrat sílu, hledat Boží tvář, najít sebe i bližní a pokračovat stále dál.

„Žiješ – li stále pod tlakem, tvé tělo a tvůj duch se příliš brzy opotřebují. Protože stále spěcháš, nesetkáš se s nikým a co je horší nesetkáš se ani sám se sebou. Nečekej, až tě Bůh zastaví, aby sis mohl uvědomit, že žiješ.“

„Že nemáš čas se zastavit? Buď upřímný, v tvé činnosti jsou také volné chvíle. Nechtěj je zaplnit hlukem, tlacháním nebo tím, že chceš být při tom. Nezabíjej čas, jelikož je ho málo. Pán je v něm přítomen. Zve tě k přemýšlení a k rozhodnutí.“⁹⁴

Co určuje náš život? Hodiny nebo kompas? *„Hodiny představují naše závazky, schůzky, pracovní plány, cíle, činnosti (jak řídíme svůj život). Kompas naopak představuje naše hodnoty zásady, poslání svědomí, náš směr (jak vedeme svůj život)“⁹⁵*

11.1.3 Zdraví

Náplní pastorační služby je nezastupitelná úloha pomoci k uzdravení. Hovoříme – li o starší generaci, zdá se, že dle všech těchto dříve zmíněných symptomů, jsou tito lidé potřební právě v této oblasti života. Mnozí dříve nebo později možná onemocní, zeslábnu, budou odcházet k Pánu.

Kristus uzdravuje. Jsme přesvědčeni, že Kristus má i dnes zájem o naše zdraví. Uzdravuje některé nemocné nadpřirozeným zásahem do života. Skrze víru a modlitbu jiných. Léčí rukama lékařů. Také přirozenými prostředky.

Služba starších. Jedním z mocných nástrojů pastorační služby je služba starších v daném sboru. Věříme, že Pán Bůh má moc uzdravovat a posilovat nemocné skrze přímluvnou modlitbu starších sboru. Zdá se, že věřící jen občas využívají ten mocný nástroj, který nám zanechal v Písmu apoštol Jakub.

⁹⁴ QUIST, M. *Mezi člověkem a Bohem*, s. 52.

⁹⁵ COVEY, S., MERRILL, A. *Krok za krokem*, s. 19.

11.2 Fyziologické změny

11.2.1 Znova objevené ženství

Nádherným, povzbudivým způsobem radí ženám pastorační pracovnice. Je to autentické, je to její vyznání a zdá se velmi cenné a povzbudivé i pro muže. Je zřejmé, že s touto oblastí mají být seznámení i pastorační pracovníci v církvi.

"Klimakterium neznamena ztrátu ženství, ale naopak. Změna života neznamena konec života, jak si to mnohé ženy myslí. S tajemným strachem se tohoto období děsí, vzdávají se hned naděje i sebe samých. Zanedbávají se pak i na vnějším vzhledu. Stárnou, místo aby zrály. Teprve nyní na vrcholu života je doopravdy důležité a možné být vědomě a ráda ženou.“⁹⁶

11.2.2 Nový život po padesátce

Tak to vyjádřila Dr. Marion Hiliardová: *"Přechod začíná v pětáctyřiceti, ale život v padesáti. Jsou ženy, které prožívají plnou radost při aktu lásky až po přechodu. Tato radost závisí na postoji, který žena k tomuto období života a k sobě samé zaujme. Co žena potřebuje nejméně je soucit a sebelítost.“⁹⁷* V tomto složitém období života vyžaduje žena někdy i léčbu hormonálními preparáty, a jiné prostředky.

⁹⁶ TROBISCHOVÁ, I. *Radost být ženou*, s. 83.

⁹⁷ TROBISCHOVÁ, I. *Radost být ženou*, s. 83

12 EMOCIONÁLNÍ NAPLNĚNÍ

*"Emoce představují mocné síly lidské mysli. Zvláště strach umí dokázat, jak bývá odůvodněný. Proto tráví lékaři a psychologové v ordinacích mnoho času přesvědčováním lidí o tom, že jejich diagnóza není přesná a jejich symptomy jsou domnělé nebo psychosomatického původu."*⁹⁸

Potřebujeme se napojit na své pocity – být ochotni a schopni plakat, milovat a doufat. Přesto, pokud umožníme, aby naše emoce ovládaly naši mysl, je v tom jisté nebezpečí. Pocity, zvláště v dobách krize, nemohou převážit nad rozumovým úsudkem. Neměli bychom také dovolit, aby drobné životní nepříjemnosti vedly k depresi a zoufalství.

Hovoříme-li o emocích máme na mysli lidskou duši a její komplexnost ve vztahu k lidské bytosti. Žalmista používá ve vztahu ke své duši pojem, jako *občerstven, změna údělu, udělat něco znova, obnovit životní sílu a vitalitu života*. Právě v emocionálním naplnění je místo pro naši duši. Bůh působí změnu, ale pastore lidských duší může pomoci nasměrovat myšlení jinam, povzbudit city a také inspirovat vůli ke změně, obnově.

12.1 Nová dobrodružství

*„Každý věk má své dobrodružství. Zralý věk, to je budování rodinného krbu a kariéry, výchova dětí, úspěchy a prohry, manželské problémy. Na začátku důchodu je často příležitost k novým dobrodružstvím. Čas dělat to, co jsme nikdy dělat nemohli, ačkoliv jsme si to celý život přáli. Stále stejný pohyb, směřovaný kupředu, k cíli."*⁹⁹

12.2 Pohlédnout zpátky

Možná, že právě toto je vhodné období, aby si muž položil otázku, na čem až doposud stavěl svůj život. Nestavěl jsem na písku? Na hodnotách pomíjitelných, světských, i když jsem vyznával Ježíše Krista? Tento pohled do vlastního nitra může velmi bolet, ale je potřebný. Není jiná cesta k obnově, novému vykročení než upřímné vyznání, očištění, pokání. Bůh je připraven přijmout každého muže i

⁹⁸ DOBSON, J. *Narovinu*, s. 192.

⁹⁹ TOURNIER, P. *Dobrodružství života*, s. 178.

ženu právě v tomto období života. Chce je lépe připravit na věčnost, na setkání s ním. Do té doby je může ještě nádherným způsobem použít pro svoji slávu.

V této souvislosti je potřebné citovat Ježíšovo podobenství o domu na písku a na skále. Je vhodné o tom hovořit ve sboru, aby si lidé dokázali otevřeně přiznat a zhodnotit dosavadní život. Na čem byl postaven. Na hodnotách, které obstojí i v těžkých generačních zkouškách? (Mat. 7, 24- 29). Pokud je tomu jinak, lze činit pokání, což znamená návrat zpět. A pak přijmout do svého života nové hodnoty. Na tuto katarzi není nikdy pozdě. Vždy stojí za to začít znova.

12.3 Odhalit své srdce

„ Bůh stvořil mužské srdce, vložil je do nitra každého muže a to znamená, že nám nabízí: Pojd' a žij tak, jak jsem si tě představoval. Co vložil do mužova srdce? Co způsobí, že ožijete? Co pohne vaším srdcem. Život je pokrytec, jestli nesmím žít to, k čemu mne táhne. Srdce každého muže vášnivě touží podstoupit boj, prožít dobrodružství a zachránit krásnou paní. Vrátit člověku srdce je to nejtěžší poslání na zemi. Neptej se, co svět potřebuje. Ptej se sám sebe, čím ožíváš a jdi a dělej to. Protože to, co svět potřebuje jsou lidé, kteří jsou živí. " ¹⁰⁰

Jsme přesvědčeni, že další studium této knihy bude pro čtenáře velmi podnětné a důležité.

Tyto pohledy jsou dle našeho vidění velmi převratné. Jsou to dosti neaplikované pohledy na lidskou bytost v našem prostředí. V tom byl král David výborný. On znal dosti své srdce. Jedno dobrodružství stíhalo další. Toužil a uměl vyhrávat boj. Také miloval, velmi toužil po ženách. V této jedné věci pro nás nemůže být příkladem.

Je téměř jisté, že důsledkem nerespektování těchto motivací a hlasů srdce budou krize a problémy projevující se právě ve středním věku. Zdá se, že výše uvedené citáty velmi dobře určují další poslání pastorační služby v církvi. *Pomoci vrátit mužům srdce. Pomoci rozvíjet to, k čemu je předurčil a obdaroval Bůh. Muži budou potřebovat najít společný jazyk. Nebudou sedět a tiše zkoumat své city. Potřebují vyjádřit své mužství akčním způsobem. Nebude to již žádný náročný sport ale něco, co bude příjemné a kde dokážou odhalit svoji skutečnou tvář. Sbory, kterým se podaří najít prostor pro otevření svých životů mužům*

¹⁰⁰ ELDREDGE, J. *Pozor srdce muže*, s. 70.

a jejich vnitřní proměně, udělají veliký kus poctivé, úspěšné služby směrem k obnově rodin i celé společnosti. Nabádat je k tomu, aby se pokusili najít něco, co jim dovolí znova žít. Co může vycházet z té oblasti „zasypaného“ srdce. Něco dobrodružného, kde začnou znova bojovat. Ať znova obrátí svoji pozornost ke své paní. Ať se pokusí znova odhalit krásu její zralé, bohaté duše. Existuje akutní potřeba odhalit mužské srdce, aby se rozvíjelo dle Božích představ a poslání, které Bůh vložil do každého muže.

12.4 Využit zkušenosti

Právě s přibývajícím věkem, v období, kde jim ubývá závazků vůči rodině, mohou být delegováni do různých oblastí sborové práce. Mohou využít svých zkušeností při vedení, vyučování mladších, v nedělní škole, ale především ve vztahu k mladším mužům.

Navrhujeme některé podněty, jak lze realizovat společenství mužů ve sboru nebo mezi jednotlivými sbory: Sobotní snídaně mužů ve sboru. Pravidelná setkání "motorkařů". Setkání podnikatelů. Sportovní aktivity.

12.5 Relaxační techniky

Každodenní cvičení. "Stojí za zmínku, že mnozí autoři, kteří se zabývají krizemi střední generace, radí provádět především každodenní usilovná cvičení. Ve středním věku se často psychické a duchovní potřeby prosazují nejdůrazněji. Denní a pokud možno usilovné cvičení obnovuje rovnováhu. Fyzicky pomáhá tak, že čistí náš mozek a krevní oběh od chemických látek působících napětí. Cvičení také podporuje produkci a rozdělování chemických látek, které způsobují pocit uvolnění a pokoje. Jsou to např. endorfíny."¹⁰¹

Mít svého koníčka. Jedna z běžných technik radí, abychom si každý den vymezili nějaký čas na svého "koníčka", který nás uklidňuje a uvolňuje. Druhá oblíbená technika je dát si každý den sám se sebou schůzku. Představujte si sami sebe na klidném, příjemném místě. Vnímejte všechny uvolněné svaly. Relaxujte a příjemně tuto schůzku se sebou prožijte. Je levnější a účinnější než "Valium".

¹⁰¹ POWELL, J. *Šťěstí začíná uvnitř*, s. 67.

Správně odpočívat. "Zbavit se stresu, který nahrává naší nadváze, se můžeme velmi snadno. Začneme odpočívat. Ve stavu dokonalého uvolnění, tedy když spíme, vyplavuje se do těla hormon melatonin. Vědci ho nazvali hormonem mládí, protože bez něj bychom velmi rychle zestárli. Výzkum dokazuje, že člověk který často odpočívá, déle žije. Když relaxujeme, máme dostatek fyzických i psychických sil měnit svůj život k lepšímu. Člověk, který neumí snít s otevřenými očima, který nevěří, že se jeho sny naplňují, nikdy nic nedokáže."¹⁰² *"Radostné srdce hojí rány, kdežto ubitý duch vysušuje kosti."* (Písloví. 17, 22)

Společně snít a relaxovat. Samozřejmě tyto techniky duševní práce na první pohled nezapadají do konceptu pastorační péče. Přesto je uvádíme jako podnět pro využití možnosti, jak společně snít s otevřenými očima. I na půdě sboru je možné nalézt mnoho příležitosti ke společnému využití volného času (společné výlety, sportovní akce, cvičení a hry). Je dobré, pokud vedení sboru rozumí těmto potřebám a je schopno vytvořit prostor a povzbudit své členy k těmto aktivitám. Bude to užitečné pro střední generaci, která zároveň může podobné aktivity využít a zapojit mladší generaci nebo děti. Střední generace pomůže sobě, prohloubí vztahy s mladšími a může pozvat i své stárnoucí přátelé.

12.6 Pastorační možnosti

Respektovat specifika mužů a žen. Pochopit, jaký způsob péče jim je přirozený. Zřejmě se bude jednat o vztahové skupinky nebo studium Písma v případě žen.

Pomoc skrze rozhovory.¹⁰³ V roce 1895 Freud narazil na myšlenku léčby pomocí rozhovorů. Zjistil, že některé problémy mizí, když lidé o nich hovoří. Nezdravé psychické procesy, které si pacient neuvědomoval se skrývaly pod neviditelnými problémy a byly ve skutečnosti jejich zdrojem. Vznikaly tak různé terapeutické školy. V polovině padesátých let britský psycholog Hans Eysenck rozkolísal svět terapie důkazy o tom, že lidé dosahují zlepšení bez psychoterapie, stejně jako s ní. Z jeho výzkumů vyplývá, že lidé, kteří dál žili ve společenství s přáteli, s kterými spolu hovořili o svých problémech, se obvykle se svými starostmi a potížemi vyrovnávali stejně dobře, jako ti, kterým pomáhal terapeut.

¹⁰² SIPEKY, E. *Vysoká škola hubnutí*, s. 91.

¹⁰³ CRABB, L. *Umění přiblížit se*, s. 196.

Pomoc ve společenství. Naše zakořeněná a rostoucí závislost na odbornících, kteří nám mají pomáhat z našimi problémy, je jednou z významných příčin krize vzájemné péče ve společenství křesťanů. Od společenství žádáme méně, než by nám mohlo poskytnout. Spokojujeme se s příjemnými vztahy, zatímco bychom se mohli radovat z mocných vztahů. Manželé spolu vycházejí, zatímco by se mohli dotýkat duše jeden druhého. Boží společenství se může znovu chopit svého úkolu jako hlavní poskytovatel péče o duši člověka. Léčba pomocí rozhovorů náleží i „obyčejným křesťanům“.

Zdravé společenství staví na *přátelství*, na lidech, kteří jsou oddáni umění povzbuzovat, které v jeho nejbohatší podobě umožňuje jenom evangelium. Staví na *pastýřské péči*, na lidech, kteří jsou obdařeni darem sdílení o své zkušenosti, potěšování, dodáním naděje.

Ke zdravému společenství také patří duchovní *rádcovství* – umění rozpoznat zákoutí lidské duše s citlivostí na vedení Ducha svatého a s nabídkou své přítomnosti. Tito lidé se budou ponořovat do studia Písma a jiné literatury a budou růst v kontaktu se svým rádcem, nebo pastýřem.

Když se vynoří problémy vycházející mimo rámec společenství, projevy, které nutně potřebují odbornou pomoc, zdravé společenství rádo odkáže tyto své bratry, nebo sestry do znalých rukou. Přesto se bude modlit, udržovat vztah a povzbuzovat. Dokáže také spolupracovat s odborníky na uzdravování.

Poradenské rozhovory.¹⁰⁴ V poradenských rozhovorech se doporučuje zaměřit na pět oblastí: Pomoci lidem najít kořeny problémů. Povzbuzovat k upřímnému vyjadřování emocí. Sdílet pravdu. Vyzvat k pozitivní reakci. Pomoci vytvořit plán do budoucna.

"Proto se, bratří, tím více snažte upevňovat své povolání a vyvolení. Budete-li to činit, nikdy neklopýtnete. Proto vám hodlám ty věci stále připomínat, ačkoliv o nich víte a jste utvrzeni v pravdě, kterou jste přijali. Ale považují za správné probouzet vás napomínáním, pokud přebývám v tomto těle; (2.P. 1, 10)

Velmi pěkně popisuje ovzduší správného rozhovoru Quist.¹⁰⁵ Je přesvědčen, že lidé mají potřebu mluvit. Jejich duše plná starosti, nudy, nebo i radosti se touží svěřit. Mlčenliví často trpí tím, že se neumějí svěřit. Plachost, strach z nepochopení, nedostatek osob, které by byly ochotny je vyslechnout, je

¹⁰⁴ ANDERSON, N. *Vítězství nad temnotou*, s. 169.

¹⁰⁵ QUIST, M. *Mezi člověkem a Bohem*, str. 78.

ohromuje. Když bližní před námi nemluví, respektujme jeho mlčení a pak mu ohleduplně pomozme, aby začal. Vypytávejme se ho na jeho život, jeho starosti, jeho přání, jeho potíže – neboť mluvit s druhým často znamená klást mu otázky.

12.7 Dbát na komplexní péči osobnosti

Probuzení nových zájmů. V tomto kontextu se může pastorační služba projevit povzbuzováním ke komplexní péči o celého člověka (probuzení zájmu o nové informace, obnovit "koníčky" – to, co jsme rádi dělali dříve pravidelná fyzická aktivita). Nežít z podstaty. Být ochoten přijmout nové věci, poznatky.

Těžít ze zkušeností. Člověk se ve starší dospělosti vyznačuje nebo spíš by se měl vyznačovat vyrovnaností, zralostí a schopností těžít ze svých zkušeností. V našich zeměpisných šířkách značná část lidí tohoto věku rezignuje na rozšíření si vzdělání, kvalifikace nebo na získání nových zálib, zůstane jakoby na místě a žije „z podstaty“. Přitom ovšem platí, že smysluplná činnost, aktivita a zájem jsou nejlepší prevencí proti zbytečně předčasnému duševnímu zestárnutí.

13 SOCIÁLNÍ NAPLNĚNÍ

13.1 Rodinné a sborové vztahy

Naučit měnit postoje ve vztazích. Pomoci jim se odpoutat od odcházejících dětí, které si volí svůj způsob života. Propustit je z vírou a nadějí, že jsou v lepších rukou než rodičovských. Jejich duchovní péče však zcela nekončí. Přechází do jiné roviny. Není ovlivněna okolnostmi, vzdáleností, osobním kontaktem. Je to modlitební zápas, ve kterém se rodiče přimlouvají za své dospělé děti, vnuky. Pěknou výzvou, která by měla být předmětem vyučování a pastoračních podnětů je Jóbův život:

"Jeho synové strojivali doma hodokvasy, každý ve svůj den, a zvali i své tři sestry, aby s nimi hodovaly a pily. Když uplynuly dny hodokvasu, Jób pro ně posílal a posvěcoval je. Za časného jitra obětoval oběti zápalné za každého z nich; říkal si totiž: "Možná, že moji synové zhřešili a zlořečili v srdci Bohu." Tak činil Jób po všechny dny." (Jób 1, 4-5)

Připravit pro nově rodičí se vztahy jako tchyně a tchán, dále pak coby dědeček a babička. Zvládnutí této úlohy bude korunou duchovní a emocionální zralosti. Tito lidé budou stejnou měrou potřebovat moudrost a Boží milost, jako tehdy, když se stávali rodiči. *"Korunou starců jsou vnuci, ozdobou synů otcové."* (Kazatel 17, 6)

Zde máme do činění s opakem „ageismu“ (odpor ke stáří). Písmo hodnotí stáří velmi pozitivním postojem. Ozdobou synů jsou otcové, korunou starců vnuci. Být člověkem střední a starší generace je velkou výsadou. Církev může posílit tento princip vyučováním o hodnotě stáří, přípravou programů pro tuto stárnoucí generaci a přímluvnými modlitbami.

Dát ujištění. V případě nemoci se s nimi modlit, navštívit, prosit za uzdravení. V případě smrti partnera nebo rodiče ujišťovat o setkání na věčnosti, kde to, co nebylo dokonalé a postačující, bude v plnosti u Pána.

13.2 Sborové mateřství

Duchovní mateřství. Jako důležité se jeví, aby ve sboru byl podporován a fungoval *princip duchovního mateřství*, kde starší ženy, které mají toto období krizí a problémů již za sebou, dokázaly pomoci těm mladším. Zároveň ty, které

procházejí tímto svízelným obdobím potřebují se zaměřit nejen na sebe, na své problémy nebo svoji rodinu, která prochází dramatickými změnami. Jsou zodpovědné za své staré rodiče, ale také potřebují své *zkušenosti předat mladším*. Je vzácné, když dokáží tyto nabyté zkušenosti a dary zúročit ke vzdělání a vedení svých mladších sester.

Vzájemná symbióza. Starší, některé již vdovy, mohou pomoci svou radou, povzbuzením, modlitbami a ty mladší mohou doplnit to, co se již starším nedostává, a to je fyzická síla a péče o všední život. Je požehnané, když tyto ženy rozšíří své obzory a v tomto období si najdou někoho, kdo bude velmi potřebovat jejich péči a blízkost. Možná i tento jejich přístup a otevřené srdce pomůže odvrátit jejich mysl od psychických prožitků a vlastních problémů, kterými v tomto období procházejí.

Vyučovat biblické principy. Písmo velmi výrazným způsobem řeší některé problémy a také povzbuzuje právě ženy této věkové kategorie. Je na vedení sboru, aby kromě vytváření prostoru a možností k duchovní péči a pastorači, kterou konají ženy navzájem vůči sobě, také vyučovalo tyto principy a povzbuzovalo ženy k této vzácné, potřebné službě.

Nenechávat je osamocené. Neměly by zůstat se svými problémy samy. Může se pak stát, že budou pokoušeny hledat východisko a pomoc v nelegitimním stylu života.

„Podobně starší ženy ať se chovají důstojně, ať nepomlouvají a nepropadají přílišnému pití vína. Ať vyučují mladší ženy v dobrém a vedou je k tomu, aby měly rády své muže a své děti, byly rozumné, cudné, staraly se o domácnost, byly laskavé a poslouchaly své muže, aby Boží slovo nebylo zneváženo.“

(Titovi 2, 3 – 5)

Ujišťovat o naplňování Boží vůle. Dcery, které se stávají matkami, své matky povzbuzovat a ujišťovat, že pečovat o své rodiče je Boží vůlí a je milé před Bohem.

"Má-li však některá vdova děti nebo vnuky, ti ať se učí mít péči především o své příbuzné a odplácet svým rodičům. To je totiž milé Bohu. Kdo se nestará o své blízké a zvláště o členy rodiny, zaprel víru a je horší než nevěřící."

(1. Tim. 5, 4)

Slovo pastoračního pracovníka

Dobson¹⁰⁶ velmi poutavě nabízí východisko manželkám zaneprázdněných a nekomunikativních manželů. Doporučuje ženám, aby se nestávaly závislými na svém muži, jakoby on měl naplnit všechny jejich potřeby. Jinak budou nespokojené, neboť to se mužům plně nepodaří. Navrhuje ženám, aby se zapojily do skupinky přítelkyň, kde budou moci si popovídat, smát se, postěžovat si i odpočívat. Varuje ženy před zavřením se mezi čtyři stěny, poddáním se sebelítosti. Doporučuje přijmout manžela takového jakým je. Totéž by měl udělat i muž ve vztahu ke své ženě.

Apoštol Pavel to vyjádřil přesným osobním svědectvím, které dokazuje, jak nebyl závislý na jiných, kteří by měli naplnit jeho potřeby, ani na okolnostech, ale na Kristu, který ho posiloval a naplňoval:

"Velmi jsem se v Pánu zaradoval, že již zase rozkvetla vaše péče o mne. Vím, vždycky jste na to mysleli, jen jste neměli příležitost. Ne že bych si naříkal na nedostatek; naučil jsem se být spokojen s tím, co mám. Dovedu trpět nouzi, dovedu mít hojnost. Ve všem a do všeho jsem zasvěcen: být syt i hladov, mít nadbytek i nedostatek. Všecko mohu v Kristu, který mi dává sílu. Avšak učinili jste dobře, když jste mi pomohli v mých těžkostech." (Filipským 4,10 – 14)

13.3 Profesní vztahy

Vděčnost. Pro tuto oblast zaměstnanosti se jeví jako velmi nadějně povzbuzování k vděčnosti za to, že vůbec lze pracovat. Možná někteří kolegové jsou dnes nezaměstnaní, nemocní nebo již zemřeli.

Význam pro Boha. Církev může učinit velkou službu, dokáže – li ukázat a přesvědčit pracující nejen naší zmínované generace, že jejich *zaměstnání má veliký význam pro Pána* i pro misi. Je potřeba vrátit vážnost každé profesi, ve které pracují křesťané. Ti potřebují nově prožít, že jejich práce je misijním polem, je službou, kterou si chce používat Bůh jako nástroj ke hlásání evangelia díky jejich životnímu stylu.

Rovnováha. Církev potřebuje najít rovnováhu mezi službou ve sboru a životem venku, mimo sbor. Touto podceňovanou oblastí je zaměstnání, rodina,

¹⁰⁶ DOBSON, J. *Narovinu*, s. 130.

sousedské a přátelské vztahy. Jinými slovy zdůraznit rovnováhu priorit křesťanova života. Možná proto jsou naši lidé frustrovaní, unavení, lhostejní ve svých profesích, neboť si neuvědomují svoji důležitost a poslání. Pokud by nově prožili, že mají nezastupitelné místo a jejich práce je Božím posláním a misijním nástrojem, mnohé by se mohlo změnit v jejich vztazích, citovém životě.

Zájem. Kazatel nebo pastorační pracovník se má *zajímat o problémy členů* spojených s prací. Má naslouchat a pak reagovat.

Vyučování. Kazatel sboru má *věnovat určitý čas kázáním na téma životního stylu a práce* vůbec: teologie práce, povolání, svědectví v práci, vztah k nadřízeným, vedoucí postavení, vztah k penězům, selhání, hospodaření s časem.

Modlitba. Zahrnout pracující do programu bohoslužeb. *Modlit se za profesu, zdůraznit jejich důležitost.* Vyjádřit vděčnost a uznání za věrnou, poctivou práci v jednotlivých odvětvích.

Spojení. Pomoci lidem *spojit víru, práci a život.* Zdůrazňovat, že jsme jako církev městem na hoře ležícím, ale jsme i solí, která je rozsypána ve světě, daleko od církevní budovy. Jen tehdy můžeme naplňovat své poslání.

Povzbuzení. Povzbudit k *vytvoření podpůrných týmů* věřících z jiných církví v místě práce, aby se společně přimlouvali za svá pracoviště. *Navštívit* občas své členy na pracovišti.

Motivace. Těm, kteří jsou přesvědčeni, že se minuli povoláním, *motivovat ke změně*, na což se v daném věku může zdát pozdě. Ať se pokusí danou *práci „okořenit“* něčím novým, najít alespoň část něčeho, co je vtáhne do dění. Při čem obživnou. Je to nutné, bez nadšení a radosti nelze déle žít. Jinak je to zlomí a pokoří.

Ženy v domácnosti. Nezapomínat na ženy v domácnosti. Na pečující o své staré rodiče nebo vnuky.

14 MORÁLNÍ NAPLNĚNÍ

14.1 Jít cestou spravedlnosti pro Boží jméno

Povzbuzovat k posvěcenému životu. Je výborné, pokud muž nezůstane se svými zápasy sám. Bude mít zpovědníka, někoho, komu bude chtít sdílet svůj život. V tomto období se to jeví zvláště potřebné.

Dávat naději. Toto nesnadné období jednou pomine. Přejde uspokojení, rovnováha. Je dobré se však vyvarovat zbrklých, spontánních nápadů, rozhodnutí, která nebude možné již vrátit zpět.

Vést k nalezení pokoje a harmonie. Toto může navrátit modlitba a studium Písma. Hudba, kterou manželé neměli čas doposud poslouchat, může přinést balzám pro duši.

Hledat nové podněty ve vztahu mezi partnery. Možná, že právě žena nalezne v tomto období dost odvahy, aby zašokovala svého muže, překvapila nějakým novým nápadem, novou zkušeností. Stane se pro svého muže atraktivní tak, že pro ní znova ztratí hlavu a začne bojovat. Zatouží být jenom s ní.

A také muž přijde s novými podněty, kam společně cestovat, podniknout to, po čem oba toužili a nikdy jim nebylo toto dopřáno.

Oba budou potřebovat trochu fantazie, odvahy, víry a naděje k tomu, aby mohli začít znovu.

Ujišťovat o Boží přítomnosti v pokušeních. Proti rozkoši bojovat rozkoší.

„Je třeba, abychom lidi učili, že proti rozkoši je třeba bojovat rozkoší a menší rozkoš hříchu vyměnit za větší, pocházející z Boha. Jestliže tuto pravdu ze své pastorační péče a vyučování vypustíme, připravíme lidi o mocný nástroj vnitřního uzdravení.“¹⁰⁷

¹⁰⁷ SHAW, M. *Deset významných idejí církevních dějin*, s. 89.

15 NAPLNĚNÍ V POSLÁNÍ

15.1 Život pro druhé

Viktor Frankl se soustředil na potřebu *smyslu a účelu života*, něčeho, co přesahuje náš život a co nám dává vnitřní energii k životu. „Dlouhý, zdravý a šťastný život je výsledkem prospěšnosti, což znamená mít smysluplné plány, které jsou pro nás samotné vzrušující a přispívají ke štěstí druhých. Lékem pro lidi nemocné neurózami je nasměrování ke smysluplnému životu. Frankl¹⁰⁸ polemizuje s psychoanalýzou a snaží se dokázat, že prvotní silou nejsou lidské pudy, ale touha po naplnění v tomto světě, což chápe jako transcendenci sebe sama (pokus postavení se čelem k výzvam života). Víra v Boha pro něj dovoluje najít v každé existenci význam a hodnotu, což je shodné s objevením smyslu života.

Tak jako cesta ovce ze Žalmu 23 byla smysluplně vedena ve šlépějích Pastýře, tak i každého z nás chce Bůh vést dle našeho určení, obdarování a cíle. Napřed Bůh vedl na pastvu, pak k odpočinku, pak stezkou smrti, potom cestou spravedlnosti a nakonec do domu Božího. Kristus vede skrze svého Ducha jednotlivce i společenství. Sbor je pastoračním a vyučujícím střediskem, aby se lidé naučili slyšet hlas Pastýře a rozvíjeli s ním osobní vztah. Aby se nechali vést. Týká se to všech generací, ale zvlášť ta střední potřebuje být citlivá na Boží vedení. Tito lidé už prožili dost času podle různých, žel, že i někdy falešných paradigmat. Jsou mnohdy naprogramováni jiným směrem než Kristovým. Ale Bůh je ve svém vedení originální a často i spontánní. Velmi záleží na ovzduší sboru, aby dokázal citlivě korigovat, napomínat, měnit směr a přitom nezlomil, neodvedl od Krista, ale nasměřoval správným směrem.

Zde je jistě na místě použít jako výzvu pro střední generaci citát člověka, jenž v životě prošel zásadními změnami a velkou korekcí směru života. Začínali jsme názvem práce ve kterém stojí slovo *paradigma*. Dobíháme pozvolna ke konci, a tak končíme důrazem na *důležitost životních paradigmat*. Stojí za to o tom přemýšlet i v pokročilém středním věku.

¹⁰⁸ GRZESIUK, L. *Psychoterapia*, s. 186.

15.2 Síla životních paradigmat

"Chceme-li učinit poměrně malé změny ve svém životě, můžeme se snad soustředit na své postoje a chování. Chceme – li však udělat významnou změnu, musíme se zabývat svými základními paradigmaty. Zásadního zlepšení svého života můžeme dosáhnout tehdy, přestaneme – li se piplat s listy postojů a chování a začneme-li se zabývat kořeny, paradigmaty, ze kterých plynou naše postoje a chování." ¹⁰⁹

"Soustředěním svého života na věčné, neměnné principy vytváříme základní paradigma výkonného života. To je centrum, které staví všechna ostatní centra do správného světla."¹¹⁰

15.3 Žít pro cíl

Stárnoucí král David žil v permanentní Boží přítomnosti. Na začátku své písne zpívá o Hospodinu, který ho naplňuje dostatkem. Na konci má před očima cíl. Ten ho tlačí stále kupředu. David touží po Božím domě. Touží být s Hospodinem. Nejen bibličtí pisatelé, ale i mimo bibličtí rozumí tomu, co to znamená mít před očima cíl. Většina z těch, které citujeme jsou lidé zralí, zkušení, kteří se jistě potýkali s krizemi středního věku, ale nepodlehli jim. Přijali nové výzvy pro život, byli schopni se vymanit z průměru a šedi života a povznesli se za cílem. I autor diplomové práce byť jen zčásti, ne tak jako ti citovaní velikáni, ale sám také poznal, co to znamená v padesáti dvou letech života v aktivní náročné službě, někdy zmáhán krizemi věku, které pozvolna odeznívají, jít důsledně za cílem, jak věří Božím cílem. I on ví, že mu Bůh připravil dům. Směřuje k němu s vděčností a obdivem, že *ani on nemá nedostatek...*

"Pravou radost ze života přináší pocit, že žijeme pro cíl, který pokládáme za nejdůležitější. Můj život náleží celému lidstvu a pokud budu žít, bude pro mě ctí dělat pro ně, co bude v mých silách. Až budu umírat, chci být úplně využit. Protože, čím více pracuji, tím více žiji. Život je nádherná pochodeň. Chci, aby zářila co nejjasněji, až ji budu předávat budoucím generacím."¹¹¹ (Georg Bernard Shaw)

¹⁰⁹ COVEY, S. 7 návyků vůdčích osobností, s. 29.

¹¹⁰ COVEY, S. 7 návyků vůdčích osobností, s. 120.

¹¹¹ COVEY, S. 7 návyků vůdčích osobností, s. 297.

Jeden ze skvělých mužů tento citát rozvinul do hlubších rozměrů. Jeho život nepatřil tolik „jen“ celému lidstvu, ale Pánu lidstva Ježíši Kristu. A láska k němu, která motivovala jeho život sekundárně, způsobila, že vykonal tak velmi mnoho pro lidstvo.

„Nemyslím, že bych již byl u cíle anebo již dosáhl dokonalosti; běžím však, abych se jí zmocnil, protože mne se zmocnil Kristus Ježíš. Já nemám za to, že jsem již u cíle; jen to mohu říci: zapomínaje na to, co je za mnou, upřen k tomu, co je přede mnou, běžím k cíli, abych získal nebeskou cenu, jíž je Boží povolání v Kristu Ježíši.“ (Filipským 3,12).

16 PRŮZKUM

16.1 POSTUP PROVEDENÉHO PRŮZKUMU

16.1.1 Filozofie

V úvodu je potřeba zdůraznit, že provedený průzkum má za úkol *srovnávat* to, co bylo předmětem diplomové práce. Pokusili jsme se vytvořit anketu, která se formou otázek dotázala na prožívání a na řešení některých problémů mužů a žen střední generace. Otázky vycházely přímo z obsahu práce. Průzkum se týká především křesťanů, kteří navštěvují sbory Církve bratrské v oblasti Českého Těšína. Původně jsme zvažovali možnost dotázat se na prožívané problémy i lidí mimo církev. Jistě by tento průzkum byl také zajímavý, ale vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na pastorační práci v církvi, nebylo by tedy možné srovnávat dva subjekty mezi sebou navzájem. Ty, jež počítají s Bohem ve svém životě a zúčastňují se života církve, s těmi, kteří nejsou součástí církve. Anketa obsahovala tři části. V první je několik všeobecných otázek týkajících se věku, pohlaví a vyznání, skutečnosti, zda dotyčný věří, že Hospodin je jeho Pastýřem, což je hlavní myšlenkou Žalmu 23, který je pro nás paradigmatickým pastoračním textem ve střední generaci. Druhá část se dotazuje na problémy, které mohou lidé prožívat. Ve třetí části jsme se ptali, zda vidí některá řešení, která se jeví jako pomocná ve společenství sboru, aby bylo možné vytvářet prostředí prospívající právě naší střední generaci, která žije v našich sborech. Průzkum pak měl srovnat a informovat, jestli teoretické poznatky, uvedené v diplomové práci, jsou opřeny nejen o poznatky odborné literatury a pastorační praxi autora, ale také o reálný život a zkušenosti lidí, kteří žijí dnes v našem prostředí. Výsledek je promítnut do následujících grafů a jejich vysvětlení.

16.1.2 Jednotlivé kroky k dosažení výsledků

Příprava a promyšlení otázek, vyplývajících z obsahu diplomové práce. Dohoda s kazateli jednotlivých sborů o možnostech provedení průzkumu s jejich členy. Přípravná práce s tiskem a rozdělením ve sborech. Přijmutí vyplněných anket a

vyhodnocení výsledků. Zpracování dat a vytvoření grafů. Upřesňující popis celého průzkumu

16.1.3 Dílčí výsledky

Celý průzkum proběhl ve čtyřech sborech Církve bratrské v Českém Těšíně a okolí. Jedná se o poměrně početné sbory, které mají v průměru asi 150 plnoprávných členů. Ne ve všech jsou však stejně zastoupeni lidé zkoumané generace. Ve sboru autora práce činí tato asi 1/3 všech plnoprávných členů.

Do každého sboru byl také dodán jen určitý počet anket (Po 25 kusech, zbytek byl rozdán ve sboru autora práce. V každém sboru byl přečten dopis s prosbou o spolupráci). Lidem byla nabídnuta možnost, aby se ti, jež chtějí spolupracovat, přihlásili o anketu. Bylo rozdáno celkem 130 anket.

Vráceno bylo 70 kusů, přitom 17 bylo vyplněno neúplně. Z tohoto důvodu byly vyřazeny z hodnocení. Celkový počet hodnocených anket tedy činí 53 kusů. Z toho bylo 26 mužů a 27 žen.

Srovnání pohlaví mezi sebou je předmětem našeho průzkumu a projeví se v grafickém znázornění. Další rozdělení se týkalo věku dotazovaných.

40-45 = 17	46-50 = 12	51-55 = 12	56-60 = 12

Tyto věkové kategorie nebyly mezi sebou srovnány, a to z důvodu poměrně malého počtu osob v každé z nich.

Je zajímavé, že všichni, kteří odevzdali vyplněné ankety, uvedli, že Hospodin je jejich Pastýř. Předpokládáme, že tito lidé jsou křesťané a mají tedy osobní vztah s Bohem. Toto zjištění lze vysvětlit jednak tím, že tyto sbory přijímají své plnoprávné členy na základě osobního vyznání víry ve smyslu evangelikálního chápání soteriologie a eklesiologie. Dále pak je zřejmé, že v těchto sborech jsou také nekřesťané. Jsou to však především mladí lidé. Mezi střední generací převažují právě lidé, kteří vyznávají svůj vztah s Bohem jako osobní. Lze to také vysvětlit tím, že v nedělních bohoslužbách v těchto zmíněných sborech se skutečně nevěřící v této generaci nenacházejí. Pokud ano, tak neměli zájem anketu vyplňovat

Tento fakt, že všichni, kteří vyplnili anketu, a přiznávají v ní, že Hospodin je jejich Pastýřem, má jistě své důsledky v prožívání těchto lidí. Je zřejmé, že se právě tito lidé jinak vypořádali s některými problémy a krizemi středního věku než ti, kteří se ve svém životě nemají o koho opřít. Pro ně pak jsou platná i další zaslíbení Žalmu 23 a jiných částí Písma ve věci vedení, přítomnosti a řešení problémů skrze Hospodina a Pána Ježíše Krista, který působí v jejich životech.

16.1.4 Konečné výsledky

Konečné výsledky se projevily v grafech, které mají jistě určitou vypovídací ilustrační schopnost. Určitý problém se naskytá v tom, že možných variant v otázkách je několik a počet odpovědí se tímto dosti zúžil. Jednotlivé grafy a jejich zhodnocení jsou obsaženy v Příloze této práce.

17 ZÁVĚR

Nyní se pokusíme shrnout poznatky a výsledky, které vyplývají z ukončeného úkolu. Autor je přesvědčen, že poslání a metodologie celé diplomové práce je naplněno.

Posláním práce, jak bylo uvedeno v předmluvě, je přemýšlení a hledání odpovědí na otázku: „Co znamená žít střední věk?“ Dovolíme si i v závěru vyjádřit toto poslání obrazně. Naše studium nám potvrzuje, že to znamená skutečný běh na dlouhou trať. Jiným termínem může být fotbalový zápas, spíše již druhý poločas. Žít střední věk má mnoho úskalí, nebezpečí a krizí. Je to období, kdy je potřeba se v průběhu tohoto běhu, nebo-li zápasu zastavit, nadechnout, najít spoluhráče, zaměřit se na cíl nebo na bránu. Je to nesnadné, ale má to naději. Druhým obrazem, který vyjadřuje odpověď, je biblická scénérie Davidova života. Znamená to být ovečkou pod vedením a ochranou Pastýře – Hospodina. Žít tedy střední věk znamená mít naplněny potřeby a prožívat dostatek navzdory slabostem, problémům a krizím.

Metodologie práce je naplněna následovně: Zabývali jsme se střední generací mužů a žen, kteří prožívají své specifické problémy a krize. Tyto mohou být dány věkem, okolnostmi, životními změnami. V první části práce se nám podařilo na základě odborné literatury, profesního zaměření a osobních zkušeností autora zjistit některé specifické problémy a krize, které lidé v průběhu dvaceti let svého středního věku mohou prožívat, anebo prožívají. Je potřeba zdůraznit, že tato specifika se týkají všeobecně střední generace, nezávisle na osobním vztahu těchto lidí k Bohu (výjimku tvoří části, které hovoří o duchovních záležitostech jednotlivců).

Na základě průzkumu, jenž byl proveden, lze poznat, že i věřící, vyznávající křesťané prožívají podobné problémy, které jsme zvažovali v první části. Jeví se, že určité symptómy mohou být zmírněny nebo nejsou tak zřetelné, jelikož tyto lidé důvěřují Hospodinu. Jejich osobní vztah k Bohu i ke spoluvěřícím má zásadní význam pro řešení krizí života. Toto však můžeme dedukovat jen z teologické a osobní roviny. Přitom musíme konstatovat, že jednoznačné závěry nelze vytvořit, nemáme-li k dispozici srovnání dvou skupin křesťanů i nekřesťanů mezi sebou.

Abychom dokázali navrhnout nějaká východiska z těchto zmiňovaných krizí, bylo zapotřebí najít základní příčinu těchto postojů a problémů lidí střední generace. Hlavním zdrojem se jeví naplnění nebo také absence některých důležitých potřeb.

Při srovnávání několika možných východisek z krizí jako je psychologie, poradenství nebo psychiatrie jsme volili pastorační službu v církvi a biblické řešení. I z našeho průzkumu pak vyplývá, že v případě prožívaných problémů dotazované osoby hledají východisko nejčastěji v Písmu a v rozhovorech s někým z blízkých.

Při srovnání několika možných modelů pastorační služby dle Písma jsme zjistili, že jeden z nich se blíží konceptu lidských potřeb, a to je Žalm 23. Ten se tedy stal paradigmatem pastorační služby střední generace.

Po exegezi tohoto Žalmu, bylo zapotřebí specifikovat duchovní, emocionální, fyzické a sociální potřeby Davidova života, coby autora Žalmu. David vyjadřuje, že potřeby jeho života jsou naplněny v Hospodinu.

Pokud Hospodin takto působil v životě autora Žalmu, který měl bohaté zkušenosti jako člověk pozdně středního věku, může to znamenat, že takto bude působit i v současné době?

Překlenutí SZ do NZ nám otevřelo cestu pro nové podněty v pastorační službě církve, které mohou pomoci současné střední generaci zmírnit nebo i eliminovat některé krize a problémy, které tito věřící lidé prožívají.

Je důležité zdůraznit, že pastorační služba církve v tomto kontextu lidských potřeb není chápána především jako služba terapie, ale také jako prevence do budoucna. Jako vytváření optimálního, vhodného prostředí pro udržování a rozvíjení kvalitního života mužů a žen středního věku.

Srovnání navrhovaných řešení autora práce s podněty, jež vycházejí od zkoumaných osob, je velmi sblížené. Potvrzuje to tedy přesvědčení, že tato práce není jen teorií odtrženou od života, ale je zasazena do praktického prostředí církve a prožívání jednotlivých osob v ní.

Z tohoto poznání vyplývá jistota, že tato diplomová práce nezůstane jen završením studia autora na UMB-KETM V Banské Bystrici, ale bude praktickým pastoračním průvodcem a nástrojem v profesní činnosti, kterou je kazatelská, vedoucí a pastorační služba v konkrétním křesťanském evangelikálním sboru.

Pokud tato práce zároveň osloví, poučí a inspiruje někoho dalšího, aby byl sebemenší krize v životě stárnoucí generace byla zmírněná nebo vyřešena, práce jistě bude naplňovat své poslání i v budoucnu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALLEN, L. C. *Word Biblical Commentary, Volume 29, Ezekiel 20 - 48*. Dallas, U.S.A.: WORD, inc., 1990. 301 s.
- ANDERSON, N. *Vítězství nad temnotou*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1995. 172 s. ISBN 80-85495-46-5.
- ANDERSON, A. *New Century Bible Commentary – The Book of Psalms*. Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1995. 527 s.
- BENDER, U. P. *Niterný Leadership*. 1. vyd. Praha : Management Press, 2002. 219 s. ISBN 80-7261-069-4.
- BIČ, M. *Ze světa starého zákona*. Praha: Kalich, 1986. s. 364
- BUFORD, B. *Poločas života*. Praha : Návrat domů, 2003. 147 s. ISBN 80-7255-087-X.
- COVEY, S. *7 návyků vůdčích osobnost*. 1. vyd. Praha: Pragma, 1994. 329 s. ISBN 80-85213-41-9.
- COVEY, S., MERRILL, A. *Krok za krokem*. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1994. 320 s. ISBN 80-7198-033-1.
- CRABB, L. *Osobnost člověka*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1995. 174 s. ISBN 80-85495-36-8.
- CRABB, L. *Umění přiblížit se*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 2000. 208 s. ISBN 80-7255-019-5.
- DOBSON, J. *Narovinu*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 2001. 222 s. ISBN 80-7255-034-9.
- ELDREDGE, J. *Pozor srdce muže*. 1 vyd. Praha : Návrat domů, 2004. 179 s. ISBN 80-7255-096-9.
- EVANGELIKÁLNÍ FÓRUM. *Vztah teologie a psychologie v pastoračním poradenství*. 1. vyd. Praha : ETS, 2004. 103 s. ISBN 80-7255-056-X.
- FÚRST, M. *Psychologie*. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1997. 259 s. ISBN 80-7198-199-0.
- GAEBELEIN, F. E. *The Expositors Bible Commentary*. Michigan : Zondervan Publishing House, 1991. 1021 s. ISBN 0-310-36470-1.
- GRATH, A. *Blackwellowa encyklopedie moderního křesťanského myšlení*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 2001. 593 s. ISBN 80-7255-043-8.

- GRZESIUK, L. Psychoterapia. 1. vyd. Warszawa : Eneteia, 2005. 655 s.
ISBN 83-85713-61-1.
- HANES, P. Úvod do SZ. Banská Bystrica : ZEC, 2001. 188 s.
ISBN 80-88945-52-6
- HOUSTON, J. Touha. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1998. 238 s.
ISBN 80-85495-75-9.
- KEIL, C. F. and DELITZSCH, F. Commentary on the Old Testament. 2. vyd.
Michigan : W. B. Erdmans Publishing Company, 1973. 420 s.
ISBN 0-8028-8039-8.
- KŘIVOHLAVÝ, J. Pastorální péče. Praha : Evangelikální teologický seminář,
2000. 177 s. ISBN 80-85942-42-9
- LLOYD, J. Duchowa depresja, s. 144. 1. vyd. Katowice : Areopag, 1994. 222 s.
ISBN 83-85391-11-8.
- MILLER, A., MATTSON, R. Kdo jsem. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1998. 142 s.
ISBN 80-85495-81-3.
- NANDRÁSKY, K. Exegéza vybraných Žalmov. (Vysokoškolské skripta).
Bratislava : Evanj. bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, 1993. 171 s.
ISBN 80-223-0590-1.
- NAPIERALA, B., TREMPALA, J. Psychologia rozwoju czlowieka. 3. vyd.
Warszawa : Wydawnictwo naukowe PWN SA, 2000. 303 s.
- PEROWNE, S. J. The Book of Psalms. 1. vyd. Michigan : Zondervan Publishing
House, 1966. 576 s.
- PERWIN, L. A., JOHN, O. Osobowość. 1. vyd. Kraków : Wydawnictwo
Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002. 678 s. ISBN 83- 233-1588-4.
- PFEIFER, S. Slabé nésti. 1. vyd. Ostrava : Jupos, 1995. 221 s.
ISBN 80-85832-03-6.
- POWELL, J. Štěstí začíná uvnitř. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 189 s.
ISBN 80-7178-079-0.
- QUOIST, Michel: Mezi člověkem a Bohem. Praha : Scriptum 1991.
ISBN 80-900335-3- 9.
- ŘÍČAN, P. Cesta životem. 1. vyd. Praha : Panorama, 1989. 435 s.
ISBN 80-7038-078-0.
- SHAW, M. Deset významných idejí církevních dějin. 1. vyd. Brno : CDK, 2001.
205 s. ISBN 80-85959-70-4.

- SIPEKY, E. Vysoká škola hubnutí. 1. vyd. Praha : IKAR, 2003. 151 s.
ISBN 80-249-0220-6.
- TOURNIER, P. Dobrodružství života. 1. vyd. Praha : Návratr domů, 1997.
182 s. ISBN 80-85495-69-4.
- UGLORZ, M. Jahve - Bóg Izraela, Zarys starotestamentowej teologii Boga.
Warszawa, ChAT, 2002. 234 s.
- ZIMBARDO, P. Psychologia i zycie. 2.vyd. Warszawa : PWN, 2002. 819 s.
ISBN 83-01-12881-X.
- ZVOLSKÝ, P. Speciální psychiatrie. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. 206 s.
ISBN 80-7184-203-6.

DALŠÍ ZDROJE:

TROBISCHOVÁ, I. Radost být ženou. (Strojopis, bez dalších dat)

PROGRAM: Bible Works 5

PŘÍLOHA

ANKETA

Anketa pro diplomovou práci na téma „Žalm 23 jako paradigma pro pastorační střední generace“

Autor – **Tadeáš Firla**- kazatel Církve bratrské v Českém Těšíně, **Studentská 25, 737 01 Český Těšín**, tel: **558731489, 731494925**, e- mail: **tadeas.firla@cb.cz**

Vážení,

přijměte, prosím, mé upřímné poděkování, pokud se rozhodnete ke spolupráci se mnou. Cením si Vašeho času, a přesto Vás velmi prosím o *vyplnění této ankety*. Je nezbytnou součástí mé práce. Budu vděčný, pokud budete moci co nejvýstižněji vyjádřit své pocity a vnitřní prožívání v současnosti. **Termín odevzdání je do neděle 18. 03. 2007!** Dohodli jsme se s kazatelem Vašeho sboru, že Anketu bude možné odevzdat po shromáždění u východu z modlitebny. Odevzdání je také možné do poštovní schránky u dveří ve sborovém domě na Studentské ulici 25 v Českém Těšíně do **nedělního večera 18. 03. 2007**.

Anketa je anonymní. Osobně se zavazuji, že získané informace nebudou nijak zneužity. Samozřejmě celkové vyhodnocení bude součástí diplomové práce. Ještě jednou upřímné poděkování.

NĚKOLIK DŮLEŽITÝCH POKYNŮ!

- a) Je dobré označit jen jednu odpověď v otázce.
- b) Každá otázka však může mít více než jednu odpověď.
- c) Nejvhodnější odpovědi označte křížkem, kroužkem nebo slovy v řádku „jiné“.

A. VŠEOBECNÉ

Věk

40-45	46-50	51-55	56-60

Pohlaví

Ž	M

Můžeš vyznat, že Hospodin-Kristus je Tvůj Pastýř?

ANO	NE	NEMÁM JISTOTU

B. KRIZE A PROBLÉMY STŘEDNÍ GENERACE

1. Cítíš se v posledních letech - době jinak než za mlada?

- a) Ne, necítím
- b) Ano, cítím

Jestli ano, tak jak:

- A) Cítím se lépe než dřív
- B) Cítím se hůře než dřív
- C) Něco prožívám, ale moc tomu nerozumím, nezabývám se tím

2. Vnímáš ještě nyní v osobním životě nějaké negativní důsledky totalitního režimu?

- a) ne, nevnímám
- b) ano, vnímám

Jestli ano, tak jaké:

- A) nemožnost studovat a pracovat dle přání
- B) nemožnost realizace svých tužeb a snů
- C) neschopnost žít ve svobodě
- D) jiné _____

Jak se snažíš s tímto vlivem vypořádat?

- a) neřeším to
- b) snažím se realizovat své dětské sny nyní
- c) doplnění vzdělání
- d) změna zaměstnání
- e) chci naplnit své sny skrze své děti
- f) jiné_____

3. Vnímáš v poslední době nějakou změnu ve svém duchovním životě?

- a) ne, nevnímám
- b) ano, můj duchovní život je lepší než dřív
- c) ano, můj duchovní život je horší než dřív

Pokud je tvůj duchovní život horší než dřív, co se změnilo?

- A) jsem lhostejný ve své víře nebo vůči Bohu
- B) ztrácím motivaci ke službě
- C) ztrácím motivaci ke čtení Písma
- D) dělání dobrých skutků mě už nenaplňuje
- E) chovám se jinak ve sboru než mimo sbor
- F) jiné_____

Jak tuto krizi řešíš?

- a) neřeším to
- b) občasným nelegitimním (hříšným) stylem života
- c) rozhovor s blízkou osobou
- d) rozhovor s pastorem
- e) hledám odpověď v Písmu
- f) jiné_____

4. Prožíváš nějaké změny ve fyzické oblasti?

- a) ne, neprožívám
- b) ano, prožívám

Jestli ano, tak jaké:

- A) cítím, že začínám stárnout
- B) náhlé zhoršení zdravotního stavu
- C) postupné ubývání tělesných sil
- D) postupné ubývání intelektuálních schopností

5. Prožíváš v poslední době víc negativních emocí než dřív?

- a) ne, neprožívám
- b) ano, prožívám

Jestli ano, tak jaké:

- A) ztráta iluzí o naplněném životě
- B) rozčarování z dosavadního vývoje života
- C) děsivé, utajené myšlenky vzbuzující strach v sobě samém
- D) pocit prázdnoty
- E) pocit selhání
- F) strach ze smrti
- H) pocity deprese
- I) nedostatek sebeúcty a sebedůvěry
- J) jiné: _____

6. Prožíváš v poslední době nějaké změny v osobních vztazích?

- a) ne, neprožívám
- b) ano, prožívám

Jestli ano, tak jaké:

- A) odchod dětí z domova
- B) smrt někoho z rodiny
- C) těžká nemoc v rodině
- D) narušení vztahu s blízkými v důsledku nepochopení
- E) zvětšování se závislosti na svých dětech

Jaké pocity prožíváš v důsledku změn ve vztazích?

- a) žádné zvláštní pocity neprožívám
- b) pocit prázdnoty
- c) ztráta smyslu života
- d) pocit viny
- e) strach
- f) pochybnosti
- g) neodpuštění
- h) hořkost
- i) jiné _____

7. Změnil se v poslední době tvůj postoj vůči zaměstnání, které vykonáváš?

- a) ne, nezměnil
- b) ano, změnil

Jestli se změnil, tak jak:

- A) má práce mě baví čím dál víc
- B) přál bych si zůstat ve své práci jak nejdéle
- C) prožívám zklamání ze své práce
- D) přál bych si změnit zaměstnání

8. Prožíváš v poslední době nutkavé boje/pokoušení v morální oblasti svého života?

- a) ne, neprožívám
- b) ano, prožívám

Jestli ano, tak čeho se týkají?

- A) neporozumění s manželkou/manželem v sexuální oblasti
- B) pokušení k nevěře
- C) neochota řešit narušené vztahy
- D) hledání uspokojení v závislostech (alkohol, drogy, léky)
- E) nečistota
- F) ješitnost
- G) pýcha
- H) sobectví
- I) jiné: _____

9. Pozoruješ ve svém životě nějaké pozitivní změny?

a) ne, žádné pozitivní změny v sobě nevidím

b) ano, pozoruji

Jestli ano, tak jaké:

A) větší citlivost

B) dokáží lépe projevít lásku svým nejbližším

C) věnuji větší pozornost svým nejbližším

D) změnu povahových vlastností

E) hlubší chápání života

F) jiné_____

10. Při hledání řešení krizí hledám nejčastěji pomoc v:

a. Psychologii

b. Poradenství

c. Psychiatrii

d. Pastorační péči v církvi

e. Rozhovorech s důvěryhodnou osobou

f. Problémy řeším sám na základě Písma

g. Problémy neřeším

C. VÝCHODISKA Z PROBLÉMŮ STŘEDNÍ GENERACE

11. Po kterém vnitřním prožívání toužíš nejvíce ve společenství sboru, ve kterém žiješ?

a. Dostatek

b. Spokojenost a radost

c. Potěšení navzdory problémům

d. Odpočinku a pokoj

12. Který důraz ve službě církve je nejlepším lékem na Tvé současné duchovní krize?

- a. *Milost* – Bůh nám slouží nezištně, nezávisle na našem vnitřním stavu
- b. Upevňování v *jistotě spasení*
- c. Ujistění o naprostém *bezpečí v Kristu*
- d. Potvrzování našeho *významu v Kristu*
- e. Zdůrazňování *přítomnosti Krista* v osobním životě
- f. Jiné.....

13. Jak nyní nejčastěji vnímáš Pána Boha?

- a. Milující Otec
- b. Pomocník v nouzi
- c. Bůh spravedlivý a svatý
- d. Trestající Bůh
- e. Soudce, který hlídá tvůj život

14. V které oblasti vidíš nejlepší pomoc v pastorační službě církve na krize, které nyní prožíváš? (Postoje)

- a. Dát možnost k odpočinku od náročné služby ve sboru
- c. Pomoci k obnově životní síly, nadšení
- d. Vést k poohlédnutí nazpět, k vyznání, pokání a novému začátku
- e. Spolupracovat na poznání, k čemu Tě určil Bůh a jak Tě nyní chce použít
- f. Připravit pro nově se rodící vztahy

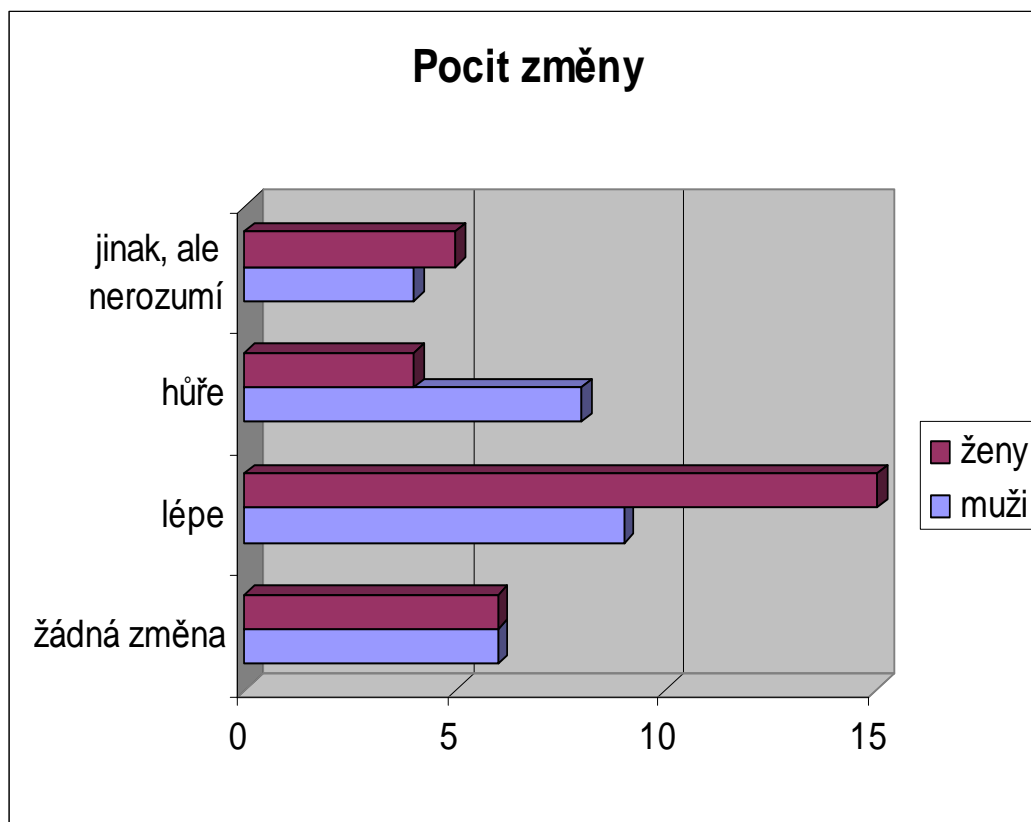
15. V které oblasti vidíš nejlepší pomoc v pastorační službě církve na krize, které nyní prožíváš? (Praktická činnost)

- a. Vytvořit prostor pro využití dosavadních zkušeností
- b. Přímluvná modlitba za uzdravení fyzických nebo jiných nemocí
- c. Vytvoření prostoru pro budování hlubších přátelských vztahů
- d. Nabídnout možnost zpovědní a poradenské služby
- d. Motivovat pracující a zajímat se o pracovní oblast členů sboru

-----KONEC ANKETY-----

SEZNAM GRAFŮ

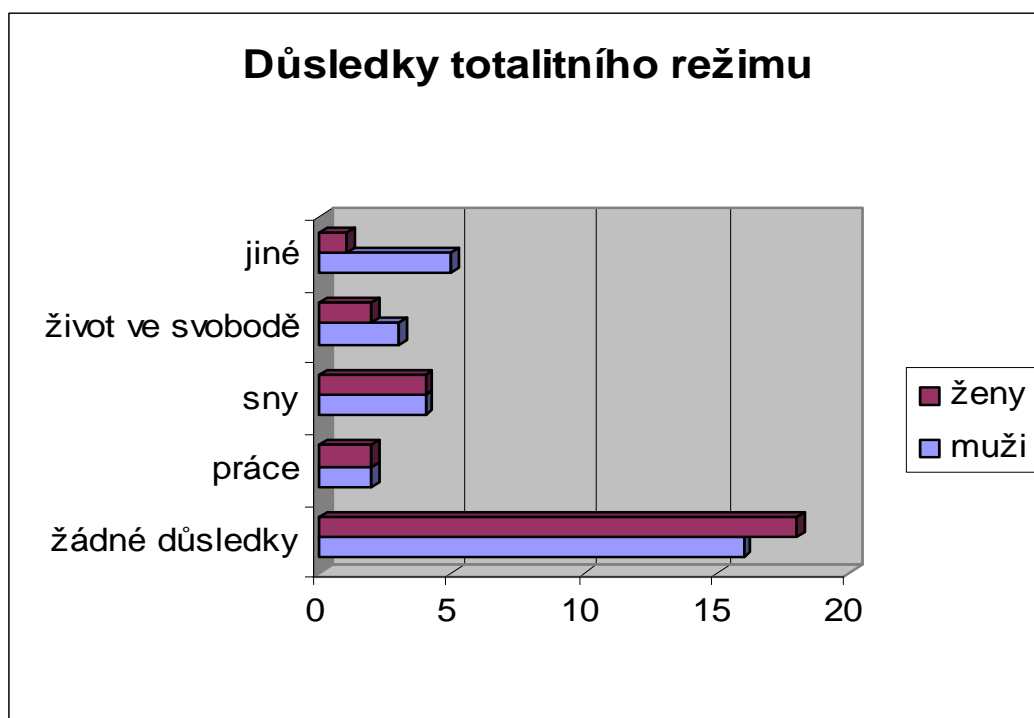
GRAF 1 - POCIT ZMĚNY¹¹²

Odpovědi v tomto grafu se týkají změn, které lidé mohou prožívat. Někteří změny prožívají, ale nerozumí jim nebo se jimi nezabývají. Jiní se cítí lépe než za mlada a těch je největší počet. Více žen než mužů se cítí lépe. Další, a těch je stejný počet, necítí na sobě žádnou změnu. Více mužů než žen vyjádřilo, že se cítí hůře než za mlada.

¹¹² Otázka č. 1 Ankety

GRAF 2 - DŮSLEDKY TOTALITNÍHO REŽIMU¹¹³

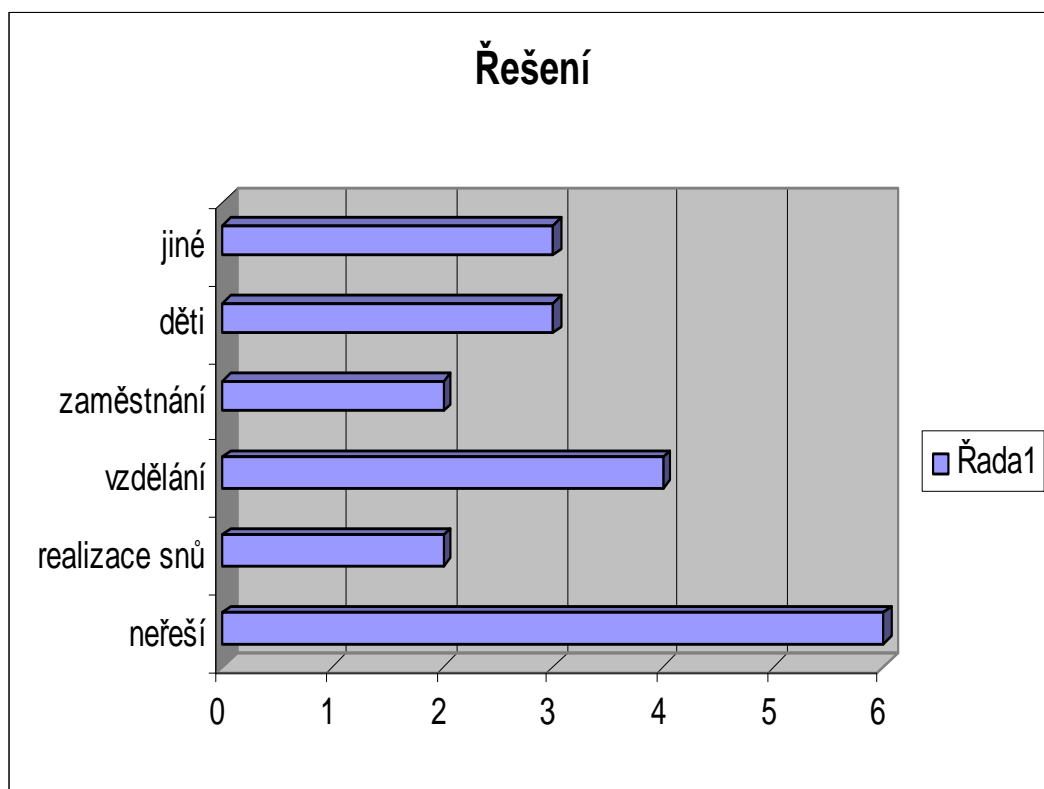

Zde je patrné, že větší počet dotazovaných si neuvědomuje nebo neprožívá žádné důsledky totalitního systému. Ti, kteří prožívají, vyjadřují, že nemohou naplnit své sny. Toto vyjadřuje stejný počet mužů i žen. Stejný počet žen jako mužů vyjadřuje, že nemohou pracovat dle přání. Rozdíl nacházíme v oblastech neschopnosti žít ve svobodě a v jiných. Zde převažuje počet mužů nad ženami. To, že poměrně velký počet mužů i žen vyjádřilo, že nepocítují důsledky totality, nemusí znamenat, že tyto fenomény nepřetrvávají. Nabízí se několik řešení ke zdůvodnění takto zodpovězených otázek:

Jak jsme již uvedli dříve, je potřeba si uvědomit, že všichni, kteří vyplnili tuto anketu, jsou křesťané. Totiž ti, kteří mají Hospodina jako svého Pastýře. Možná, že právě tento prvek způsobuje, že navzdory nepříznivým okolnostem, ve kterých tito lidé žili v období mládí, se dokázali vyrovnat s okolnostmi. Jako král David. Žil v období nadvlády cizích vojsk, a přece prožíval dostatek v Hospodinu.

¹¹³ Otázka č. 2 Ankety

GRAF 3 – ŘEŠENÍ DŮSLEDKŮ TOTALITY¹¹⁴

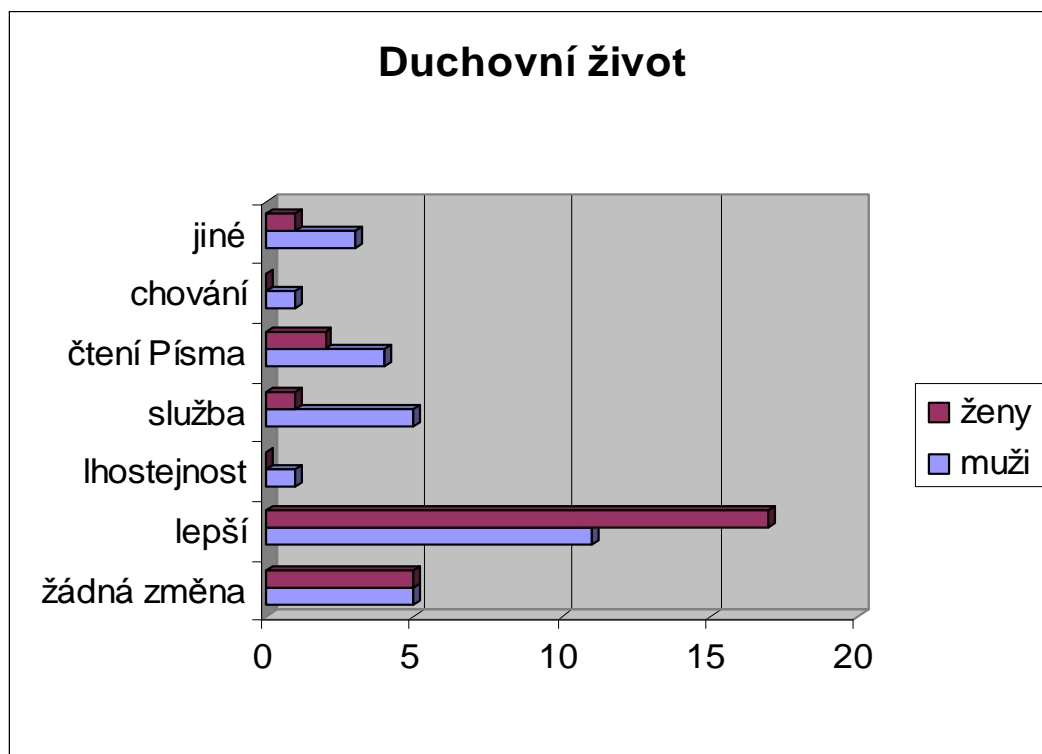

Většina mužů a žen, kteří si uvědomili nějaké pozůstatky totalitních zkušeností, je neřeší ve svém životě. Ti, kteří se o to pokusili, tak si doplnili nebo ještě stále doplňují své vzdělání. Jiní se pokouší realizovat své nenaplněné sny skrze děti nebo jiným způsobem. Další to řeší změnou dosavadního zaměstnání.

Je možné, že tito lidé našli ve společenství sboru, kde žijí a slouží, své poslání. Je-li společenství sborů zdravé, dokáže nabídnout prostor pro realizaci životních cílů a možnost využít neomezeně dary, které lidé získali.

¹¹⁴ Otázka č. 2 Ankety

GRAF 4 - DUCHOVNÍ ŽIVOT¹¹⁵

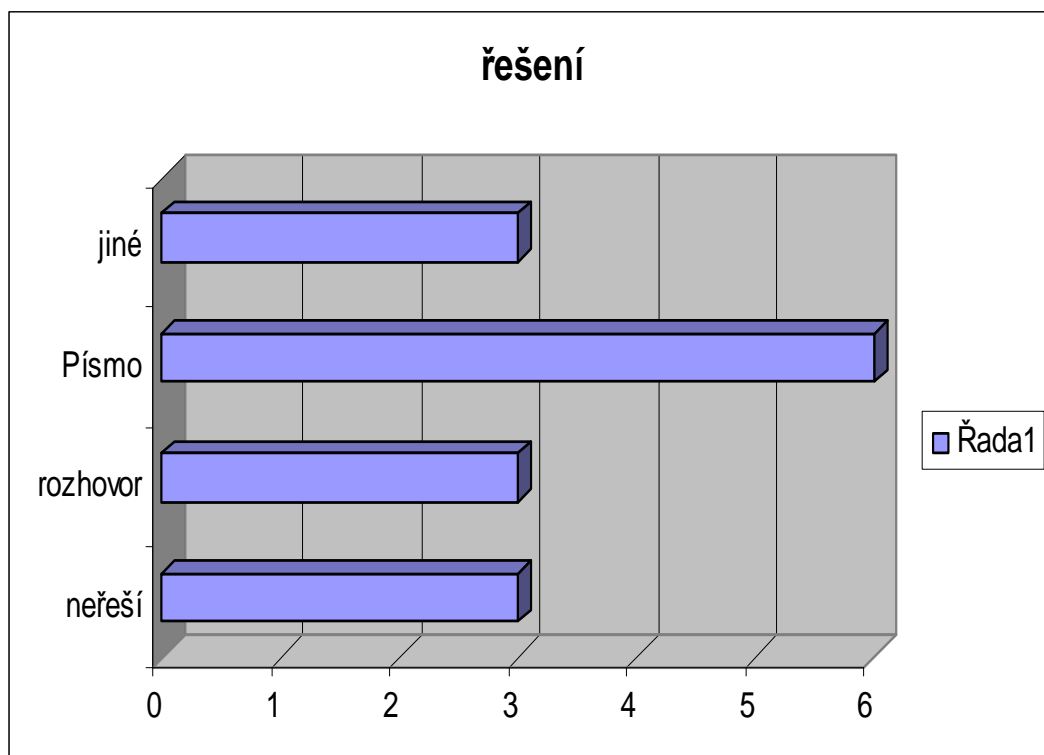
Tento graf je zajímavý z několika důvodů. Většina žen vyjádřila zlepšení svého duchovního života. Pohled na muže je jiný. Jen část potvrzuje, že se jim duchovně daří lépe. Další mají problémy ve službě, při čtení Písma a ještě v jiných oblastech. Stejný počet mužů i žen nevnímá žádnou změnu. Někdo prožívá problém s chováním nebo lhostejností. Při tom v těchto oblastech vždy převažují muži nad ženami. Zde se nabízí opět několik postřehů:

Jak jsme již uvedli v práci, *ženy* cíleně hledají prostor pro budování přátelských vztahů. Mají velmi pozitivní vztah ke sdílení se s jinými ženami ve skupinkách. Zmínili jsme se také o důležitosti duchovního mateřství ve sboru. Toto je prostředí, ve kterém dochází k prohlubování duchovního života žen.

Muži všeobecně, zvláště v této generaci, nemají tak velký zájem sedět u stolu, odhalovat své problémy a sdílet se s jinými muži. Samotný graf se může stát inspirací ke hledání a vytváření prostoru pro muže, aby v činnostech, které jsou blízké jejich mentalitě a srdci dokázali najít podmínky pro vzájemný duchovní růst.

¹¹⁵ Otázka č. 3 Anketý

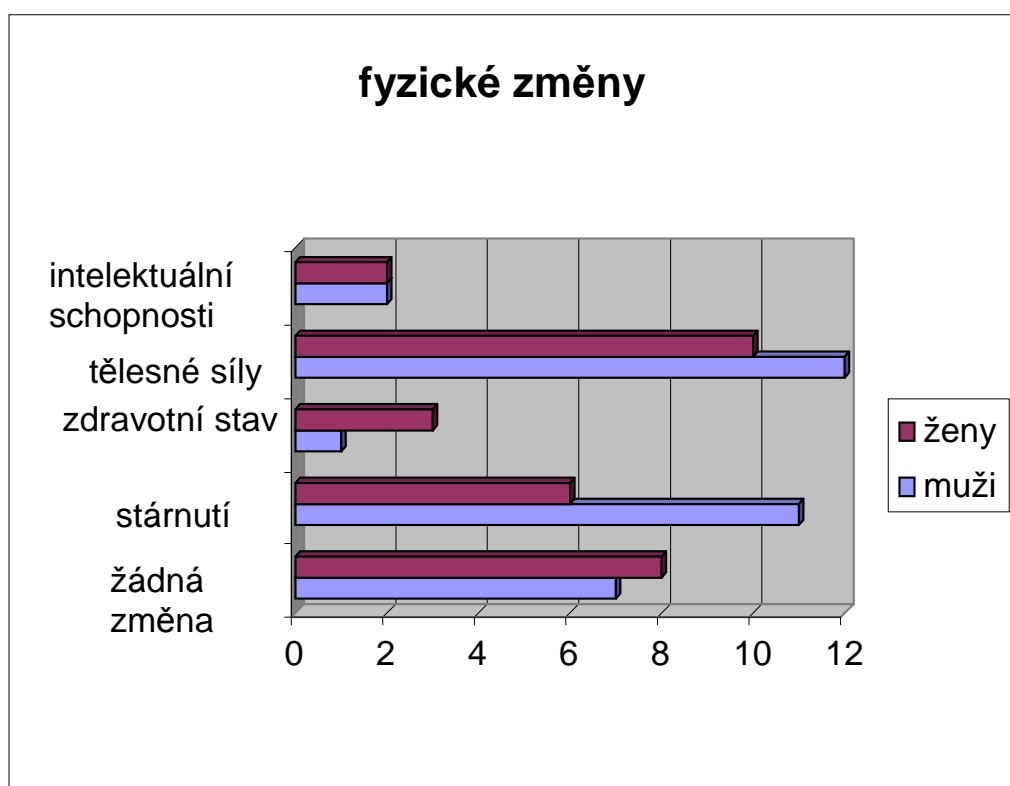
GRAF 5 – ŘEŠENÍ DUCHOVNÍCH PROBLÉMŮ¹¹⁶

Jako křesťané své případné duchovní problémy řeší muži a ženy nejčastěji pomocí Písma. Dále pak skrze rozhovory s blízkou osobou nebo pastorem. Tento graf můžeme chápat v kontextu dalších grafů, ve kterých tito lidé navrhnou mnohem pestřejší možnosti pro řešení problémů ve sborovém společenství.

¹¹⁶ Otázka č. 3 Ankety

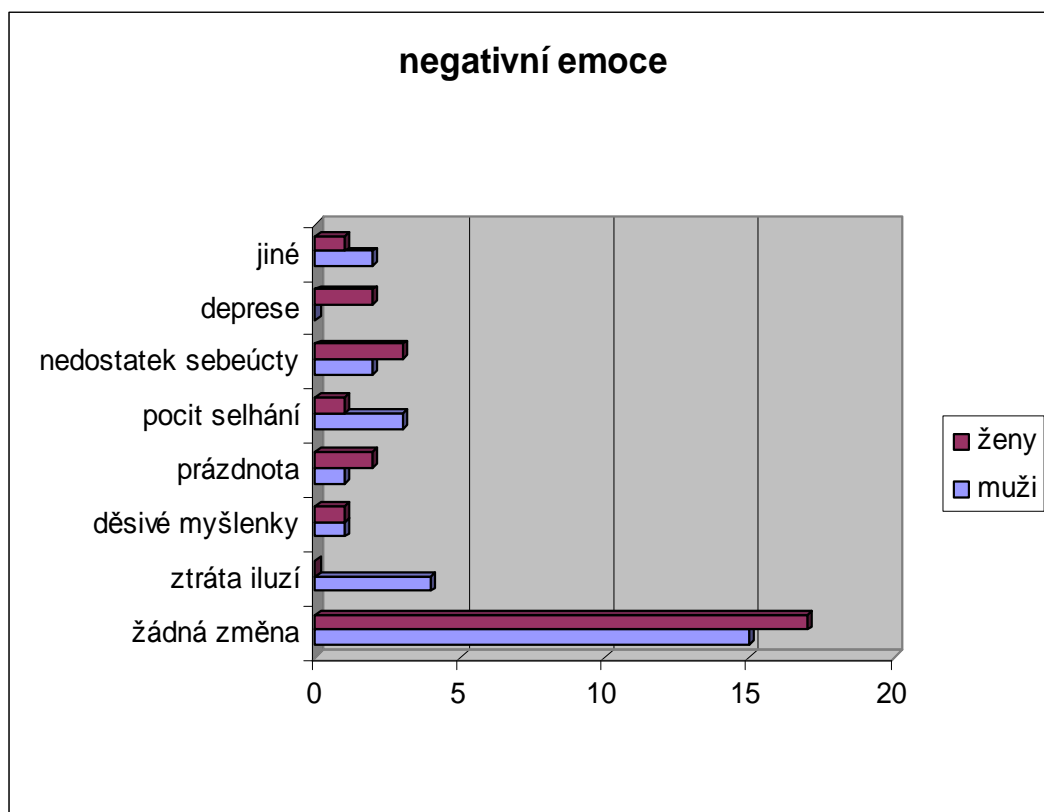
GRAF 6 – FYZICKÉ ZMĚNY¹¹⁷

Pokud se týká fyzické oblasti, tak určitý počet neprožívá žádnou změnu. Ale projevuje se zde jeden prvek. Pokud lidé prožívají změnu, tak náhlé zhoršení zdravotního stavu přiznávají více ženy než muži. Naopak v oblasti stárnutí a ubývání tělesných sil se na tom zdají býti hůře muži než ženy. Úbytek intelektuálních schopností je společný jak pro muže, tak ženy.

¹¹⁷ Otázka č. 4 Ankety

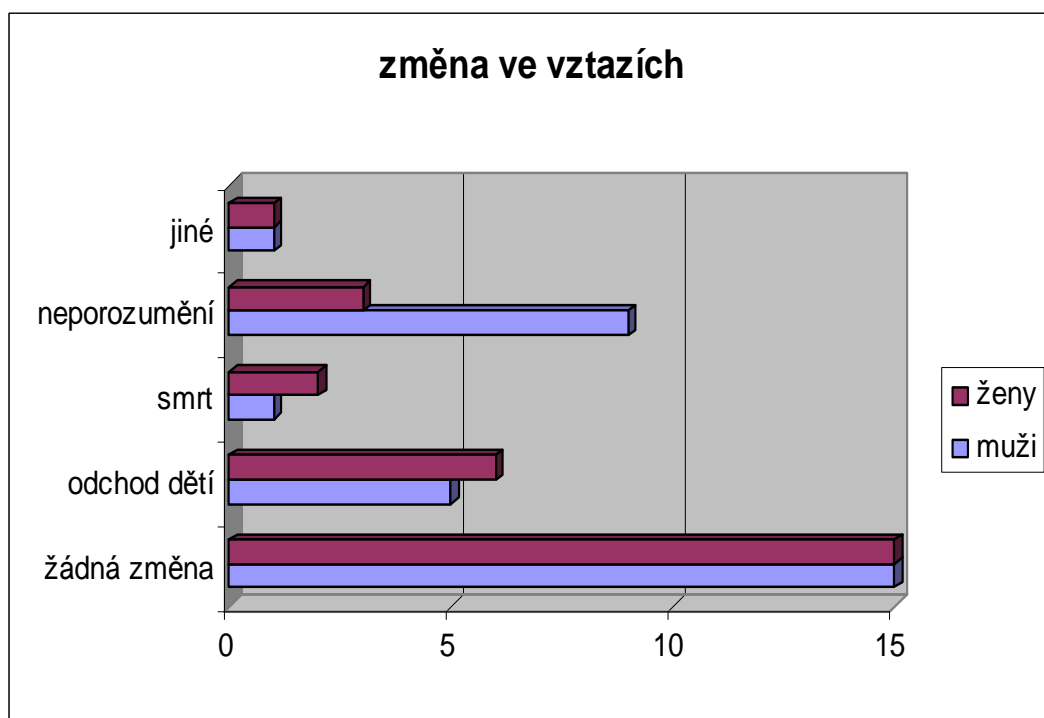
GRAF 7 – NEGATIVNÍ EMOCE¹¹⁸

V emocionální oblasti lze vyzorovat dosti veliký nepoměr mezi lidmi neprožívajícími změny a dalšími, kteří se dosti odlišují ve svém prožívání. V oblasti deprese, nedostatku sebeúcty a prázdnoty převažují ženy. Více mužů pak vyjadřuje pocit selhání, ztrátu iluzí. Z porovnání těchto dvou posledních grafů vyplývá, že: více změn lidé vnímají v oblasti fyzické než emocionální.

¹¹⁸ Otázka č. 5 Ankety

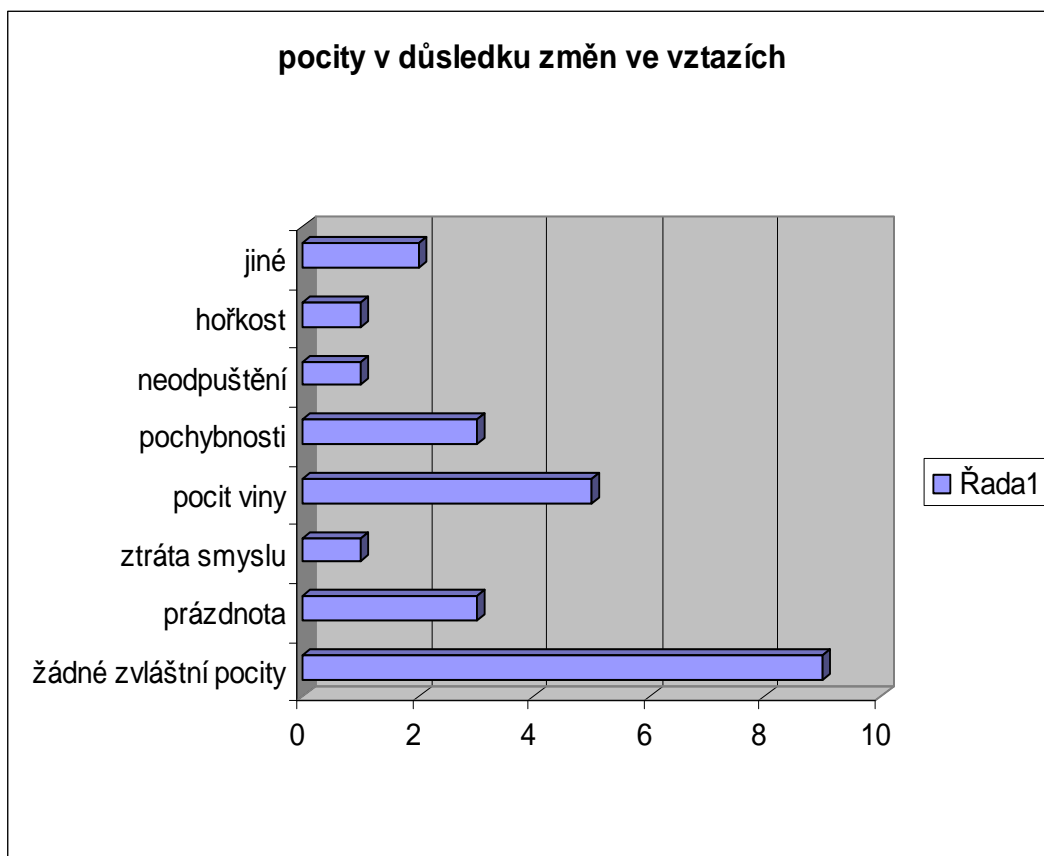
GRAF 8 – ZMĚNA VE VZTAZÍCH¹¹⁹

Přibližně stejný počet osob se vyslovilo, že necítí žádnou změnu, podobně jako v oblasti emocionální. Ženy nepatrně více prožívají odchod dětí z domova než muži, ale oblast neporozumění ve vztazích převažuje více u mužů než u žen. Smrt v rodině se dotkla o polovinu více žen než mužů.

¹¹⁹ Otázka č. 6 Ankety

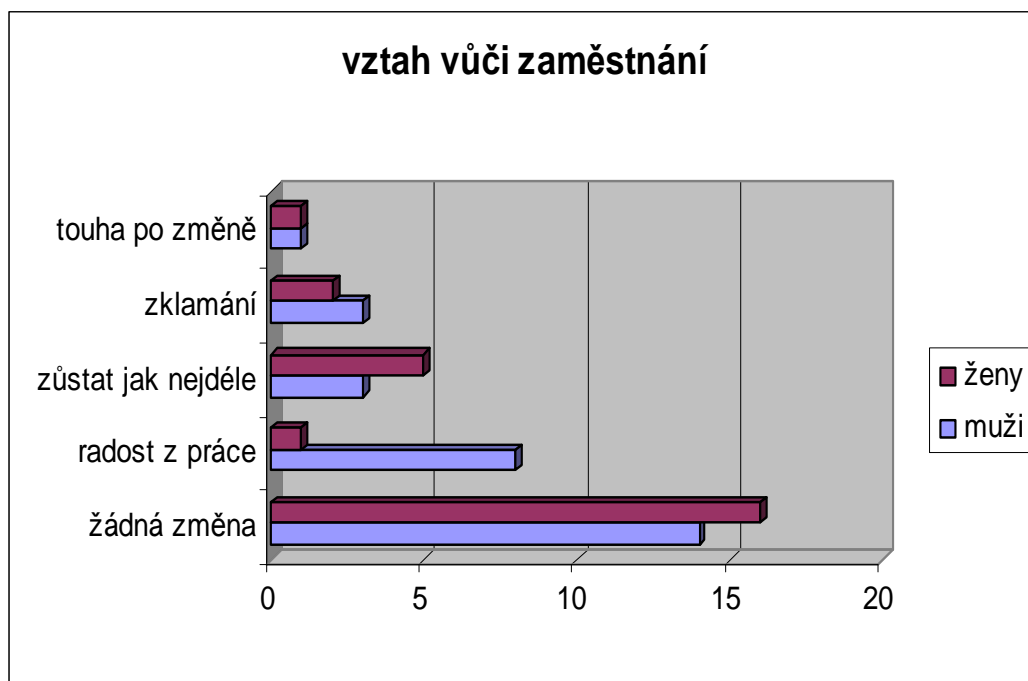
GRAF 9 – POCITY V DŮSLEDKU ZMĚN VE VZTAZÍCH¹²⁰

Zde se nabízí srovnání společně mužů i žen, co se týká pocitů ve vztahové oblasti. Ti, kteří prožívají pocity, je seřazují následovně. Pocit viny, pochybnosti a prázdnoty, jiné pocity, které anketa nepostihla, dále pak stejnou měrou hořkost, neodpuštění a ztrátu smyslu života.

¹²⁰ Otázka č. 6 Ankety

GRAF 10 – VZTAH VŮČI ZAMĚŠTNÁNÍ¹²¹

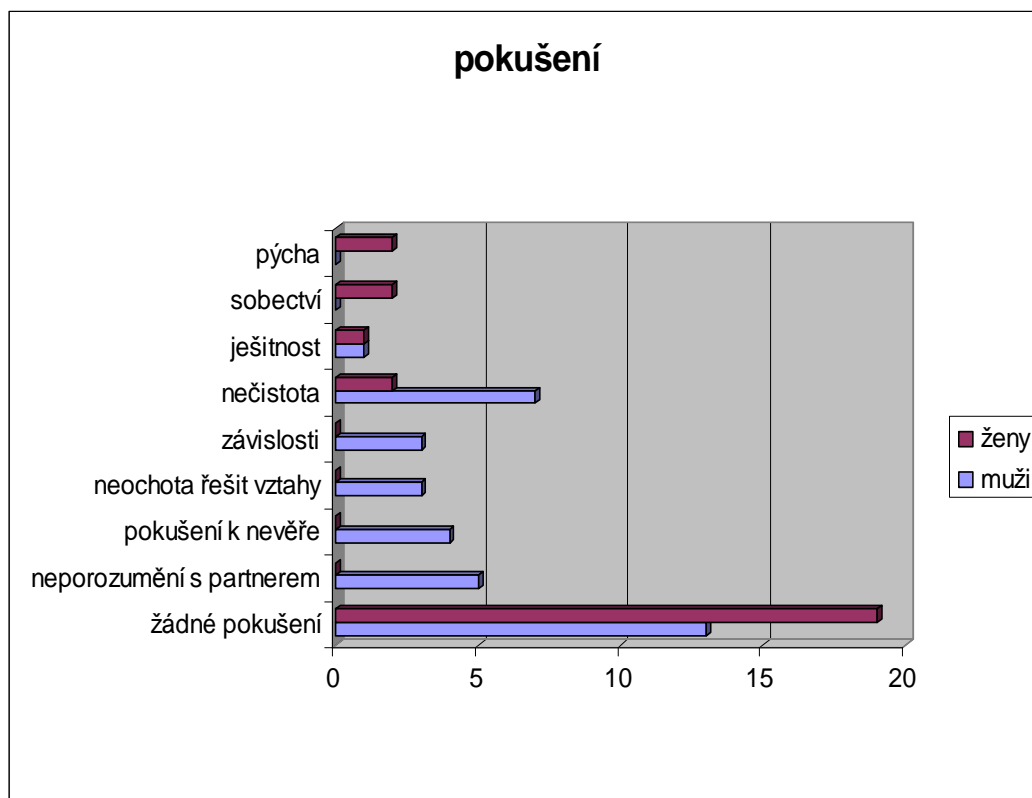
Tato otázka se týkala spokojenosti mužů a žen se zaměstnáním nebo také žen v domácnosti. Zde se projevuje zajímavý prvek, který byl zmiňován také v práci. „Spokojenost ženy vyplývající z domácích povinností není nikdy větší než v době, kdy se vdá. Její nadšení začíná ochabovat s narozením prvního dítěte a v průběhu dalších let, během výchovy dále slábne. Nejnižšího bodu dosahuje v době, kdy se dostavuje syndrom prázdného hnízda. Její spokojenost se pak opět vrací. Uspokojení mužů ze zaměstnání se vyvíjí opačně. Nejnižšího bodu dosahuje v prvních letech manželství. Cestou vzhůru v profesním žebříčku jeho emocionální uspokojení z práce a finanční ohodnocení narůstá.“¹²²

Graf nás informuje, že v tomto případě radost nebo spokojenost z práce převažuje více u mužů. Jedná se o ty, kteří pociťují změnu. Přitom poměrně velká část necítí žádnou změnu ve vztahu k práci, kterou vykonávají.

¹²¹ Otázka č. 7 Ankety

¹²² DOBSON, J. *Narovinu*, s. 120.

GRAF 11 - POKUŠENÍ¹²³

V tomto grafu se projevuje zvláštnost, že poměrně velká část obou pohlaví, více však žen, neprožívá žádné pokušení. Respektujeme toto vyjádření, ale jeví se jako velmi zvláštní. Všeobecně existuje přesvědčení, že každý člověk je pokoušen. Tento zjištěný fenomén si v našem průzkumu zaslouží analýzu nebo inspiraci k dalšímu přemýšlení a rozhovorům.

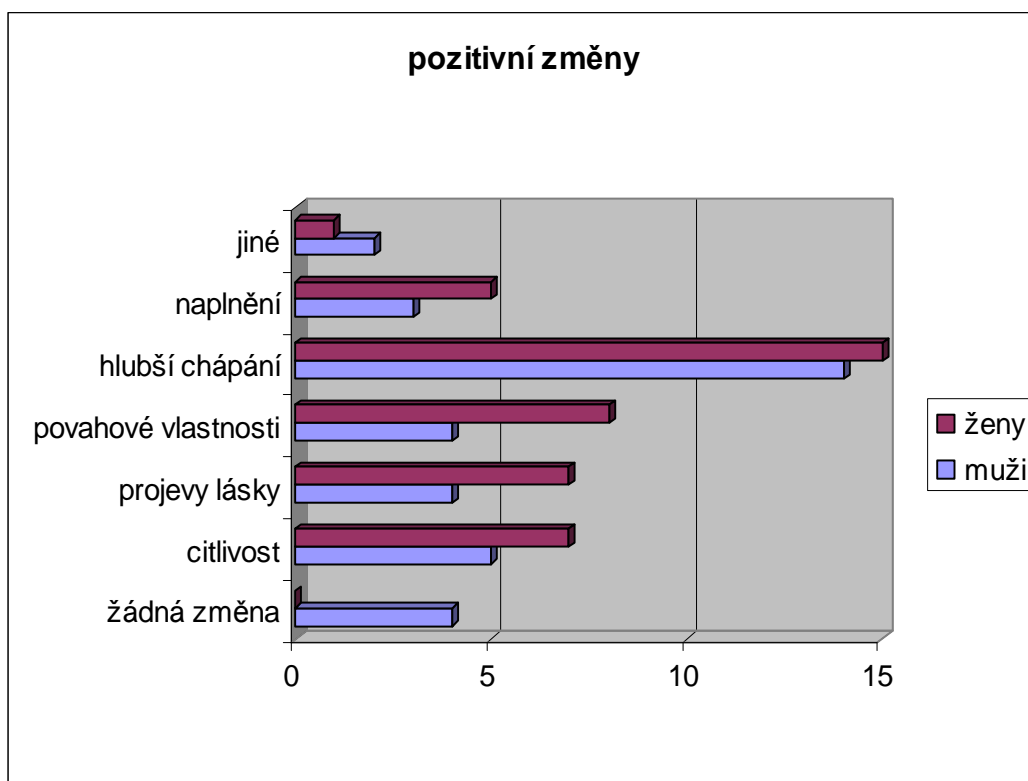
Nepochopili lidé dobře otázky v anketě? Autorovi práce se jeví, že formulace v tomto případě byla výstižná a jasná.

Nemají věřící lidé obavy přiznat problémy tohoto typu duchovního života, navzdory tomu, že byla zajištěna naprostá anonymita jednotlivých anket.

Neprožívají lidé pokušení ještě v jiných oblastech, než byly uvedené? I když nevyužili možnosti odstavce pro jiné možnosti.

¹²³ Otázka č. 8 Ankety

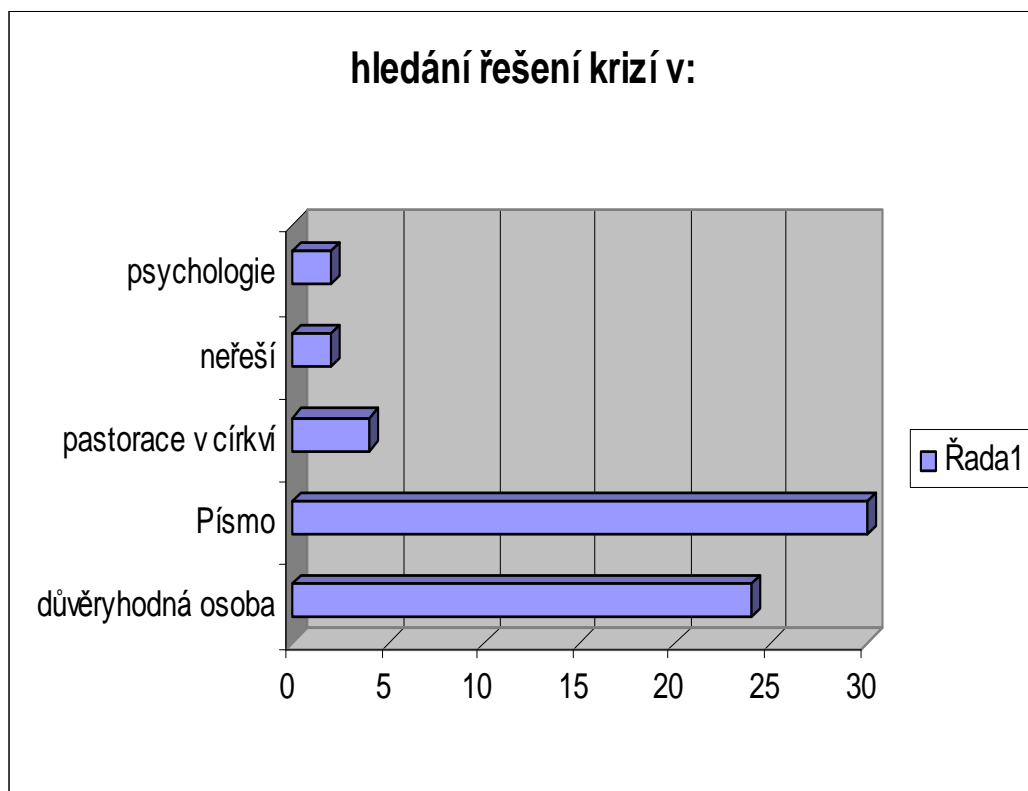
GRAF 12 – POZITIVNÍ ZMĚNY¹²⁴

V diplomové práci jsme zmiňovali, že v tomto stádiu života může docházet k pozitivním změnám. V našem průzkumu se toto značně projevuje. Velká část mužů a žen chápe život hlouběji. U žen je patrná převaha ve změně povahových vlastností, projevech lásky, citlivosti a naplnění. Tytéž změny, byť v menší míře, prožívají i muži. Neprožívajících žádnou změnu je malý počet, v tomto případě mužů.

¹²⁴ Otázka č. 9 Ankety

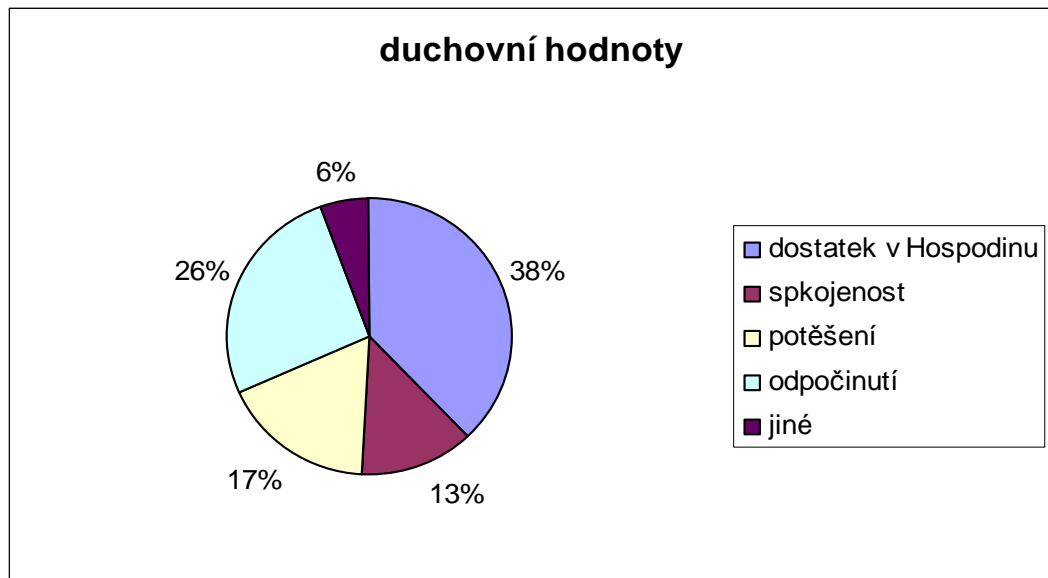
GRAF 13 – HLEDÁNÍ ŘEŠENÍ KRIZÍ¹²⁵

Křesťané i zde hledají pomoc v krizových zkušenostech života nejvíc v Písmu a v rozhovorech s důvěryhodnými osobami. Pastore v církvi potřebuje posílit svůj vliv, aby mohla vytvářet vhodné ovzduší pro řešení krizí v naší zmínované generaci.

¹²⁵ Otázka č. 10 Ankety

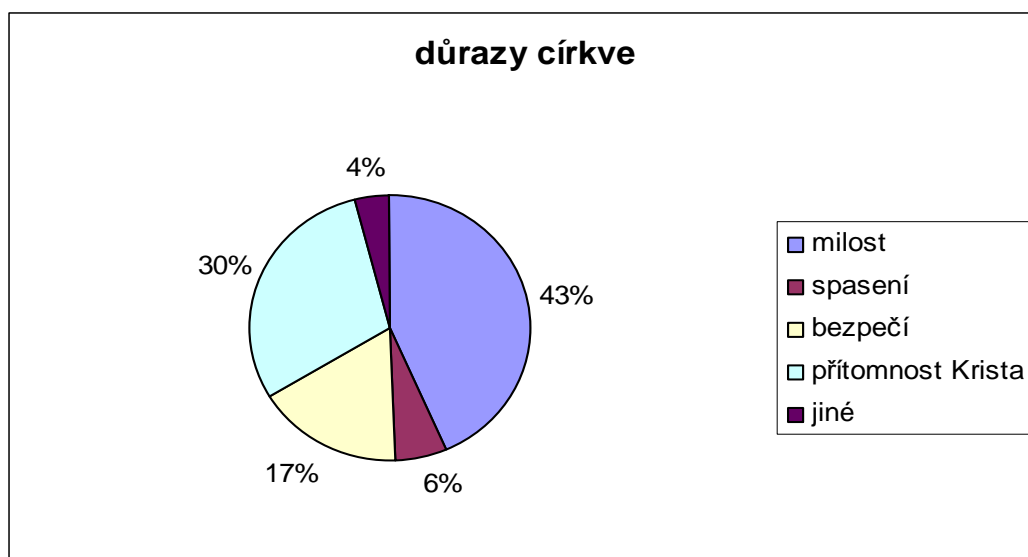
GRAF 14 – DUCHOVNÍ HODNOTY¹²⁶

Otázka měla za cíl odhalit touhu po vnitřních hodnotách, které by lidé rádi prožívali ve společenství sboru, ve kterém žijí. Hospodin je jejich Pastýř, tak touží po dostatku v něm, jako David. Na druhém místě touží odpočinout. Pak také být potěšeni a spokojeni. Je to veliká výzva pro vedení sborů. Jsme přesvědčeni, že i tato diplomová práce může svým určitým dílem přispět k zefektivnění pastorační péče, aby tyto touhy základních lidských tužeb byly ještě více naplňovány.

¹²⁶ Otázka č. 11 Ankety

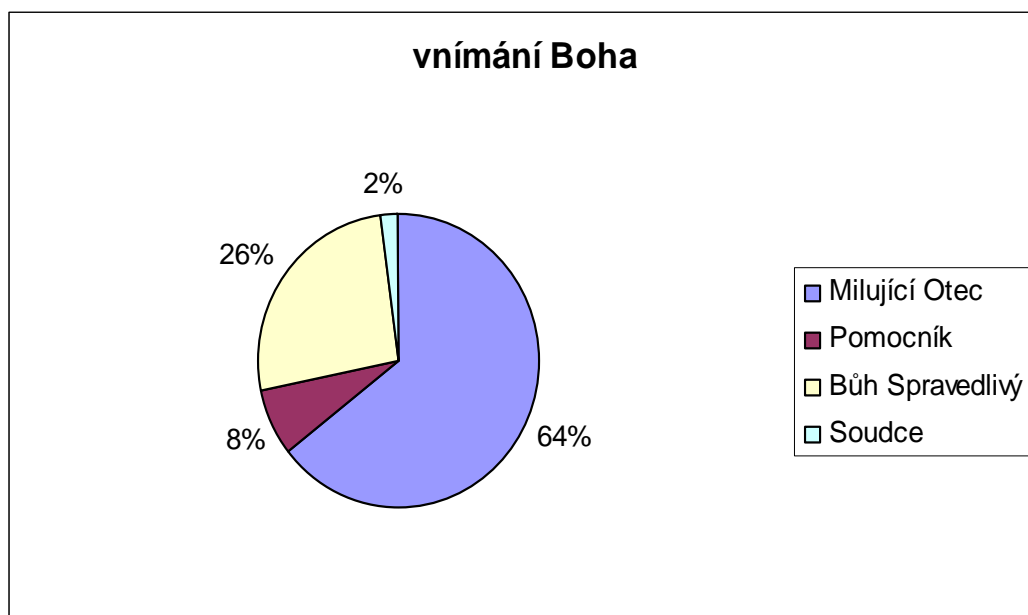
GRAF 15 – DŮRAZY CÍRKVE¹²⁷

Který důraz ve službě církve je nejlepším lékem na Tvé současné duchovní krize? Tak zněla otázka z ankety. Až 43 % procent mužů a žen je přesvědčeno, že důraz na milost je uzdravujícím prostředkem ve službě církve na současné krize duchovního života. Zdůraznění a prožívání přítomnosti Boží ve společenství je důležitým prvkem, který uzdravuje. Dále pocit bezpečí a upevnění v jistotě spasení. Jen malé procento těchto lidí potřebuje upevnit svoji jistotu spasení.

¹²⁷ Otázka č. 12 Ankety

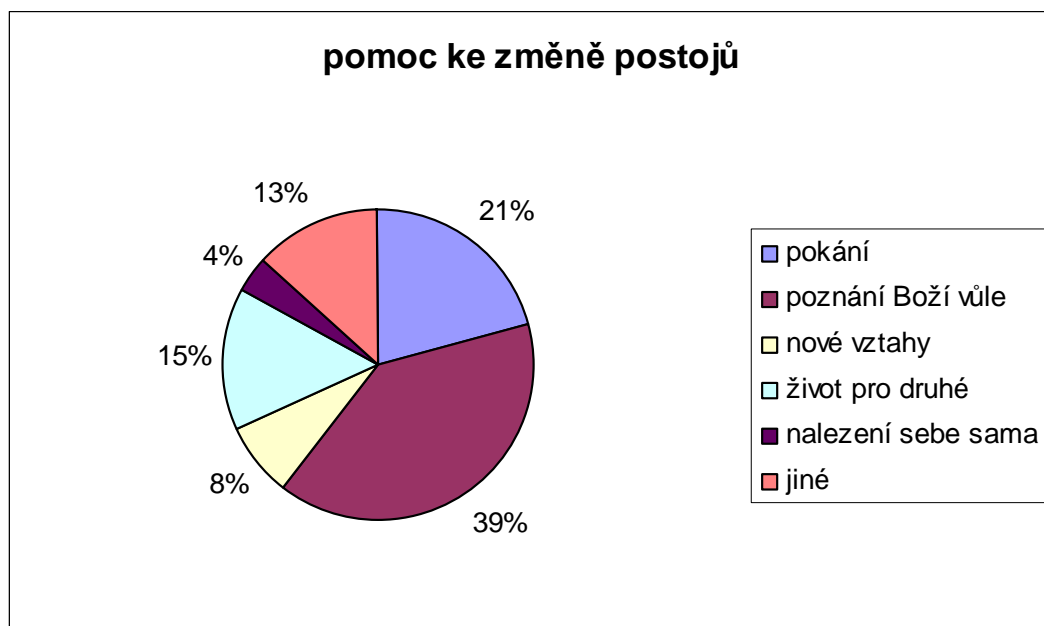
GRAF 16 – VNÍMÁNÍ PÁNA BOHA¹²⁸

Z poznání, kým je Bůh v životě člověka, vyplývají naše jednání a vztahy. V tomto případě je zřejmé, že lidé vnímají Boha jako milujícího Otce ale i jako Boha spravedlivého. Posléze také jako Boha, který je pomocníkem v problémech života. Toto hodnocení se jeví jako velmi pozitivní, které má jistě dopad na tuto střední generaci. Jsou zde předpoklady k tomu, aby docházelo ke zmírňování krizí a k prohlubování osobních vztahů v rodinách i sborech.

¹²⁸ Otázka č. 13 Ankety

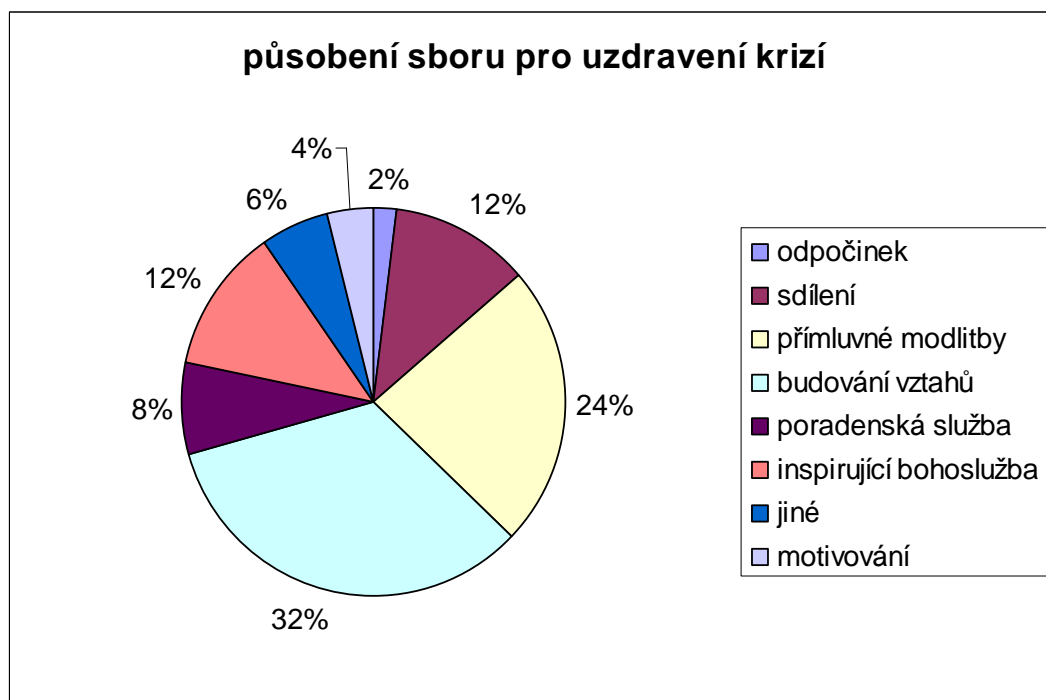
GRAF 17 – POMOC KE ZMĚNĚ POSTOJŮ¹²⁹

Podle těchto mužů a žen sbor, ve kterém žijí může napomoci ke změnám postojů svých členů této generační skupiny. Lidé potřebují obnovit poznání Boží vůle pro svůj další život. Potřebují v dosti velké míře prožít pokání. Uvědomují si, že život pro druhé má smysl. Najít nové vztahy. Před těmito novými výzvami stojí tato generace ve sborech. Tento sbor, který vezme vážně tyto touhy velké části členů, prohloubí své pastorační poslání a pomůže ke změně, po které dychtí tato generace zralých ale stárnoucích mužů a žen.

¹²⁹ Otázka č. 14 Ankety

GRAF 18 – PŮSOBNÍ SBORU PRO UZDRAVENÍ KRIZÍ¹³⁰

Závěrečný graf nám odhaluje, jak prakticky může probíhat uzdravující proces střední generace, pokud se týká nejen postojů, ale i činností v rámci sborového společenství. Až 32 % má zato, že sbor může pomoci vytvářením prostředí vhodného k budování vztahů. 24% lidí se domnívá, že potřebují přímluvné modlitby. Inspirující bohoslužba má nezastupitelné místo i pro tuto generaci. Stejně tak sdílení se jeví jako potřebné na půdě sborového života. Jistě i poradenská služba má zde své místo.

I tento graf je velkou výzvou pro vedoucí sborů. Pro 21. století, pro střední generaci. Naši členové potřebují prožívat některé důležité postoje, mít naplňovány své potřeby. Znat Pána Boha biblickým způsobem, ale také chtějí sloužit, rozvíjet vztahy mezi sebou, sdílet se, modlit a chválit Boha.

¹³⁰ Otázka č. 15 Ankety

